

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«НАУКА, ТЕХНОЛОГІЇ, ІННОВАЦІЇ:
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ»**

(27-28 травня 2022 р.)

Полтава
2022

УДК 001+62+001.895(477+100)(063)
Н 34

**Наука, технології, інновації: тенденції розвитку
в Україні та світі.** Н 34 Матеріали науково-практичної
конференції (м. Полтава, 27-28 травня 2022 р.). –
Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2022. – 196 с.
ISBN 978-617-8074-12-8

У збірнику представлені матеріали науково-практичної конференції «Наука, технології, інновації: тенденції розвитку в Україні та світі». Розглядаються загальні питання архітектури, біологічних наук, державного управління, історичних, геологічних, політичних наук та інші.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, а також для широкого кола читачів.

УДК 001+62+001.895(477+100)(063)

ЗМІСТ

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Гураль Л.М. ЖАНР НАТЮРМОРТУ ЯК ОДНА З ВАЖЛИВИХ СКЛАДОВИХ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЖИВОПИСУ В ЙОГО ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ	9
Дацюк Н.М. СУЧАСНА САКРАЛЬНА СКУЛЬПТУРА У ТВОРЧОСТІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО СКУЛЬПТОРА РОМАНА ВІЛЬГУШИНСЬКОГО.....	15
Серікова М.С. ОСОБЛИВОСТІ СИМВОЛІКИ ОБРАЗІВ У ГРАФІЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ВАЛЕНТИНИ АРЕП'ЄВОЇ	19
Смоляк Ю.Є. ПАМ'ЯТКА ОБОРОННОЇ АРХІТЕКТУРИ У М. СКАЛАТ	22

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Партем О.О. ВПЛИВ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ НА ЖИВІ ОРГАНІЗМИ.....	25
--	----

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Бичок О.М. ПРАВОВЕ УДОСКОНАЛЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ	30
Чурило К.В. ЗАХИСНІ ДІЇ ПРИ ПОГРОЗИ ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОСІЮ.....	33
Чурило К.В. ЗАХИСТ ВІД АТАКУЮЧИХ ДІЙ ХОЛОДНОЮ ЗБРОСІЮ	36

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Бондарчук С.М. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	40
--	----

Гавриченко Д.Г.

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....42

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Аникієнко В.О.

АНТРОПОМОРФНІ ФІГУРКИ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ДІВЧАТ
(НА ПРИКЛАДІ КЕРАМІЧНИХ ФІГУРОК XIV–XVIII СТ.
З ЕКСПОЗИЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ)45

Караулов О.О.

ПРОПАГАНДИСТСЬКА ПЕРІОДИЧНА ПРЕСА НАЦИСТСЬКОЇ
НІМЕЧЧИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ РЕПРЕСІЙ
КОМУНІСТИЧНОГО ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ (1939–1945 РР.).....49

Ролюк І.М.

ГУЦУЛЬСЬКА РЕСПУБЛІКА – ОДИН З ЕТАПІВ
УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ53

Стьопін О.О.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЦЕРКОВНО-ПАРАФІЯЛЬНИХ ШКІЛ
ТАВРІЙСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В К. XIX – ПОЧ. XX СТ.59

Шкабура Я.І.

ВЗАЄМОДІЯ Х.Г. РАКОВСЬКОГО
З УКРАЇНСЬКОЮ ЕМІГРАЦІЄЮ У ФРАНЦІЇ (1920-ТІ РР.).....62

МЕДИЧНІ НАУКИ

Мельник А.О.

НАБІР ПЕРСОНАЛУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я:
ВНУТРІШНЯ ТА ЗОВНІШНЯ МОДЕЛІ НАЙМУ66

Свідерський Ю.М.

МІОФАСЦІАЛЬНІ СИНДРОМИ
У ПРАКТИЦІ ФІЗИЧНОГО ТЕРАПЕВТА69

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Таймасханов Халід Сайд-Магомедович

ЗАСТОСУВАННЯ ШВИДКІСНИХ І СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ
У СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ75

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Куценко Д.А. НЕУРЯДОВІ АКТОРИ ІСТОРИЧНОЇ ПОЛІТИКИ У ХАРКОВІ ПІСЛЯ 2010 РОКУ	77
Попов С.О. ПОЛІТИЧНЕ ПРАВО І ЗАКОН	82

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Батяшова Є.І., Андрєва О.А. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТРАХІВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ	84
Бойчук Ю.М. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЕМОЦІЙНИХ РЕАКЦІЙ ТА ПСИХІЧНИХ СТАНІВ.....	88
Іванова О.В. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ.....	93
Камінська О.В. ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	95
Плескач Б.В. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ПСИХОДІАГНОСТИКИ РАННІХ СТАДІЙ ПЕРЕЖИВАННЯ ТРАВМАТИЧНОГО ДОСВІДУ	98

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Вольвак О.М. ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПОШИРЕННЯ <i>CARYA ILLINOENSIS</i>	102
--	-----

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Виговська К.В. ТЕЛЕНОВИНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ГРОМАДСЬКУ ДУМКУ	105
Зубковська А.М. ФЕНОМЕН КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ У СУЧАСНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ..	109

Польовик С.М.

ІНТЕГРАЦІЯ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В СУСПІЛЬСТВО
ЯК СТРАТЕГІЯ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА США 112

Пугач І.В.

РЕАЛТІ-ШОУ НА УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕБАЧЕННІ:
РІЗНОВИДИ, ТИПОЛОГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ,
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ..... 116

Сойка Ю.Ю.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛКИ ОНЛАЙН-КОМУНІКАЦІЇ.
СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ..... 119

Яковенко Х.С.

УКРАЇНСЬКА БЛОГОСФЕРА: ДИНАМІКА РОЗВИТКУ
ТА ПАРАМЕТРИ ФУНКЦІОНУВАННЯ..... 122

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Анікєєв В.В.

МАНІПУЛЮВАННЯ СВІДОМІСТЮ СУСПІЛЬСТВА
ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ КУЛЬТУРИ 125

Тернопільська В.І.

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 129

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

Коровіцька Я.В.

МОДУЛЬ НЕПЕРЕРВНОСТІ (ПЕРШОГО РОДУ) 133

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Бичок О.М.

РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ КУРСАНТІВ
ЯК АСПЕКТ МОТИВАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ 135

Бичок О.М.

СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА
ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА ВИМОГА ДО ПОЛЩЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ..... 137

Дерезенко А.В.

ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ СПОРТУ 140

Іванова А.М. ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОГО БУТТЯ ОСОБИСТОСТІ	141
Іванова А.М. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА СПОРТУ У ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	144
Іванова А.М. НЕОБХІДНІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ У ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ	146
Кушнірук А.О. АНАЛІЗ СТАВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО ДИСЦИПЛІНИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗВО	148
Листопад І.С. ЗАСТОСУВАННЯ ШВИДКІСНИХ В СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ У СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО	152
Листопад І.С. РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В ПРОФЕСІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО.....	155
Луцький В.Я. РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ШКОЛЯРІВ	158
Набивач В.В. СУЧАСНІ МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАВООХОРОНЦІВ	160
Набивач В.В. РОЛЬ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ КУРСАНТІВ ЗВО МВС УКРАЇНИ	162
Попель С.Л. ВПЛИВ САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ НА ФІЗИЧНУ ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ.....	164
Презлята Г.В., Соя М.М. ВИРІШЕННЯ ОСНОВНИХ ОСВІТНІХ ЗАВДАНЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТУРИЗМУ	170
Пугаченко С.О. ЗАХИСТ ВІД НАНЕСЕННЯ УДАРІВ РУКАМИ ТА НОГАМИ.....	172

Сорокін Р.О.

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ЯК СКЛАДОВИЙ КОМПОНЕНТ
РОЗВИДУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 174

Сорокін Р.О.

СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ МВС..... 177

Таймасханов Халід Сайд-Магомедович

СТІЙКИ, СТРАХУВАННЯ ПРИ ПАДІННІ ВПЕРЕД, НАЗАД, НА БІК..... 179

Шинкаренко Д.О.

САМОКОНТРОЛЬ НА ЗАНЯТТЯХ З ОПАНУВАННЯ
КИДКІВ, ПРИЙОМІВ БОРОТЬБИ ЛЕЖАЧИ 181

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Калганов М.А.

ПРОБЛЕМА ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТИ..... 184

Лавренюк В.В.

СОТЕРІОЛОГІЧНІ ДОКТРИНИ ЛЮТЕРАНСЬКОЇ ТЕОЛОГІЇ..... 188

Смоляр В.В.

ПОНЯТТЯ СВОБОДИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
У ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДАХ Ж.-П. САРТРА..... 191

ХІМІЧНІ НАУКИ

Полюдов А.О.

1,1 – ДІОКСИЗОТІАЗОЛДИНИ – МЕТОДИ СИНТЕЗУ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ 194

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Гураль Л.М.

студентка,

*Науковий керівник: **Кашшай О.С.***

кандидат мистецтвознавства, старший викладач,

Інститут мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка

ЖАНР НАТЮРМОРТУ ЯК ОДНА З ВАЖЛИВИХ СКЛАДОВИХ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЖИВОПИСУ В ЙОГО ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ

Натюрморт розглядається як важлива складова українського образотворчого мистецтва. Жанр натюрморту в Україні має довгу історію, віддзеркалює культурний та історичний розвиток нашого народу, втілює в образотворчих формах їхній духовний світ.

Узагальнюючі, слід сказати, що цікавість до натюрморту виникла ще в добу Античності, про що свідчать майстерні настінні розписи з вазами, квітами, фруктами та дичиною з Помпеїв та Геркалануму. Пізніше він зазнав значного розвитку у добу Відродження в Італії та, особливо, в країнах Північного Відродження. Саме у добу Відродження натюрморт формується, як самостійний жанр мистецтва, чому сприяло активне вивчення натури. Широко розповсюджується означений жанр в XVI–XVII ст., зокрема в Голландії, де з'являються численні його типи та форми. Натомість, в Україні тривалий час переважно панував іконопис, де натюрморт був присутній як частина композиції, а увага до предметів інтегрувалася у канони релігійного іконописного мистецтва [6, с. 63].

На теренах нашої країни ікона була важливим підґрунтям для розвитку жанру натюрморту. Незважаючи на те, що розвиток образотворчого мистецтва в Україні веде свій початок зі стародавніх часів, саме іконопис фактично до XVII століття залишалися тут основним видом живопису.

Українська ікона від давнини позначена особливою увагою до деталей та оточуючого середовища. Іконам з багатьох регіонів була властива своєрідна візерунчастість, квітчастість. Такою, наприклад, є одна із найстаріших ікон в Україні, що належить до Галицької школи – ікона

Покрови з с. Малнова на Яворівщині Львівської області (XIV ст.; зберігається в Національному музеї у Львові імені Андрея Шептицького). Визначний іконописний твір був виконаний майстром Дмитрієм на високому мистецькому рівні.

Зразком мистецької школи Центральної України, поміченою особливою увагою до елементів природи, є знаменита ікона «Покрови Богородиці» із зображенням Богдана Хмельницького і архієпископа Лазаря Барановича, яка походить з Покровської церкви села Дешки, нині Богуславського району Київської області (перша половина XVIII ст.; зберігається у Національному художньому музеї України). Флористичне оформлення жовтої в рясних квітках юпки Богородиці, підперезаної білим поясом, є однією з особливостей іконі. Кожна квітка у візерунчастому зображенні тканини має своє символічне значення, але, тим не менш, воно виконано таким чином, що не відволікає погляд від головних персонажів у композиції [9, с. 121].

Живопис Західної України доби Відродження, а особливо часу панування стилів «маньєризм» і «бароко» в європейському мистецтві також характеризується пильною увагою до предметів матеріального світу. Тенденції панівних художніх стилів Європи були привнесені на землі Західної України майстрами, що перетинали кордони в обох напрямках. Таким чином, відбувався мистецький обмін, який позначився на розвитку іконопису та живопису в західних регіонах.

У XVI–XVIII століттях важливу роль у розвитку українського іконописного малярства відігравали різні художні школи. Фахівці відзначають такі мистецькі осередки у Західній Україні XVI–XVII ст., які вбирали у себе досвід європейських стилів, зокрема бароко: у Самборі, Львові, Перемишлі, Судувій Вишні, Жовкві та ін. Наприклад, місто Жовква набуло розквіту у XVII–XVIII ст., відповідно, саме тут виник потужний мистецький осередок. З цього міста походять чи не найвідоміші тогочасні художники-іконописці – Іван Руткович та його молодший сучасник ієромонах Йов Кондзелевич.

Про творче життя Івана Рутковича (біля 1650 – п. XVIII ст.) є досить мало документальних відомостей. Проте, численні підписи на іконостасах, кілька документів з його прізвищем, велика кількість датованих творів, хоча і без підписів автора, але написані в цій манері, дали підстави стверджувати, що творчість митця тривала між 1677 та 1716 рр. Видатні його роботи – ікона «Богородиця Одигітрія» (1696), «Христос-Пантократор» (1698), храмова ікона «Різдва Богородиці» (1708 р.)

та центральна ікона апостольського ряду «Моління» (1710 р.) що за композицією нагадує аналогічні композиції «Моління» [2, с. 121]. Творчість митця засвідчує процес інтеграції до традиційного іконописного канону елементів світського живопису, що відбувалося у добу панування стилю бароко. За словами мистецтвознавця Д. Степовика, Рутковичу приписували «розв'язання композицій на релігійні теми в побутовому, майже світському плані» [7, с. 4]. Увагу і майже реалістичне трактування в іконі деталей оточуючого світу означений дослідник пояснює тим, що «довкілля людини може стати середовищем дії Святого Духа, заслуговує на відображення в іконі у правдивому, не спотвореному вигляді» [Там же, с. 4].

Ще одним представником осередку в Жовкві є Йов Кондзелевич (1667–1740). Найпершим твором митця вважають фрагменти іконостаса Білостоцького монастиря, що складаються із зображень шести апостолів та ікони «Успіння Богородиці» (1698–1705). В 1690-ті роки Йов Кондзелевич працював над так званими Городищенським та Локачівським іконостасами на території Волині. У 1696 р. він також виконує кіот для Чудотворної ікони Загорівської Божої Матерів для Загорівського монастиря на території Волині із зображеннями «Іоакима та Анни», «Старозаповітньої Трійці», «Хрещення в Йордані», «Мучениці Варвари», «Мучениці Катерини» та «Спаса Нерукотворного». За словами Д. Степовика, Й. Кондзелевич належив до кола новаторів ікони і був вправний у змалюванні інтер'єрів та різних деталей побуту, як, наприклад, в іконі «Тайна Вечеря» з Богородчанського іконостасу, виготовленого для Білостоцького монастиря [Там же, с. 4].

В кінці XVIII – першій половині XIX ст. українське образотворче мистецтво розвивалося складно і суперечливо. Саме тоді багато талановитої української молоді навчалася та працювало в Петербурзькій академії мистецтв. Найвідоміші художники Росії того часу Дмитро Левицький (1735–1822) родом з Києва, Володимир Боровиковський (1757–1825) – із Миргорода. В цей час відбувався розквіт світського портретного живопису, що припадає на другу половину XVIII століття. Увага до речей в їхніх творах відбувалася опосередковано, речі і предмети лише доповнювали образність портретів.

Наступний крок у розвитку натюрморту в українському живописі – друга половина століття XIX ст., коли зазнав розвитку стиль «модерн» з його цікавістю до національної історії, міфів, легенд, а також орнаменту, декору. То був час, коли в Європі вже давно ствердився в усьому розмаїтті

своїх живописних форм імпресіонізм, а культурний простір заповнив новий стиль – модерн. Означені художні тенденції часто нашаровувалися у творчості митців одна на одну. Модерн додавав національній забарвленості, що визначалось своєрідністю живописної мови. Все разом це створювало індивідуальний стиль художників таких, як наприклад, М. Левицький [10, с. 256].

Художник-іконописець Мирон Левицький (1913–1993) був одним з важливих представників західного українського живопису. Родом з Києва, але більшу частину свого життя провів на чужині. Вивчаючи стародавні українські ікони у Львова, митець створив яскраву палітру творів, де виявився новатором художньої мови, зокрема у натюрморті [1, с. 11–12]. В його натюрмортах, як і інших творах, домінували колірні геометричні площини. Митець зберіг яскраву життєрадісну, світлоносну палітру, що єднає його твори з гуцульськими і покутськими народними іконами на склі, але переосмислив тональність. Колористика М. Левицького – легка, те ж домінування зеленого, червоного пом'якшується жовтим та жовтогарячим.

На межі XIX–XX ст. століть в Україні з'являються художники-імпресіоністи, які прагнуть передати у своїх творах особисті враження та спостереження. Процес формування і розвитку його живописних новацій в національному малярстві припадає на 1890 – першій пол. 1910-х рр.

Класичний імпресіонізм, не зважаючи на індивідуальну своєрідність кожного з його представників, ніс у собі відбиток єдиного художнього стилю, тих загальних закономірностей, які визначали діапазон його живописних ознак, що цілком відбивається у розвитку натюрморту. В Україні фахівці зазначають про стилістичні особливості імпресіонізму в творчості окремих майстрів, серед яких слід відзначити К. Костанді (1852–1921), П. Нілуса (1869–1943), П. Левченко (1856–1917), М. Ткаченко (1860–1916). Ці майстри формували українську модель імпресіонізму. У творчості кожного з них з здобутки в жанрі натюрморту [8, с. 300].

У XIX–XX ст. змінювалися манери художників, способи композиційного рішення натюрморту, але суть жанру залишалася незмінною: вона передавала погляд живописця на світ через предмети та речі. Накопичуваний художній досвід дозволяв створювати різні за прийомами і формами натюрморти, де досліджувалися причинно-наслідкові зв'язки, структури, формальні відношення. Під впливом імпресіонізм, різних течій модернізму, зокрема, сюрреалізму,

натюрморти стали не стільки зображенням зовнішнього вигляду предмета, скільки способом розкрити його властивості та якості, виразити за їх допомогою певні цінності, ставлення до навколишнього світу, власне розуміння дійсності. Все це збагачувало скарбницю світової культури.

Авангардне мистецтво в Україні розвивалося в процесі синтезу європейського модернізму з традиціями народного мистецтва. За двадцять років існування українського авангарду сформувалися течії кубофутуризму, конструктивізму, панфутуризму, спектралізму, і всі вони були проявлені в жанрі натюрморту [5, с. 321].

Характерним прикладом часу є творчість Олександри Екстер (1882–1949), яка працювала у жанрі натюрморту. Ранні полотна художниці свідчать про її захоплення методом імпресіоністів. Свою авторську мову художниця стала висловлювати, використовуючи примітивні форми, відмовляючись від лінійної перспективи, застосовуючи пластичну деформацію та кольорову експресію, як, наприклад, у відомих натюрмортах «Ваза з вишнями» (1914), «Натюрморт з яйцями» (1914) та ін. [4, с. 243].

Від початку і до середини ХХ ст. на території України активно розвивалися регіональні «школи живопису», в яких розвиток жанру натюрморту був позначений своїми особливостями. Наприклад, Карпатська живописна школа – справжній феномен української культури, традиція, що була сформована на Закарпатті в першій третині ХХ ст. на засадах синтезу народного та професійного малярства [3, с. 939]. Художники-закарпатці активно розвивали жанр натюрморту. Наприклад, до натюрморту вдавалися Адальберт Ерделі, якому притаманна експресивна манера, Андрій Коцка, що працював у площинній декоративній манері, Антон Кашшай, який створював вражаючі за красою натюрморти, позначені експериментами з формою, кольором, фактурою, Іван Шуттєв, який майстерно зображував світлоповітряне середовище та використовував, зазвичай, чисті кольори.

Отже, упродовж історичного розвитку натюрморт в українському мистецтві був однією з найкращих експериментальних лабораторій. За допомогою жанру натюрморту українські художники відображували світ людини через прості побутові предмети. Протягом епох змінювалися не тільки методи та засоби мальовничого вирішення натюрморту, але і накопичувався цінний художній досвід. У процесі становлення натюрморту розвивався також більш складний погляд на світ.

Список використаних джерел:

1. Даревич Дарія. Мирон Левицький / Передмова С. Гординського. – Торонто, 1985. – 132 с.
2. Історія української культури: Навчально-методичний посібник з дисципліни / Укл. Петренко І.М., Сарапін В.В. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2016. – 428 с.
3. Кашшай О. С. Формування закарпатської школи живопису у 1920–40 рр.: аналіз соціально-культурної ситуації. Народознавчі зошити Інституту народознавства НАН України. – Київ: Академперіодика, 2018. – № 4(142). – С. 939–948.
4. Коваленко Г. Олександра Екстер. – Київ, 2021 – 376 с.
5. Культурно-історичні метаморфози символізму в європейському образотворчому мистецтві: монографія. – Київ: Вид. «Міленіум», 2014. – 358 с.
6. Лоза Н. А. Використання символів і алегорій у створенні художнього образу композиції натюрморту: «простір і час». – Одеса, 2017. – С. 1–79.
7. Степовик Д. Духовні та мистецькі виміри українських ікон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kpba.edu.ua/statti/915-dukhovni-vymiry-ukrainckykhi-ikon.html?start=3>
8. Український мистецтвознавчий дискурс: колективна монографія / За заг. ред. В. В. Карпова; НАКККІМ. – Рига: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. – 370 с.
9. Християнська сакральна традиція: історія і сьогодення: Матеріали Міжнародної наукової конференції, м. Львів, 6-7 грудня 2013 р. – Львів, 2013. – 262 с.
10. Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія української культури: навч. посібник / Наук. ред. В.М. Шейко. – Київ : Кондор, 2006. – 264 с.

Дацюк Н.М.

аспірант,

Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника;

асистент,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

СУЧАСНА САКРАЛЬНА СКУЛЬПТУРА У ТВОРЧОСТІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО СКУЛЬПТОРА РОМАНА ВІЛЬГУШИНСЬКОГО

Дослідження основних напрямків розвитку сакральної скульптури Тернопільщини початку ХХІ століття є особливо актуальним сьогодні, зважаючи на те, що релігія має важливе значення у духовно-культурному та суспільно-політичному житті сучасної України, а також важливим є завдання досягнення нової інтерпретації божественного в зрозумілих мистецьких формах, зокрема таких, як скульптура. З використанням новітніх матеріалів і технологій сакральна скульптура набуває просторової легкості, сприяє цілісному сприйняттю поруч з архітектурою і навколишнім середовищем, які доповнюють і збагачують одне одного. Перед науковцями постають завдання дослідження творчості художників, які приймали активну участь в створенні сучасної кам'яної пластики та в оздобленні просторового храмового середовища з використанням нових ідей, технік та технологій в сакральній кам'яній пластичі.

Сучасна сакральна скульптура є об'єктом дослідження для багатьох науковців, мистецтвознавців, істориків, краєзнавців, журналістів тощо. Серед них зокрема: І. Дундяк [1], Л. Лисенко [2], Л. Турчак [3], А. Гончаренко [4] та ін. Дослідження розвитку сучасного сакрального мистецтва Тернопільщини та західного регіону України (1990–2020 рр.) є важливим завданням, яке вимагає додаткового творчого аналізу новітніх практик.

Сучасний підхід до організації сакрального простору вимагає гармонійного поєднання архітектури, мистецтва та облаштування навколишнього природного середовища творами кам'яної пластики, які доповнюють та збагачують один одного. Скульптура, як вид мистецтва, дає змогу об'ємно відобразити навколишній світ у художніх образах,

демонструючи задум художника. Скульптор, який перебуває під впливом сучасного культурного процесу, використовує новачії у своїй творчості для досягнення чудового результату. Одним із таких митців, який впродовж багатьох років успішно працює в ділянці монументальної кам'яної пластики, є відомий тернопільський скульптор Роман Казимирович Вільгушинський.

Народився Роман Казимирович 30 квітня 1963 року в селі Язловець (Яблунівка) Бучацького району, Тернопільської області. Закінчив Львівський державний інститут декоративного і прикладного мистецтва за спеціальністю «Художня кераміка» (1984–1989). Учителі з фаху – О. Пилев, Д. Крвавич, Е. Мисько. Працює та живе у місті Тернополі з 1989 року. Член Національної спілки художників України (1994). У 2009 році митцю присвоєно почесне звання «Заслужений художник України», а у 2020 році за плідну і творчу працю у створенні високохудожніх творів у галузі скульптури – почесне звання «Народний художник України». Викладає скульптуру у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка на кафедрі образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання (2014 – дотепер). Активно працює у галузі: станкової скульптури – це виставкові фігуративні твори; монументальної скульптури – це пам'ятні знаки, пам'ятники видатним співвітчизникам [6, с. 48].

Вагоме місце у творчості Романа Вільгушинського займає сакральна скульптура, що присвячена християнським святым та церковним діячам. Одна з перших великих робіт майстра була скульптура Святого Миколая (1990) виконана з каменю-вапняку для Вірменської церкви святого Миколая в селі Язловець, Бучацького району, Тернопільської області. Святий Миколай створювався під враженням першої виставки скульптур Іоана Пінзеля у Львові, організованої Борисом Возницьким. Скульптура являє собою фігуру повнотілого старця з довгою кучерявою бородою у стилі бароко і волоссям середньої довжини, який тримає у лівій руці святе Євангеліє, а піднятою правою рукою благословляє усіх, хто йде до храму. Постаць Миколая Чудотворця розміщена у ніші підпірної стінки при вході на територію церкви у повен зріст, у фелоні, з митрою [6, с. 50].

У 1995 році відбувся симпозіум по каменю у місті Теребовля Тернопільської області, де зібрались відомі скульптори з усієї України. Під час симпозіуму Р. Вільгушинський створив скульптуру Матері Божої для Меморіалу загиблих воїнів УПА – ОУН, який був упорядкований усередині 1990-х років. У 1995 році встановлено трагічну постаць Матері

Божої (знаходиться при вході на міське кладовище). Автор творчо підійшов до розкриття стилізованого образу Богородиці. Його можна трактувати двояко: з одного боку постать зображена з терновим вінком у правій руці, ліву руку притискає до грудей і з ореолом над головою – наче свята; з іншого боку – наче проста жінка, що схилила голову в скорботі за полеглими героями. Фігура виконана з теребовлянського каменю-пісковика червоного кольору [6, с. 50].

Ще один приклад скульптурного зображення Діви Марії – пам'ятний знак Героям Небесної Сотні (2018), розміщений на перехресті доріг біля села Тютюків, Теребовлянського району, Тернопільської області. Центром композиції є скульптура Покрови Пресвятої Богородиці, виконана із штучного каменю. Діва Марія зображена із похиленою у скорботній молитві головою, тримає у руках омофор – символ заступництва і захисту християн. По обидва боки від центральної фігури Богородиці розміщені колінопреклонні ангели, із складеними у молитві руками. Митець виконав їх як барельєф із штучного каменю на тлі постаменту із каменю-пісковика.

Творчість Романа Вільгушинського характеризується створенням нестандартних форм у сакральній скульптурі, постійним пошуком фігуративного художнього зображення, а його твори вирізняються особливим авторським стилем. Художник відтворив для ніш головного фасаду Архікатедрального собору Непорочного зачаття Пресвятої Богородиці у місті Тернополі постаті святих у барочному стилі, що підтримують стилістику сакральної будівлі. Зокрема: святу Теклю – заступницю міста Тернополя, архангела Михаїла, архангела Гавриїла і святу Богородицю (2010–2012). Усі фігури витесані з каменю-пісковика. Скульптури характеризуються динамічністю та пластичністю форм, виконані по-новому з використанням творчих авторських ідей, але з дотриманням стилістики бароко [6, с. 51].

До монументальних творів Романа Казимировича на сакральну тематику слід віднести пам'ятний знак на честь 2000 річниці від Різдва Христового у місті Бучач Тернопільської області (2003). Фігура Христа-Спасителя виконана із штучного каменю, розміщена на пагорбі при в'їзді у місто на високому півкруглому постаменті, який переходить у квадрат. Позаду Ісуса височіє колона, на її вершині розміщена земна куля, а на ній хрест, що є символом 2000-річчя від Різдва Христового. Зображений Христос у русі з піднятою правою рукою, благословляючи усіх городян

та гостей міста, а ліва рука відведена у бік. Уся постать випромінює спокій і рівновагу [6, с. 53].

У Марійському духовному центрі у селі Зарваниця, Тербовлянського району, Тернопільської області митець створив бронзове розп'яття Ісуса Христа (2015), яке вимальовується на тлі пагорба з лісовим масивом, де розміщена Хресна Дорога із стаціями. Скульптор, працюючи над цим розп'яттям, вивчав закордонні та вітчизняні зразки такого типу кам'яної пластики і виробив свій авторський почерк.

Роману Вільгушинському у Зарваницькому розп'ятті вдалося відобразити той момент, коли Ісус звернувся до Небесного Отця, приймаючи Його волю, з такими словами: «Отче! В руки Твої віддаю Свого духа!» (Лк. 23: 46). Фігура розп'ятого Ісуса Христа вражає реалістичністю зображення людського тіла, напружені м'язи і експресія тулуба в поєднанні з внутрішнім спокоєм – є вираженням любові до людей через образ Спасителя, який обіймає весь світ [6, с. 54].

На території Марійського духовного центру у селі Зарваниця Тербовлянського району Тернопільської області у 2021 році була споруджена церква Пресвятої Родини (архітектор М. Нетриб'як). На чотирьох стовпах мосту перед головним фасадом храму розміщені скульптури Ангелів із штучного каменю у виконанні Романа Вільгушинського. Вони доповнили сакральний простір і стали окрасою комплексу. Усі Ангели зображені як монументально-сакральний образ святих реліквій Ісуса Христа, які символізують історію страждань та розп'яття: Терновий вінець, Чаша, Хрест і Колона Бичування.

Важливе місце у творчості Романа Вільгушинського займають роботи по відновленню, реставрації та створенні копій кам'яної пластики видатного скульптора XVIII століття Йогана-Георга Пінзеля. Митець розуміє і відчуває скульптуру видатного майстра стилю бароко якнайповніше. Багаторічна праця та вивчення почерку Пінзеля допомогли відновити статую Непорочного зачаття Богородиці (2006) в місті Бучачі та реставрувати статую Святого Яна Непомука (2007), виконати копію скульптури «Святий Онуфрій» (2006) для Львівської національної галереї мистецтв та реконструкцію семи алегоричних скульптур для ратуші міста Бучач. Серед них: Давид вбиває Голіафа; Козак та невільник, (сидячі фігури у геральдичній композиції); Самсон розриває пащу лева; Зевс метає блискавки; алегорична фігура Достатку. Скульптор реставрує пошкоджені твори, що надасть можливість зберігати оригінали в музеї, а копії виставити на первісні місця [5, с. 360].

Список використаних джерел:

1. Дундяк І. Скульптура Івано-Франківська поч. ХХІ ст. у контексті розвитку сучасної монументальної релігійної скульптури. *Вісник прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Івано-Франківськ, 2012. Випуск 24–25. С. 8–12.
2. Лисенко Л. Українська скульптура межі століть. *Мистецтвознавство України*. 2009. Вип. 10. С. 12–20. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
3. Турчак Л. Процеси змін в Українській скульптурі. Художня культура. Актуальні проблеми. Інститут проблем сучасного мистецтва академії мистецтв України. 2000. С. 188–195. URL: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=2737>
4. Гончаренко А. Українська скульптура 1990-х – 2000-х рр.: стан дослідженості проблеми. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2014. Вип. 10. С. 53–61. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>
5. Маркович М., Федак П. Вектори творчості Романа Вільгушинського. *Мистецька діяльність у сучасному соціокультурному просторі*: Колективна монографія. 2018. С. 357–364.
6. Дацюк Н. Монументальна пластика сакрального мистецтва ХХІ століття у творчості Романа Вільгушинського. *Paradigm of knowledge*. 2022. № 1(51). Frankfurt. С. 44–59.

Серікова М.С.

учениця 10 класу,

Дніпропетровське відділення Малої академії наук України

Науковій керівник: Нікітіна О.О.

учителька,

Комунальний заклад освіти «Навчально-виховне об'єднання № 28»

Дніпровської міської ради

ОСОБЛИВОСТІ СИМВОЛІКИ ОБРАЗІВ У ГРАФІЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ВАЛЕНТИНИ АРЕП'ЕВОЇ

Українське мистецтво – широке та різноманітне явище, у деяких ділянках в недостатньо вивченим. Сучасні українські художники – різносторонні та обдаровані особистості, їх твори не завжди набувають заслуженої відомості, але саме вони складають велику частку мистецтва сучасної України. Наше дослідження поглибило знання про графіку української мисткині Валентини Арєп'євої, чия творчість пов'язана з

фольклором та буттям українського народу. Ми простежили творчий шлях та внесок В. Ареп'євої в розвиток національного мистецтва графіки. Він полягає як у розробленні його теоретичних постулатів, так і в безпосередньому застосуванні на практиці при створенні власних графічних композицій. Дніпровська художниця-ілюстраторка популярних українських книжок, зокрема «Казки баби Гавришихи» Олега Гавриша, є членом Дніпропетровської організації Національної спілки художників України як художниця-графік, веде активну творчу діяльність та є переможницею різноманітних художніх конкурсів. Валентина Ареп'єва працює на папері різнокольоровими тушами, ізографами та лінерами. Коли починала малювати, то була захоплена петриківським розписом, згодом ґрунтовно ознайомилася із малюванням різними видами фарб, зокрема аквареллю, олією, гуашшю та акрилом. Вже в університеті художницю зачарувала туш. Малювала спочатку пензлем, потім відкрила для себе ізограф, який досі є фаворитом у створенні її графічних робіт. Також їй подобаються ліноріти, тому художниця займається поглибленням своїх знань та вмій у цій техніці.

У роботі авторка виконала поставлені завдання, а саме дослідила теоретичні поняття художніх образів та символів, провела інтерв'ю з художницею з метою ознайомлення та визначення етапів її творчого шляху, мотивації до творчості.

За допомогою мистецтвознавчих методів дослідження (емпіричного, порівняльно-аналітичного, художньо-стилістичного, іконографічного, з'ясування значення художніх образів твору) проведено аналіз символічних образів у збірці графічних ілюстрацій В. Ареп'євої до іспанської казки «Залізні черевики», визначено їх особливості та зроблено спробу інтерпретації казкових образів та їх символіки у творчості В. Ареп'євої.

Предметом дослідження є мистецькі надбання дніпровської художниці, її творчий шлях, графічні ілюстрації до книжок на казкові сюжети, а об'єктом – творча інтерпретація художніх образів у графічній збірці ілюстрацій до казкового твору «Залізні черевики», яку переклала сама В. Ареп'єва.

Мета науково-дослідницької роботи – розглянути художньо-стилістичні особливості творчої манери Валентини Ареп'євої у порівнянні з творами інших художників-графіків, визначити основну символіку її композицій та її місце в сучасній українській графіці. Для досягнення поставленої мети були окреслені наступні завдання:

визначення мотивації та проблематики у творчості художниці; порівняння робіт у даній техніці з роботами інших графіків, виокремлення особливих рис композиції Валентини Ареп'євої; аналіз символічних образів у книжкових ілюстраціях Валентини Ареп'євої до іспанської казки «Залізні черевики»; визначення особливостей образів та їх інтерпретація у творчості Валентини Ареп'євої.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше робиться спроба докладного висвітлення творчого шляху сучасної дніпровської художниці Валентини Ареп'євої, розкриття особливості її художньої манери та аналіз казкових образів у її графічному мистецтві. Укладання біографічного та творчого шляху ґрунтується на особистих даних художниці, представлених нею авторці даного дослідження при спілкуванні під час інтерв'ю.

Дослідження відкриває для популяризації нове ім'я в сучасному українському книжковому мистецтві, його результати можуть бути використані як матеріал, у тому числі візуальний, при викладанні дисциплін з сучасного українського образотворчого мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Ареп'єва Валентина. Сторінка / Портал Проза.ру / Іспанська казка «Залізні черевики». Частина 1 / переклад та ілюстрації В. Ареп'євої. URL: <https://proza.ru/2012/06/27/1670>
2. Дніпропетровська організація Національної спілки художників України. Офіційний сайт. URL: <https://donshu.at.ua/>
3. Настюк Олена. Символи у мистецтві: що відображає дзеркало? Портал Архів. URL: https://artchive.ru/encyclopedia/1359~Symbols_of_Age_in_Art (дата звернення: 03.01.2022).
4. Психологічний аспект символічного в художній творчості: Естетика – пошук краси та досконалості / Н. Череповська, Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ. URL: <https://newacropolis.org.ua/theses/90a741ea-9279-4859-9fc3-160f623529d7>

Смоляк Ю.Є.

молодший науковий співробітник,

Скалатський замковий відділ

Національного Заповідника «Замки Тернопілля»

ПАМ'ЯТКА ОБОРОННОЇ АРХІТЕКТУРИ У М. СКАЛАТ

Одним із об'єктів оборонної системи Поділля періоду пізнього середньовіччя був Скалатський замок. Він є чи не найяскравішою пам'яткою архітектури національного значення, окрасою міста, а колись важливою оборонною спорудою від нападів чужинців.

Джерела подають різний час заснування замку. За Іполитом Ступницьким його спорудили ще в XVI ст. Інші вважають, що замок виник після заснування міста 1600 р. і належав Сененським. Але більшість дослідників схиляються до думки, що зведено твердиню галицьким мечником Кшиштофом Віхровським в 1630 році на правій притоці Збруча – річці Гнилій для захисту південно – східних рубежів Речі Посполитої. Згодом, як посаг доньки Віхровського Вероніки, замок перейшов у власність до Фірлеїв. У XVIII ст. замок відбудувала з руїн нова власниця – графиня Марія Водзіцьких Сципіон. Замок побудований за канонами «італійсько-голандської» школи у формі неправильного чотирикутника, по кутах якого розміщувались п'ятикутні вежі (пунтони). Найдовша північна стіна мала довжину 92 метри, південна і західна – по 72, а східна – майже 63 метри. Цей оборонний комплекс мав добре продуману систему допоміжних фортифікацій із використанням природних факторів: багна, трясовини. Можливо, була й суцільна вода із загатою. Принаймні, про тутешній ставок, яким володів костел, є письмові згадки від 1728 року, коли місцеві жителі, мабуть, на протидію католицькій експансії, розкопали греблю.

Кожна вежа замку мала свою назву. Назву башти отримали відповідно до свого розташування, тобто західна оборонна башта, східна, північна і південна оборонні башти. П'ятикутні вежі всі чотиририбусні, з амбразурою і бійницями. Третій ярус має машикулі. Бійниці четвертого ярусу мають форму замка. Дах високий наметовий, під черепицею. З північного сходу до замку веде в'їздова брама XVIII ст. З двома бічними хвіртками, колись оздоблена кам'яною скульптурою лицаря з овальним чотириділним щитом і кам'яними таблицями з історією замку. На щиті були герби

власників замку Сципiон, Лелiва, Равич, Єлiта. Замок зазнав значних руйнувань пiд час Хмельниччини в 1648, 1649 й 1651 роки, ще раз його зруйнувало турецько-татарське вiйсько 1672 р. Щоразу пiсля ворожих нападiв замок ремонтували. Серед мурiв iз сiдного боку стояв мурований житловий дiм. У ХІХ ст. сини Розенштока збудували на його мiсцi гарний просторий палац. Навпроти нього при захiдному мурi збереглися давнi офiцини. Перед Першою свiтовою вiйною на подвiр'ї був гарний сад. Поза тим, пiд самим замком збудували кiлькаповерховий адмiнiстративний дiм, де з ХІХ ст. мiстилися урядовi установи: староство, повiтовий суд та iн. [Див.: Дод. Е.]. Бурхливи подiї Першої та Другої свiтових воєн вiдiграли фатальну роль в iсторiї замку. Зруйнована пiд час бомбардування колись непорушна фортеця викликала жаль i спiвчуття. В повоєнний перiод проводилися роботи по його частковiй реставрацiї, але в загальному вони негативно позначилися на технiчному станi стiн. Пiзніше, коли мiсцева i обласна влада втратила до занедбаної iсторичної пам'ятки всякий iнтерес, тут розмістилась автоколони. Руїни колись розкiшного палацу, якi перетворилися на вкритий дерном пагорб, використовувалися для запускання машин. Певний час вежi замку служили складами побутової хiмiї. Давнi мури були також свiдками веселих забав скалатської молодi. В центрi ще дотепер збереглися залишки танцювального майданчика.

Скалатський замок дає можливість вiдвiдувачам вiдчути дух давно минулого грiзного й героїчного часу.

Нове життя розпочалося з 2004 року, вiдколи Скалатський замок увiйшов до складу Нацiонального заповiдника «Замки Тернопiлля». Перед вклученням до об'єктiв заповiдника замок являв собою чотири частково збереженi п'ятикутнi кам'яни вежi та залишки оборонних стiн мiж ними, якi окреслювали квадратне в планi замкове подвiр'я. У 2004 році було затверджено «Проект зон охорони та меж iсторичного ареалу у м. Скалатi Пiдволочиського району Тернопiльської облaсти».

Сьогодні тут здiйснено комплекс протиаварійних, вiдновлювальних робiт. Вежi, укрiпленi i перекритi, пристосовано пiд розміщення музейної експозицiї. Розроблено концепцiю реставрацiї i використання замку, в рамках якої передбачене наукове археологiчне обстеження його територiї.

В 2007–2008 роках Дочiрнє пiдприємство «АОСУ Подiльська археологiя» Інституту археологiї Нацiональної Академiї Наук (далі – НАН) України на замовлення Нацiонального заповiдника «Замки Тернопiлля» проводилися археологiчні дослiдження замку.

Археологічні розкопки 2008 року стали логічним продовженням досліджень попереднього року, які дали цікаві результати. Зокрема, вдалось з'ясувати, що мурований замок стоїть на земляних валах більш ранньої оборонної споруди. Попередня фортеця, на основі якої потім зводили існуючі споруди, залишила після себе цікавий фундамент не прямокутної, а округлої форми.

За результатами археологічних розкопок Інституту археології НАН України, територію цього пагорбу серед боліт заселяли дуже давно. Про це свідчать знайдені фрагменти мідного посуду, керамічні вироби XIII–IX ст. до н. е. Досить багато цікавого матеріалу є про палац, побудований на фундаментах житлових приміщень XIII ст., – рештки плитки підлоги, кахлю.

На сьогоднішній день є розроблена «Концепція реставрації і пристосування замку XVII ст. в м. Скалаті Тернопільської області». Планується відреставрувати пам'ятку по мірі можливості близькою до її первісного вигляду.

Скалатський замок – пам'ятка оборонної архітектури є яскравим прикладом регулярних баштових замків Поділля XVII ст. Розташований на живописному ландшафті, бере активну участь у формуванні архітектурного силуету населеного пункту.

Список використаних джерел:

1. Строчень Б. С. Археологічні дослідження Скалатського замку у 2008 році // Археологія і давня історія України. / Б. С. Строчень. – Вип. 2: Археологія Правобережної України. – 2010. – 261 с.
2. Феськів. М. Таємниці Скалатського замку [Текст] / М. Феськів // Вільне життя. – 2010. – 5 березня. – С. 8.
3. Смерчинська М. Кам'яна твердиня півтисячолітнього Скалата / М. Смерчинська // Вільне життя. – 2011. – 23 листопада. – № 92-93. – С. 9.
4. Скалат: історичний нарис / Видання Національного заповідника «Замки Тернопілля». – 2010.
5. Мацюк О. Замки і фортеці Західної України / О. Мацюк. – Львів: «Центр Європи», 2005. – 200 с.

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Партем О.О.

аспірант,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ НА ЖИВІ ОРГАНІЗМИ

Електромагнітні поля (ЕМП) впливають на біологічні об'єкти, зокрема на людину, протягом усього часу її існування. Джерелами постійних та магнітних полів є: електромагніти, соленоїди, магнітопроводи в електричних машинах та апаратах, литі та металокерамічні магніти, використовувані в радіотехніці. Джерелами електричних полів є промислової частоти (50 Гц). В процесі еволюції, людина пристосувалася до впливу таких полів та виробила захисні механізми, які захищають від можливих пошкоджень за рахунок природних чинників, але окрім фонового випромінювання, спричиненого природою, в наслідок розвитку технічного прогресу до впливу на організм додалася ціла низка чинників, що підсилило фонове випромінювання. Через це ЕМП антропогенного походження почали значно перевищувати природний фон і до нашого часу перетворилися на небезпечний екологічний чинник. На сьогоднішній день однією з найвагоміших причин різних проблем людини та оточуючого середовища є електромагнітне випромінювання, яке існує майже всюди, рівень випромінювання є на багато вищий за норму. Тому необхідно постійно проводити контроль рівня електромагнітного забруднення території і розробляти ефективні природоохоронні заходи для зниження негативного впливу електромагнітного випромінювання на населення. Діапазон природних та штучних полів дуже широкий: починаючи від постійних магнітних та електростатичних полів і закінчуючи рентгенівським та гаммавипромінюванням частотою 310 Гц та вище. Кожний з діапазонів електромагнітних випромінювань по-різному впливає на розвиток живого організму. Вплив електромагнітних полів на організм людини залежить не тільки від рівня їхнього поля (частоти), а й від довжини хвилі та енергії.

Шкідливість мобільних телефонів хвилює всіх користувачів мобільного зв'язку (2% з них не чули про небезпеку, а 52% вважають використання телефонів небезпечним). Мозок людини – органічний комп'ютер, всередині якого є рухомі електричні заряди, на які діють електричні та магнітні поля. Більшість телефонів мають SAR від 0,5 до 1,0 Вт/кг, тобто немає достатньої потужності для перегріву мозку або хрусталика, що вказує на безпечність використання мобільних телефонів. Водночас з'ясовано, що мобільний телефон під час роботи генерує електромагнітне поле (ЕМП) не лише на основних (робочих) частотах. Крім основного сигналу (0,3-3 ГГц), мобільний телефон у режимі «дзвінок» і «розмова» генерує змінне електричне поле в діапазоні 5-2000 Гц і змінне магнітне поле в діапазоні 5-500 Гц. При використанні мобільного телефона розглядається теплова і нетеплова (специфічна) дії ЕМП, які залежать від потужності випромінювання, виду тканин, часу та частоти. Відомо, що електромагнітне випромінювання частотою $> 1\text{МГц}$ розігріває тканини організму. Перегрівання тканин призводить до руйнування білків у клітинах, що викликає відмирання клітин, виникнення пухлин тощо. Всі ці процеси носять ймовірнісний характер (потенціал терморегуляції захищає їх). В організмі існують тканини, які не омиваються кров'ю (наприклад, кристалик ока) і при значному нагріванні руйнуються. Нетермічний вплив ЕМП проявляється зміною біоелектричної активності головного мозку, порушеннями проникності клітинних мембран для іонів кальцію і т.п. Експерти радять дітям і підліткам обмежувати тривалість використання телефонів, так як мозок і нервова система у них знаходяться у процесі формування.

Вплив електромагнітного надвисокочастотного діапазону на живий організм викликає широкий спектр біологічних ефектів і залежить від певних характеристик випромінювання. За даними певних досліджень НВЧ діапазону викликає мікро- та ультраструктурні зміни в печінці та її лімфатичних вузлах, що виявляється в порушенні крово- та лімфообігу, руйнуванні мембран, розширенні каналів гранулярної ендоплазматичної сітки, появи дегенеративних форм мітохондрій, зникненні глікогену, що свідчить про розвиток тканинної гіпоксії. Деструктивні процеси викликають імунну відповідь організму і розвиток аутоімунних реакцій.

Надзвичайно низькочастотне електромагнітне поле (1-100 Гц) постійно впливає на людей, що знаходяться в робочих приміщеннях. Такі поля можуть впливати на мембрану клітини. Є відомості про вплив низькочастотних електромагнітних полів на поведінку, ендокринні та

нейрофізіологічні функції, на розвиток плоду у тварин. Переважна більшість досліджень у вивченні біологічної дії електростатичних полів проводиться на лабораторних тваринах (щурах, мінісвинях). В експерименті на тваринах встановлена висока чутливість гістохімічних показників та ультраструктури клітин різних утворень головного та спинного мозку, тканини серця, печінки, нирок після дії ЕМП. Крім неврологічних розладів для тих, хто працює з джерелами неіонізуючих випромінювань характерна патологія серцево-судинної системи, що проявляється ангіодистонічними, нейроциркуляторними розладами зі зміною частоти серцевих скорочень, показників артеріального тиску і тонуусу судинних стінок з порушеннями біоелектричної активності серцевого м'яза.

Про вплив електромагнітного випромінювання на статеву функцію людини говорить певна статистика даних, а саме, що 13-19% подружніх пар фертильного віку страждають від відсутності дітей. У структурі неплідних шлюбів 25-54% становить чоловічий фактор. Останнім часом намітилася тенденція до зростання кількості безплідних шлюбів, які становлять відповідно даних соціологічних опитувань 8-20% від загальної кількості сімей у різних регіонах України. Серед обстежених неплідних чоловіків наявність професійних шкідливих чинників відмічалась у 31,5% пацієнтів, що підтверджує важливість впливу ЕМП на розвиток репродуктивних і сексуальних розладів. Під дією ЕМП виникають морфологічні зміни в сперматогенному епітелії. Одним із суттєвих показників біологічної дії електромагнітного поля є стан генетичного апарату і генеративної функції, тому що ефект тривалого діючого фактора може виявлятися тільки в наступних поколіннях. Тривала дія ЕМП при певних умовах може викликати порушення репродуктивної функції і генетичного апарату. На основі експериментальних даних було встановлено, що електричне поле напруженістю від 4 до 25 кВ/м викликає у щурів порушення репродуктивної здатності, надаючи несприятливий вплив на функції яєчок. При вивченні гонадотоксичної дії електричного поля було встановлено, що при інтенсивності 70 кВ/м виявляється несприятлива дія ЕМП на сперматогенез, зокрема, на структуру сперматид і сперматозоїдів. ЕМП напруженістю 15 і 30 кВ/м негативно впливають на кінцеву стадію утворення статевих клітин із сперматогенного епітелію.

Вплив електричних, магнітних та електромагнітних полів на циркадну систему: сучасний етап знань. Усі організми, включаючи людину, щодня

піддаються впливу різних типів цього поля, що характеризується різними фізичними параметрами. Тому важливо точно визначити вплив електромагнітного поля на фізіологічні та патологічні процеси, що відбуваються в клітинах, тканинах і органах. Відповідно до сучасного стану знань, деякі раніше запропоновані гіпотези, в тому числі щодо ключової ролі порушення секреції мелатоніну в патогенезі захворювань, викликаних електромагнітним полем, потребують перегляду. Розглянемо вплив електричних, магнітних та електромагнітних полів на ритми мелатоніну та кортизолу – два основних маркери циркадної системи, а також на сон. Мелатонін відіграє ключову роль у контролі багатьох фізіологічних процесів, що відбуваються в щоденних або сезонних ритмах, таких як сон, метаболізм і розмноження. Крім того, мелатонін також бере участь у регуляції імунної системи, серцево-судинної системи та розвитку раку. Секреція мелатоніну епіфізом, як правило, вважається особливо чутливою до впливу електричних, магнітних та електромагнітних полів. Вплив цих полів на активність епіфіза було проаналізовано в епідеміологічних дослідженнях та експериментальних дослідженнях, проведених з використанням різних моделей *in vivo* та *in vitro*. Кортизол є важливим стероїдним гормоном, який виробляється наднирковими залозами. Вплив електромагнітного поля на секрецію кортизолу у тварин дуже різноманітний. У морських свинок ELF-MF викликав зміни рівня кортизолу, які залежали від частоти та інтенсивності поля, у швейцарських мишей, які постійно піддавалися впливу поля низької частоти (50 Гц) протягом 350 днів, зниження рівня кортизолу спостерігалось на 190 день експерименту. Відсутність впливу електромагнітного поля на концентрацію кортикостерону, незалежно від характеристик впливу та періоду, також виявлено в експериментах на щурах. Збільшення кількості приладів, що випромінюють електромагнітне випромінювання (ЕМВ) у повсякденному житті людей, привернуло увагу дослідників через можливий негативний вплив цього фактора на живі організми. Одним із ефектів ЕМВ може бути переокиснення ліпідних мембран, що утворюються в результаті вільнорадикального процесу. Дослідження *in vitro*, спрямованих на виявлення зміни концентрації малонового діальдегіду (МДА) – маркера переокисного окислення ліпідів та антиоксидантної ролі вітаміну «А» під час впливу на тромбоцити електромагнітного випромінювання.

Список використаних джерел:

1. Bogdan Lewczuk, Grzegorz Redlarski, Arkadiusz Żak, Natalia Ziółkowska, Barbara, Przybylska-Gornowicz, and Marek Krawczuk ² Influence of Electric, Magnetic, and Electromagnetic Fields on the Circadian System: Current Stage of Knowledge (Вплив електричних, магнітних та електромагнітних полів на циркадну систему: сучасний етап знань). Варшава, 2011. 152 с.
2. Shiva Tafakori, Ashkan Farrokhi, Vahid Shalchyan, Mohammad Reza Daliri Investigating the impact of mobile range electromagnetic radiation on the medial prefrontal cortex of the rat during working memory (Дослідження впливу електромагнітного випромінювання мобільного діапазону на медіальну префронтальну кору щура під час робочої пам'яті). Лондон, 2018. 202 с.
3. Małgorzata Lewicka, Gabriela Henrykowska, Magdalena Zawadzka. Impact of electromagnetic radiation emitted by monitors on changes in the cellular membrane structure and protective antioxidant effect of vitamin A – In vitro study (Вплив електромагнітного випромінювання, що випромінюється моніторами, на зміни в структурі клітинної мембрани та захисний антиоксидантний ефект вітаміну А – Дослідження in vitro). Краков, 2021. 147 с.

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Бичок О.М.

здобувач вищої освіти,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРАВОВЕ УДОСКОНАЛЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

Вогнева підготовка, як вид професійно-службової та фізичної підготовки в системі органів внутрішніх справ, знаходиться в аспекті особливого становища в питаннях сприйняття і навчання даному виду діяльності слухачів відомчих навчальних закладів МВС. Даний підхід в питаннях особливостей в навчанні, пов'язаний в першу чергу з самим фактором поводження з вогнепальною зброєю [1].

Для ефективного виконання своїх обов'язків та задач поліцейські повинні мати та постійно підтримувати високий рівень знань та умінь у сферах фізичної, вогневої та тактико-спеціальної підготовки, а також володіти психологічною готовністю до непередбачуваних ситуацій під час несення служби.

Існує ряд об'єктивних проблем, які впливають на рівень підготовки поліцейських, наприклад, стрілецькі тири, які у багатьох випадках потребують укомплектування сучасним обладнанням. У цих приміщеннях неможливо створити потрібні умови, які будуть наближати їх до більш реальної та небезпечної обстановки, яка потребуватиме миттєвого вирішення та створення логічного висновку у питанні рішення різнобічних проблем, які спіткатимуть правоохоронців під час несення служби [4].

Також спостерігається недостатній рівень психологічної підготовки поліцейських до дій в екстремальних ситуаціях, відсутність належної психоемоційної стійкості при виникненні та вирішенні конфліктів під час припинення правопорушення, при затриманні правопорушників із застосуванням вогнепальної зброї тощо. Потребує удосконалення й стан організації подальшого психологічного супроводження правоохоронців щодо їх індивідуальної підтримки під час несення ними служби, котру повинні надавати підрозділи психологічного забезпечення ГУ НП в областях [3].

Проблеми вогневої підготовки слухачів, курсантів, співробітників органів внутрішніх справ стали найбільш актуальними в сучасних умовах. Вогнева підготовка розглядається як педагогічна система, процес, вид педагогічної діяльності, заснована на педагогічних закономірностях і принципах, наповнена особливим змістом, організаційними формами, ефективними методами, цілеспрямованими прийомами і засобами, наближеними до реальних умов професійної діяльності.

Таким чином, в якості оптимізації існуючої навчальної матеріально-технічної бази і поліпшення вогневої підготовленості військово-службовців в ближньому вогневому бою пропонується наступне:

1) для формування у особового складу реального сприйняття цілей, імітують дії «противника» в ході ближнього вогневого бою і необхідності точності ведення вогню на навчальному місці з розвідки цілей наглядом використовувати частково вкриті і спеціальні мішені, дати практику особовому складу в стрільбі по таким мішенях спочатку кожного періоду навчання;

2) переобладнати і вдосконалити військові стрільбища, вогневі містечка і навчальні поля з урахуванням навчання військовослужбовців застосуванню стрілецької зброї в умовах населених пунктів; переобладнати підйомні пристрої рухомих цілей на розворотні, що дозволить імітувати пересування на поле бою «противника»;

3) створити необхідні макети будівель і їх елементи, комунікації, збірно-розбірні укриття, навчальне обладнання для навчання особового складу в розглянутих умовах;

4) ефективніше використовувати кошти імітації умов бойової дійсності і широко застосовувати їх в ході навчання застосуванню стрілецької зброї [5].

Дані методики є універсальним фундаментом для їх майбутньої модернізації та внесення нових елементів в систему вогневої підготовки. Важливо відзначити, що основним джерелом для проведення даної науково-дослідної роботи, крім навчально-наукової літератури та нормативно-правових актів МВС, є особистий досвід і спостереження автора даної роботи протягом довгого періоду служби в територіальних НП і за період викладацької діяльності на базі МВС.

В ході тактико-вогневої підготовки, з метою підвищення навченості особового складу підрозділів діям в ближньому вогневому бою, необхідно навчати тактичних прийомів дій рухливими бойовими групами і ефективному застосуванню при цьому стрілецької зброї.

Відпрацювання бойових прийомів проводиться груповим і потоковим методами або у вигляді навчальних сутичок за завданнями керівника заняття з бойового хортингу. Одним із дієвих засобів фізичного та морально-етичного виховання патріотичної і фізично підготовленої молоді є бойовий хортинг, який сприяє вихованню особистості з високою внутрішньою культурою та гармонійному формуванню фізичного апарату дитини [1].

Саме ці організації здатні успішно реалізовувати інтереси держави, суспільства і бізнесу, оскільки в їх компетенцію потрапляє і великий спорт, і масовий спорт, а також спеціальні напрями спорту та спортивно-оздоровчі програми бойового хортингу [3].

Отже, вогнева підготовка протягом усього терміну служби проводиться в основному на рівні початкової підготовки. Навчання і вдосконалення у стрільбі з нестандартних положень, практично, не проводиться.

Численні наукові роботи медиків, військових і спортивних фахівців вказують на те, що при освоєнні складного прикладного рухової навички, пов'язаного зі зміною положення голови і тіла в просторі, значну роль відіграє стан вестибулярного апарату.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
2. Статистичні дані наведені у програмі «Подобиці тижня» // Телеканал «Інтер» [Електронний ресурс]. – 28.02.2016.
3. Высокая подготовка полиции – безопасность в городе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kr.ua/odessa/530966-vysokaia-podhotovka-polytsyy-bezopasnost-v-horode>
4. Про затвердження Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України та норм витрат боєприпасів МВС, ГУМВС, УМВС, відомчими навчальними закладами : наказ МВС України від 7 вересня 2011 року № 658.

Чурило К.В.

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАХИСНІ ДІЇ ПРИ ПОГРОЗИ ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ

Сьогодні злочинний світ добре озброєний і має великий арсенал різної вогнепальної зброї, яку вони використовують проти правоохоронних органів для розвитку своїх злочинних програм. Під загрозою застосування вогнепальної зброї зловмисник може затримати та обшукати поліцію, а також забрати його особисті речі та вогнепальну зброю.

Особиста зустріч з ворогом, озброєним вогнепальною зброєю, є важливим психологічним моментом у роботі поліцейських. Особливо якщо це сталося несподівано. У цій ситуації озброєний злочинець, який намагається нейтралізувати чи примусити офіцера до послуху, отримує переваги. Іноді така перевага знижує пильність кривдника, який стає важливим козирем у роззброєнні.

Психічна стійкість співробітника Національної поліції в екстремальних ситуаціях є неодмінною передумовою для досягнення успішного результату в сутичці з озброєним злочинцем [1, с. 133].

На сучасному етапі розвитку злочинності, їх наявності та хорошого оснащення різною вогнепальною зброєю, злочинці діють шляхом погрожування своїм злочинним намірам. Психічна гнучкість і фізична готовність до кримінального переслідування дуже важливі, особливо в надзвичайних ситуаціях під час боротьби зі злочинністю. Інакше, якщо співробітник Національної поліції не підготовлений належним чином, правопорушник має повну перевагу, він може змусити його підкоритися, він може забрати вогнепальну зброю, автомобіль, в крайньому випадку він може покінчити з життям.

Високий рівень фізичної підготовки та бездоганна техніка роззброєння надають поліцейському впевненості у власних силах у різних ситуаціях, його дії стають автоматичними, а психіка – стійкістю.

Практичні вправи з відпрацювання прийомів роззброєння у разі загрози застосування вогнепальної зброї проводяться як у приміщенні з твердою підлогою, так і на спортивному майданчику. Під час навчання потенційні

правоохоронці повинні отримати необхідні знання, розвинути навички та компетенції, необхідні для виконання необхідних технічних операцій, а деякі з них мають бути автоматизовані. Здійснення захисту та роззброєння у разі загрози вогнепальною зброєю залежить від наступних факторів: агресії зловмисника, положення зброї (голова чи тулуб, спереду, ззаду чи збоку), положення зброї зліва чи справа, рука, працівник і тривалість зіткнення між порушниками, відстані між ними тощо [2, с. 209].

Логіка поведінки при роззброєнні зловмисника (правопорушника) складається з простого алгоритму:

1. Виходьте з лінії вогню якомога швидше, грабуючи зброю.

2. Перевірте свою вогнепальну зброю, щоб запобігти її поверненню у вогневе положення. Важливо керувати (блокувати) зброєю однією рукою, а іншою – нападника.

3. Контратака, тобто, оскільки обидві руки контролюють зброю, а рука нападника, ноги і коліна продовжують функціонувати.

Ударити по попереку, колінах, ногах. Якщо ви берете пістолет однією рукою і контролюєте його, ви можете додати руку до руху. Найкраще зупинитися на акулі. Бажано розбалансувати нападника.

4. Найпростіший можливий демонтаж у момент, коли вони зрозуміли, що нападник був збентежений.

Важливо розуміти, що на момент обеззброєння можливі постріли, тому для безпеки оточуючих ствол пістолета, необхідно направити вниз з одночасним поворотом ствола навколо осі затвору, тим самим ми проводимо додатково больовий прийом на великий палець кисті.

5. Керуйте зловмисником дистанційно за допомогою зброї, спрямованої на нього.

Стрес (страх, нервеве перевантаження) неминучий при загрозі вогнепальної зброї, тому м'язові скорочення посилюються, що, в свою чергу, сповільнює рух. У такій ситуації неможливо провести складну технічну операцію з виведення з експлуатації. Чим простіше техніка, тим більше шансів на ефективну роботу під напругою.

Фахівці встановили, що ефективність прийомів, що вивчаються в тренажерному залі, знижується на 30% у стресовій ситуації.

Що стосується методики тренування, то доцільно враховувати такі рекомендації:

– основний час на тренуваннях приділяти освоєнню принципів безпечного скорочення дистанції і відхід з лінії вогневого контакту;

– тренуватися в освоєнні 1-2 прийомів та керуватися трьома простими правилами:

1) прийоми повинні бути доведені до автоматизму (1000 повторів – це мінімум). На практиці якщо робити по 100 раз за тренування, то це 10 занять. Приблизно 2-3 місяця. Це не багато для збільшення шансів зберегти життя;

2) робити це з різних положень, щоб не вийшло що агресор стоїть на 30-50 см далі від правоохоронця і він вже не знає, що робити;

3) виконувати прийоми максимально прості і без зайвих рухів, щоб не втрачати дорогоцінні долі секунди. Варто пам'ятати, що агресору всього лише потрібно натиснути на курок, це дуже швидкий рух (приблизно 0,1-0,2 сек.) [3, с. 256].

Майте на увазі, що при погрозі вогнепальною зброєю стрес (страх, нервове перевантаження) виникає не тільки в поліції, а й у зловмисника, тому будь-який ваш рух може призвести до пострілу.

Швидкий відхід від лінії вогню з одночасним вилученням зброї має бути здійснений командою порушнику «руки вгору», оскільки при піднятті рук поліцейські одночасно з вилученням рухаються вгору на схилі зі стрільби. Якщо зброя злочинця знаходиться біля тіла чи скроні поліцейського, опущені руки менш помітні під час отримання вогнепальної зброї та руки, що тримає її.

Список використаних джерел:

1. Криволапчук В.О., Васільєв А.С. Тактика дій працівника поліції у типових та екстремальних ситуаціях під час виконання службових обов'язків із охорони громадського порядку : навч.-метод. посібник. Київ : ВПЦ МВС України, 2006. 133 с.

2. Вобленко Є.О., Цуркан О.П. Моделювання екстремальних ситуацій у процесі фізичної підготовки працівників поліції. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Харків : ХНУВС, 2018. С. 209–210.

3. Несін О., Павлов А. Роль компонентів спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ у силовому затриманні правопорушників. *Молода спортивна наука України*. 2003. Вип. 7. Т. 2. С. 355–358.

Чурило К.В.

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАХИСТ ВІД АТАКУЮЧИХ ДІЙ ХОЛОДНОЮ ЗБРОЄЮ

Захисні дії в разі погрози застосування холодної зброї розпочинаються з її візуального оцінювання (довжина та форма бойової частини; можливі способи атаквальних дій), фізичного та психічного стану правопорушника, особливостей його одягу.

Атаквальні дії з використанням холодної зброї, зокрема різних видів ножів, можна умовно класифікувати на два види: непрофесійні та професійні. Непрофесійний напад визначається відсутністю маскувальних та оманливих рухів, нападник здебільшого здійснює атаквальні дії з середньої або дальньої дистанції, завдає глибоких і прямолінійних ударів. На початковому етапі виконання захисних дій слід визначити спосіб утримання ножа. За положенням зброї, характером дій можна встановити наміри супротивника та напрямок удару. Однак завжди слід пам'ятати, що правопорушник може блискавично змінити напрямок атаквальних дій. Важливо навчитися реагувати на удар у момент наближення руки з ножем, щоб уникати оманливих рухів супротивника.

Небезпечним і складним, з позиції виконання захисних дій, є професійний напад, який характеризується оманливими рухами, зміною напрямку атаквальних дій, перехопленням ножа з руки в руку, використанням фехтувальних рухів тощо. У таких ситуаціях необхідно за допомогою підручних засобів, пересувань, ударів ногами в уразливі місця утримувати нападника на безпечній дистанції та створювати умови для власних активних дій, тобто нанесення вражаючого удару, підсікання, вибивання зброї, захоплення руки, що утримує зброю, застосування болювого прийому або кидка тощо [1, с. 133].

У приміщенні. Під час виконання службових обов'язків, входячи в приміщення, слід переконатися, що в ньому немає сторонніх осіб. Для уникнення несподіваної атаки слід розташуватися подалі від кутів і дверей.

Вечері чи вночі, коли існує явна загроза, краще займати позицію поруч з вимикачем. Як тільки супротивник розпочне атаквальні дії, слід, вимкнувши світло, залишити це місце та миттєво стати за його спиною або збоку. Пересуватися необхідно вбік за діагонально (у напрямку руки без зброї). Потім штовхнути супротивника збоку чи ззаду, захопити його руку зі зброєю і застосувати відволікаючу дію. За будь-якої погрози в приміщенні слід обирати позицію біля стільця, дивана, стола тощо. Під час нападу підштовхнути предмет назустріч супротивнику або стати за предмет (дозволено як перше, так і друге). Це дещо обмежить свободу пересування супротивника й удар буде затяжним, тому що завдавати його доведеться нахилиючи тулуб уперед, через предмет. Ефективним також є відхід назад убік. Коли рука зі зброєю завершує удар чи повертається у вихідне положення, необхідно встигнути її захопити.

В умовах обмеженого простору (ліфт) удар ножем можна очікувати знизу в живіт чи прямо в тулуб. Можливий також удар навідліг із обертанням. Захищатися необхідно двома руками, спрямовуючи їх назустріч руху руки зі зброєю. Під час блокування із захопленням озброєної руки (одягу на руці), слід різко вивести супротивника вбік (боком до себе) й одночасно штовхнути нижньою частиною тіла (тазом і стегном) вверх від себе. У такому разі супротивник розгорнеться та буде притиснутим до стіни. Правою рукою притиснути руку з ножем до стіни у передпліччі (лікть), лівою – завдати ліктем удар у голову та захопити зверху супротивника за волосся, закинути його голову назад так, щоб він прогнувся, подати команду здати зброю.

Можливі й інші варіанти виконання захисних дій: нанесення контратакувальних ударів ліктями чи коліном здебільшого коли супротивник, захоплений другою рукою та виведений з рівноваги. Зручно завдавати ударів, коли супротивник обернутий та притиснутий до стіни. У цьому положенні ефективним буде поштовховий удар долонею в потилицю, від чого супротивник вдариться носом об стіну, й опір на якусь мить послабиться.

Увійшовши з освітленого приміщення в темне, необхідно почекати певний час, доки очі звикнуть до темряви та можна буде розрізнити контури предметів або силуети людей. Потім, пересуваючись, зігнути руки в ліктях, передпліччями прикрити тулуб, пальцями захопити вилогу одягу на грудях. Причому необхідно обрати таку позицію, щоб супротивник, хоча б незначно, але був освітлений. При різких рухах

супротивника слід швидко переміщуватися: швидкість реакції в темряві дещо погіршується, тому важливо не прогавити початок атакуючих дій.

Слід розрізняти явний напад і звичайний рух назустріч. Супротивник атакує здебільшого з виконанням кроку назустріч. Між зближенням і виведенням руки з ножем минає, в середньому, 0,6–0,8 с.

Захисні дії пересуванням передбачають два незначних кроки назад у темпі руху супротивника: один – на крок супротивника вперед, другий – на дію його руки. Контратакуючі удари завдати ногою в гомілку, стегно чи пах, після цього миттєво переходити на захоплення руки та виведення супротивника з рівноваги вбік з подальшим підсіканням або звалюванням його ривковим рухом і контролюванням дій. Чим швидше буде виконана ця дія, тим більше вона приголомшить супротивника й відповідно його реакція також буде дещо загальмованою, координація порушена [2, с. 83].

Захисні дії в разі удару ножем зверху.

Спосіб 1. Виконуючи крок лівою ногою вперед (правою назад) заблокувати озброєну руку передпліччям лівої руки й одночасно захопити правою рукою кисть озброєної руки нападника зсередини зверху за основу мизинця. Відразу слід виконати відволікаючу дію (удар) правою ногою в гомілку (коліно, пах) і застосувати больовий прийом «важіль руки всередину». Посилюючи больовий вплив правою рукою на тильну сторону кисті, примусити нападника відпустити ніж, й перейти до затримання використовуючи «загин руки за спину».

Спосіб 2. Виконати крок лівою ногою вперед, зупинити удар передпліччям правої руки на початковому етапі замаху. Після цього завдати удару передпліччям правої руки в ділянку ліктьового згину озброєної (правої) руки правопорушника й застосувати больовий прийом «вузол руки зверху». Далі, застосувавши відволікаючу дію, перевести супротивника в положення лежачи, посилюючи больовий вплив на руку, перевернути нападника на живіт, заблокувати руку, вилучити ніж шляхом дотиснення кисті і перейти до застосування кайданків або конвоювання.

Захисні дії в разі удару ножем знизу.

Спосіб 1. Виконати крок правою ногою назад, втягнути живіт, нахилити тулуб уперед, застосувати жорстке блокування (підставити під озброєну руку обидва передпліччя перехресно (праве зверху)), захопити кисть нападника обома руками, відвести вбік та одночасно завдати відволікаючого удару правою ногою в гомілку (коліно, пах). З кроком правою ногою назад і обертанням праворуч виконати больовий прийом

«важіль руки всередину». Здійснюючи дотиснення кисті вилучити ніж, перейти на «загин руки за спину», підібрати ніж.

Спосіб 2. Виконати крок правою ногою назад, втягнути живіт, нахилити тулуб уперед, жорстко підставивши під озброєну руку передпліччя лівої руки, захопити лівою рукою кисть озброєної руки супротивника знизу, а правою зверху в ділянці ліктьового суглоба, завдати відволікаючого удару ногою в гомілку (коліно, пах) й виконати затримання «ривком», завести руку з ножем за спину супротивника, вилучити ніж.

Захисні дії в разі удару ножем збоку. Виконати крок лівою ногою вперед, підставити підняте вгору й одночасно назовні передпліччя лівої руки під озброєну руку супротивника або з кроком правою ногою попереду обертанням ліворуч підставити вертикально підняті передпліччя, захопити правою рукою кисть із ножем зверху зсередини, завдати відволікаючого удару ногою в гомілку (пах) нападника, застосувати больовий прийом «важіль руки всередину». Здійснюючи дотиснення кисті вилучити ніж, виконати «загин руки за спину» [3, с. 142].

Належний рівень сформованості навичок виконання захисних дій в разі погрози холодною зброєю – необхідна умова ефективного виконання службових завдань працівниками поліції. Формування відповідних умінь і навичок передбачає застосування комплексу методів і засобів фізичної підготовки.

Список використаних джерел:

1. Ануфрієв М.І., Бутов С.Є., Гіда О.Ф., Решко С.М. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ : навч. посіб. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2003. 336 с.

2. Бондаренко В.В., Решко С.М., Ємчук О.І. Компоненти професійної компетентності працівників підрозділів патрульної служби Національної поліції України. *Юридична психологія*. 2016. № 2. С. 81–90.

3. Боровик М.О. Шляхи покращення рівня фізичної працездатності майбутніх офіцерів Національної поліції України. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів 3 міжнарод. наук. практ. конф. Харків, 2018. С. 140–145.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Бондарчук С.М.

доцент,

Навчально-науковий інститут неперервної освіти

Національного авіаційного університету

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Розвиток ефективних інститутів влади в Україні неможливий без кардинальних змін у політико-адміністративній системі. Глобальні ризики, які загрожують світу, сформуvalи нові виклики у сфері публічної політики. Ключові дійові особи стикнулися із загрозами в економіці, геополітиці, охороні навколишнього середовища, соціальними ризиками, технологічними катастрофами. За оцінками світових експертів, існує більш як тридцять напрямів, спроможних дестабілізувати суспільно-економічне життя у більшості країн світу. Перед владою, особливо в умовах кризи, постають такі нагальні питання і виклики: скорочення бюджетного дефіциту та структурних боргів; підтримка політичного контролю над економікою, незважаючи на процеси глобалізації; задоволення зростаючих вимог щодо фінансування національної бюрократії та публічних адміністрацій; ефективна реакція на зростаючу конкуренцію між публічними громадами як на місцевому, регіональному, державному, так і на міждержавному рівні; управління конфліктами з перерозподілу ресурсів, пов'язаних із сталим виключенням певних соціальних груп; необхідність більш професійного управління публічними ресурсами, яких стає все менше; удосконалення демократичного імперативу щодо необхідності систематичної оцінки наслідків прийняття законів та регламентацій цихактів; інтеграція меншин у політико-економічні процеси і пов'язане з цим консенсуальне управління конфліктами, які виникають внаслідок протистояння різних суспільних груп [1].

За цих умов акцент робиться на розуміння складних механізмів публічної діяльності, які концентруються у сфері діяльності державних інституцій, публічних та приватних осіб. Як бачимо, основною метою аналізу публічної політики є не політична влада як така, а її використання

з метою розв'язання колективних проблем. На думку європейських фахівців, «публічна політика» визначається як зв'язок послідовних рішень чи діяльності, прийнятих різними публічними, а інколи приватними дійовими особами, ресурси та інституційна належність яких є різна.

Сучасний соціально-трансформаційний розвиток України, який супроводжує перехід її до новітніх суспільних формацій, викрив суперечності у формуванні державної політики, вказав на недоліки існуючої системи публічного управління та громіздкість процедур її демократизації. За останні роки змістився баланс між директивними принципами діяльності органів державної влади та самоорганізаційними механізмами суспільного життя, що порушило рівновагу між інститутами державного та громадського управління та призвело до блокування відповідних форм контролю з боку суспільства. Звідси постало питання про запровадження новітніх механізмів інституційного управління модернізаційними процесами шляхом створення нових організаційних структур, введення оптимізаційних форм і методів оновлення всієї системи владної вертикалі [2].

Модернізаційна політика держави має враховувати й вирішувати системні суперечності, якими пронизана вітчизняна модель публічного управління, що не завжди здатна мобільно реагувати на суспільні виклики, реалізовувати стратегічні перспективи суспільного розвитку, гарантувати еволюційно-інноваційні перетворення в соціально-економічній, політичній і духовно-гуманітарній сферах. У зв'язку з цим виникла потреба розроблення нового алгоритму модернізації публічного управління, який включатиме створення національно-регламентованих нормативно-законодавчих принципів, концепцій, технологій та моделей забезпечення ефективності державно-управлінської діяльності, які відповідатимуть сучасним умовам суспільного розвитку України. З огляду на це, перед вітчизняними вченими та практиками постає завдання забезпечення наукового супроводу розроблення практико-прикладних механізмів публічного управління модернізаційними процесами.

Список використаних джерел:

1. Джумагельдієва Г. Д., Орленко Я. Ю., Сергієнко І. Г. Механізм врегулювання конфлікту інтересів в системі державного управління» [Текст] / Ю. Орленко, І. Г. Сергієнко // Наукове фахове видання України з питань державного управління. «Державне управління: удосконалення та розвиток». – 2019. – С. 10–14.
2. Посібник ОЕСР з питань врегулювання конфліктів інтересів на державній службі [Електронний ресурс] // ОЕСР. – 2003. – Режим доступу: <http://www.acrc.org.ua>

Гавриченко Д.Г.

*кандидат медичних наук, завідувач кафедри,
Одеський медичний інститут
Міжнародного гуманітарного університету*

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Трансформація у сфері охорони здоров'я в Україні відбувається під впливом двох важливих чинників: угода Глобального договору, за якою Україна взяла зобов'язання дотримуватися всесвітніх цілей сталого розвитку, та євроінтеграційні процеси, за якими Україна повинна зробити низку обов'язкових дій щодо процесу імплементації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС). Додаткового напруження на систему охорони здоров'я додала пандемія COVID-19.

Стратегічні пріоритети України, які було зазначено у цілях сталого розвитку України 2030, продовжено та зазначено у проекті Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року (Стратегія-2030), яка розроблена МОЗ із залученням ключових стейкхолдерів сфери охорони здоров'я та у співпраці з міжнародними партнерами [1; 2].

Принципами та цінностями зазначеної Стратегії визначено: людиноцентричний підхід; підзвітність; міжсекторальна взаємодія; недопущення збіднення через погіршення здоров'я; рівність та залученість; універсальний доступ. Щодо людиноцентричності в системі охорони здоров'я та медичній допомозі, то послуги спільно вироблені для того, щоб відповідати потребам людей: послуги координовані для забезпечення безперервної допомоги; послуги є комплексними, безпечними, ефективними, своєчасними та доступними; всі надавачі послуг вмотивовані, мають відповідні знання та навички, працюють в підтримуючому середовищі.

Глобальний вимір покладено до національних цілей Стратегії-2030 є: продовжувати реформу охорони здоров'я, спираючись на успіхи та враховуючи отриманий досвід; рухатись у напрямку забезпечення Універсального медичного страхування – Universal Health Coverage (УНС); покращити показники здоров'я населення, рівень задоволеності послугами, та рівень захисту фінансових ризиків; забезпечити фактологічний підхід до процесу, одночасно визнаючи контекстуальну

специфіку та потреби; забезпечити узгодженість з Цілями сталого розвитку та міжнародними зобов'язаннями України перед її партнерами; залучити громадянське суспільство та стейкхолдерів до процесу розробки Стратегії та консультацій.

Реформування системи охорони здоров'я з 2018 року визначила проблеми та виклики на галузевому та державному рівні. Тому основними завданнями на 2020–2021 роки було визначено забезпечення сталості змін у системі, закріплення вже досягнутих результатів та нарощування темпів реформування відповідно до існуючої нормативно-законодавчої бази, а також низки відповідних інструментів. Основними результатами проведення реформи в Україні повинні стати: ефективна і доступна система охорони здоров'я, підвищення рівня і якості життя населення, підвищення якості та безпеки медичної допомоги, продуктивна зайнятість персоналу, що працює у галузі охорони здоров'я, підвищення рівня соціального забезпечення населення та оптимізації системи соціальної підтримки.

В сучасній вітчизняній системі охорони здоров'я наявні ряд загроз національній безпеці, серед яких можна виділити: нераціональне та недостатнє використання джерел фінансування, а також недосконалість господарського статусу, організаційної структури закладів охорони здоров'я, недосконалість бюджетних механізмів фінансування та управління коштами. Державні кошти є ключовим джерелами фінансування охорони здоров'я України. Співпраця з міжнародною та європейською спільнотою підвищить рівень взаємозв'язків та якості реалізації всіх державних заходів на різних рівнях у сфері охорони здоров'я.

Багато принципів трансформувалося під час воєнного стану України, що додало багато додаткових проблем, завдань та процесів залучення міжнародної допомоги.

Національна система охорони здоров'я стикається зараз з багатьма проблемами. На доступ до медичної допомоги серйозно вплинули проблеми безпеки, обмежена мобільність, порушені ланцюги поставок і масове переміщення. Діяльність ВООЗ носить універсальний характер, але більшою мірою, вона все ж є майданчиком для переговорів представників різних країн та регіонів світу з метою винесення на розгляд світової спільноти консолідованої думки з приводу глобальних проблем медичної сфери. ВООЗ, завдяки співпраці з МОЗ, національними закладами охорони здоров'я та багатьма партнерами та донорами, змогла

охопити майже 7,4 мільйона людей за останні два місяці рятівними засобами, обладнанням та ліками. Проте дістатися до деяких з найбільш постраждалих районів на сході, де системи охорони здоров'я занепали, залишається проблемою [3].

У післявоєнні часи вже сформовані механізми публічного управління у сфері охорони здоров'я дозволять забезпечити українське суспільство ефективною та доступною системою охорони здоров'я, що відповідає потребам населення України та міжнародним стандартам якості.

Список використаних джерел:

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : указ Президента України від 30 вересня 2019 № 722/2019. Офіційне інтернет-представництво «Президент України». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
2. Стратегія. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/strategija>
3. Організація об'єднаних націй України. URL: <https://ukraine.un.org/uk/178927-ukrayina-lyudy-z-khronichnymy-zakhvoryuvannyamy-stykayutsya-z-velycheznymy-trudnoshchamy-v>

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Аникієнко В.О.

студент,

Науковий керівник: Ульяновський В.І.

доктор історичних наук, професор,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АНТРОПОМОРФНІ ФІГУРКИ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ДІВЧАТ (НА ПРИКЛАДІ КЕРАМІЧНИХ ФІГУРОК XIV–XVIII СТ. З ЕКСПОЗИЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ)

Дослідження питань, що стосуються історії дитинства в Україні, займає важливе місце в загальній історії України. Невід’ємною складовою дитинства є іграшки, які несуть у собі певні смислові навантаження, що спрямовані на конкретне виховне значення. Історію іграшки вивчали: Герус Л., Дайн Г., Дінцес Л., Жмуд Н., Коваленко О. та Сердюк І., Маслійчук В., Найден О., Оршанський Л., Сушко А. й інші. Актуальність даного дослідження полягає в розкритті особливостей виховного значення антропоморфних фігурок для дівчат.

Необхідно з’ясувати погляди на виховання дитини. Так, основні педагогічні ідеї європейських мислителів зводяться до наступних тез: першопочатково навчання здійснюється батьками всередині сім’ї; гра є невід’ємною складовою виховання дитини; посередництвом гри відбувається засвоєння необхідних навичок, які знадобляться в дорослому житті; діти здатні до наслідування поведінки дорослих; іграшка є елементом виховання (особливо в ігровому процесі); часткове залучення дітей до діяльності дорослих є частиною виховання тощо [2, с. 294, 322; 3, с. 47–49, 67–69; 5, с. 465, 529, 549–550; 7, с. 58, 140–141, 158; 9, с. 243–246, 280–281, 478–479; 11, с. 102–104, 164–165].

Керамічні антропоморфні фігурки з колекції Національного музею історії України, що датуються XIV–XVIII століттями [10] (фото 1), є одним із видів іграшок, які збереглися до наших днів. Їхній зовнішній

вигляд доволі стилізований до людського. Виховним призначенням таких фігурок є засвоєння образу материнства дівчинкою ще з дитинства.

**Фото 1. Антропоморфні фігурки з експозиції
Національного музею історії України**

Джерело: зроблено автором

Такі фігурки не є чимось новим для XIV століття, адже нам відомі подібні археологічні знахідки різних епох на території України. Серед знахідок витворів палеолітичного мистецтва на Чернігівщині є 20 схематизованих фігурок жінок [1, с. 57–58]. Відомо близько 3000 жіночих фігурок трипільської культури [1, с. 117–118]. Проте в цей період дані фігурки є свідченнями існування культу жінки-матері – Великої богині родючості [1, с. 125]. Можливо саме такі зображення слугують відправною точкою до створення подібних фігурок в більш пізні періоди, коли ритуальність втрачає своє значення. Найдавніша лялька, знайдена на території України походить із античного міста Ольвії, відмінною своєрідністю якої є рухливі кінцівки [12].

Найбільш ранні антропоморфні фігурки мають приблизну схожість з людськими рисами. Прикладом для засвоєння образу материнства для дівчинки є матір, яка здійснює догляд за дитиною від народження [4, с. 277]. Те, як виховує вона дівчинку, і є відправною точкою для засвоєння образу. Тобто «матеріал» для сюжетів ігор дитина бере із власної сім'ї. Ігровий процес прямо відображає ті події, що відбуваються між членами родини, у

якій перебуває дівчинка. Подібного висновку дійшли у своїх дослідженнях Е. Еріксон [15, с. 42] та Д. Ельконін [14, с. 16–17].

Але не все так однозначно у випадку із вихованням дівчинки лише на прикладі її матері. Батьки проводили мало часу з дітьми, що пов'язано з їхньою трудовою діяльністю, а в багатодітних сім'ях догляд могли здійснювати старші діти за молодшими. Тому, якщо в такій родині дівчинка старша за свого брата (чи сестру), то саме вона ставала нянькою для нього. Віднаходимо такі прояви серед населення Самоа, коли дівчинці вже з 6 років доручають доглядати за молодшою дитиною [6, с. 65], такий факт підтверджує й І. Кон [4, с. 234]. Вони знайшли своє відображення і в народній творчості. Для прикладу наведемо казку «Гуси-Лебеди», де дівчинку (явно ще малих років) залишили доглядати меншого брата [8, с. 147–148]. Тобто маємо доволі поширену практику виховання старшими дітьми в родині молодших. Це прив'язується до того образу виховання дівчинки, коли в неї мають намір розвинути навички материнства. Тому ця практика накладається на засвоєння образу від матері через іграшку в ігровому процесі, а також закріплення таких навичок на практиці, і вони підсилюють одне одного.

Активно граючи з іграшкою та доглядаючи за меншими дітьми в сім'ї, дівчинка засвоює основні навички поведінки з дитиною (виховання та піклування про неї). Це все спонукає до розуміння дівчинкою свого становища в сім'ї. На це натякають самі іграшки своєю зовнішньою формою. Адже з цієї колекції є декілька фігурок, що зображають матір, яка тримає на своїх руках маленьку дитину. Це є відображенням справжнього життя, коли матір тримає дитину на руках біля грудей (процес годування), за яким може спостерігати більша дитина. Завдяки такому прикладу у неї й утворюються асоціації (за одним із шляхів утворення – за схожістю [13, с. 348–353]), які відкладаються в пам'яті.

Ще одна ознака зовнішнього вигляду цих антропоморфних фігурок (хімерність форм) дає зрозуміти, що іграшку намагаються підлаштувати для дитини так, щоб вона її активно використовувала. Про це стверджує К. Д. Ушинський, що дитина охочіше використовує в ігровому процесі іграшку, яка зроблена «не до кінця», ніби неякісна [13, с. 432]. Також це може пояснюватися тим, що фігурки мають антропоморфні риси, а так як люди відрізняються між собою за виразом обличчя, формою голови і т.п., то незакінченість зовнішніх рис іграшки дає більшість варіацій для ігрового процесу. Однак ближче до XVIII століття такі фігурки починають набувати все більш витончених форм. Це може бути пов'язано

із відходом процесу виготовлення фігурок лише всередині родини, і переходом до масштабнішого виробництва професійними гончарями. Але загальної зміни сприйняття образу не відбувається.

Отже, основною метою антропоморфних іграшок є засвоєння дівчинкою образу матері. Першопочатково такі фігурки мали смислове навантаження культового предмету, яке згодом поступово втрачилось. Зовнішній вигляд антропоморфних фігурок не є сталим: превалюють химерні риси із наближенням до людських. Це дає більше простору для розвитку уяви під час ігрового процесу. Саме в ігровому процесі за допомогою іграшки та дитячої уяви мають закріпитися в пам'яті окремі епізоди, пов'язані із доглядом за дітьми. Цьому сприяють постійні приклади із життя дитини (спостереження за членами родини, догляд за молодшими братами чи сестрами), а також казки. Надання іграшки, яка запрограмована виробити в дитині навички материнства, і догляд за молодшим братом чи сестрою – це дві особливості виховання дівчат, які співіснують одночасно та підсилюють одна одну.

Список використаних джерел:

1. Археологія України: курс лекцій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Л. Л. Залізник, О. П. Моця, В. М. Зубар та ін.]. – Київ: Либідь, 2005. – 502 с.
2. История педагогики Карла Шмидта, изложенная во всемирно-историческом развитии и в органической связи с культурной жизнью народов (в четырех томах). Том 1. История педагогики дохристианской эпохи. Издание третье, дополненное и исправленное Вихардом Ланге. Перевод Эдуарда Циммермана. – Москва: Издание К.Т. Солдатенкова. Типография А.И. Мамонтова и К°, 1877. – 516 с.
3. Коменский Я. Материнская школа / Перевод Д.Н. Королькова / Ян Амос Коменский. – Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство Министерства просвещения РСФСР, 1947. – 103 с.
4. Кон И. С. Ребенок и общество: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / И. С. Кон. – Москва: Издательский центр «Академия», 2003. – 336 с.
5. Локк Д. Сочинения: В 3 т. / Пер. с англ. и лат. Т. 3. / Ред. и сост., авт. примеч. А. Л. Субботин. – Москва: Мысль, 1988. – 668 с. – (Филос. наследие).
6. Мид М. Культура и мир детства. Избранные произведения / М. Мид. – Москва: Наука, 1988. – 429 с.
7. Мор Т., Кампанелла Т. Утопія. Місто Сонця / Перекл. з лат.; Вступ. слово Й. Кобова та Ю. Цимбалюка; Передм. Й. Кобова. – Київ: Дніпро, 1988. – 207 с. – (Вершини світового письменства, том 63).
8. Народные русские сказки А. Н. Афанасьева: В 3 т. / Подгот. Л. Г. Бараг, Н. В. Новиков; Отв. ред. Э. В. Померанцева, К. В. Чистов. – М.: Наука, 1984–1985. – Т. 1. – 1984. – 512 с.

9. Песталоцци И.Г. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. Т. 1 / Под. ред. В.А. Ротенберг, В.М. Каларина. – Москва: Педагогика, 1981. – 336 с. – (Пед. б-ка).

10. Попельницька О. О. Керамічні вироби дрібної пластики XIV–XVIII ст. з Національного музею історії України [Електронний ресурс] / Олена Олексіївна Попельницька – Режим доступу: <http://prostir.museum/ua/post/27780> (дата звернення: 25.05.2021).

11. Руссо Ж.-Ж. Педагогические сочинения: В 2-х т. Т. 1 / Под. ред. Г. Н. Джибладзе; сост. А. Н. Джурицкий. – Москва: Педагогика, 1981. – 656 с. – (Пед. б-ка).

12. Стародавні прототипи та прообрази української ляльки-мотанки [Електронний ресурс] // Музей Івана Гончара. – 2012. – Режим доступу: <https://honchar.org.ua/p/starodavni-prototyru-ta-proobrazy-ukrajinskoji-lyalky-motanky/> (дата звернення: 25.05.2021).

13. Ушинский К. Д. Собрание сочинений. Том 8: Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии. Т. 1 / Константин Дмитриевич Ушинский. – Москва-Ленинград: Издательство Академии педагогических наук РСФСР, 1950. – 776 с.

14. Эльконин Д. Б. Психология игры / Д. Б. Эльконин. – Москва: Владос, 1999. – 360 с.

15. Эриксон Э. Детство и общество / Эрик Эриксон. – Санкт-Петербург: Ленато, АСТ, Фонд «Университетская книга», 1963. – 200 с.

Караулов О.О.

аспірант,

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

**ПРОПАГАНДИСТСЬКА ПЕРІОДИЧНА ПРЕСА
НАЦИСТСЬКОЇ НІМЕЧЧИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО
ДОСЛІДЖЕННЯ РЕПРЕСІЙ КОМУНІСТИЧНОГО
ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ (1939–1945 РР.)**

Історія Союзу Радянських Соціалістичних Республік являє собою унікальне явище, адже саме в цій державі відбулися безпрецедентні за своїм часовим проміжком та територіальним масштабом репресії. Факти арештів, розстрілів і переселення великих мас людей завжди замовчувались владою, яка цілком і повністю контролювала зміст

поширюваної в країні інформації від друкованих джерел до фотографічних творів. Радянська влада розуміла ступінь впливу засобів масової інформації на громадську та масову свідомість, а також конкретно на особистість.

Комуністична ідеологія дозволила побудувати соціалістичну державу відмінну від загальних світових типологій політичного та економічного державного устрою, але, разом з тим, геть знехтувала правами та життям цілих народів. У засобах масової інформації замовчувались факти неправомірного застосування засобів примусу до людей, а безжальна цензура спалювала таке поняття як «свобода слова», адже дане поняття виявилось просто несумісним з ідеологією комунізму. Компартійно-радянська періодика вдало маніпулювала масовою свідомістю, створювала певні поведінкові приписи, виправдовувала репресії як засіб подолання небажаних для держави антирадянських тенденцій.

В кінці 30-х років ХХ ст. в СРСР всі періодичні видання були однотайними в лояльності комуністичній партії. У 1939 році Радянський Союз та Німеччина підписали Пакт про дружбу та ненапад. Періодична преса СРСР швидко згорнула антинацистську пропаганду і до самого нападу нацистської Німеччини на Радянський Союз сталінське керівництво прикладало усі зусилля, щоб запевнити населення про неухильне дотримання пакту про ненапад СРСР і Німеччини, незважаючи на атмосферу очікування війни між ними. Зіткнення двох кривавих тоталітарних режимів все ж сталось і в перші дні німецько-радянської війни комуністичні редакції перебудовували роботу на новий лад «Все для фронту, все для перемоги над нацистами!» [1, с. 135, 138].

Період німецько-радянської війни в площині розглядуваної теми цікавий передусім аналізом пропагандистської преси на окупованій території, адже відомості про злочини радянської системи вдало використовували у своїй пропаганді нацисти. В україномовній газеті «Нове українське слово», місце видання: Київ від 16 квітня 1943 року № 90 в статті «Червоний терор» зазначено про застосовувані більшовиками трудові репресії, арешти та підбито підсумок, що: «Большевикам треба, щоб кожна людина завжди відчувала почуття страху, щоб кожний відчував за собою якусь провину і боявся за неї кари. Цієї мети досягнуто до кінця. У кожній совєтській людині завжди є підстави тремтіти не тільки за свій добробут, а й за саме існування. Ніхто і ніколи не може почувати себе спокійним, певним свого і завтрашнього дня» [2, с. 3]. В газеті «Донецкий вестник» № 89 від 01.09.1943 р., у статті

«Официальные спектакли», зазначено наступне: «Репрессии были началом, они же были концом каждого советского начинания. Пришли к власти «товарищи» и занялись расчисткой территории от всего, что им не сочувствовало. Потом немножко утихомирились, потом решили, что пора приступать к строительству. Но строительство было сопряжено с той опасностью, что оно могло вызвать значительное недовольство, которое нужно было предотвратить. По стране прокатывалась одна за одной волна репрессий. Катались головы подозреваемых, ссылались в далекие тундровые районы Сибири виновные и невиновные, а остальная масса день ото дня притихала, переставала думать, критиковать, рассуждать. Каждый жил с мыслью: «Как бы чего не вышло». А палачи из ВЧК-ОГПУ, НКВД, УГБ, усмехаясь, подписывали жесточайшие приговоры, «чтоб другим неповадно было». И кому в самом деле на ум придет пытаться протестовать, когда тот, кто протестовать не думал, подвергается репрессиям... Народ был стиснут в тески, был подавлен, НКВД рассматривает террор как нечто само собой разумеющееся [3, с. 3]. У випуску № 70 цього ж видання, у статті «Подлинное лицо Иосифа Джугашвили», написано про те, що: «Порождённый сталинским террором животный страх очень давно убил у множества советских граждан всякую человеческую гордость, самостоятельность и самолюбие... Ужасные времена, когда за любую самостоятельную мысль за малейшее несогласие с «генеральной линией партии» «вождя народов» – люди попадают в застенки Лубянки, исчезают навсегда в болотах концентрационных лагерей; сталинская охранка уничтожала всех инакомыслящих, она объявляла их «врагами народа», вредителями, троцкистами, времена повсеместного выдворения, уничтожения людей на основании нелепых и ужасных клеветнических заявлений, – всё это приняло такие размеры, перед которыми бледнеют кровавые ужасы времён гонения на христианство и другие уродства мировой истории. Только постигнув это ужасное время, когда аресты, допросы, клевета, преследования и допросы превратились в повальную эпидемию, тогда станет понятным, почему неумолкаемые настойчивые, раболепные и громогласные заявления в любви к Сталину стали единственной возможностью сохранить жизнь в Советском Союзе» [4, с. 2].

Серед чисельних періодичних видань нацистської пропаганди цікавою є україномовна газета «ГОЛОС», що видавалась у Берліні з 15.12.1939 по 04.03.1945 р. Дана газета повсякчас друкувала статті присвячені злочинам сталінського режиму. Наприклад, у № 43 від 24.10.1943 р., у статті з

назвою «Майстри провокації», сказано, що: «Комуністи свідомо добиваються непотрібних жертв серед населення, населення боїться партизан, знаючи, що кожне слово, кожний вчинок, ставши відомим партизанам, тим самим стає відомим і НКВД, а що таке НКВД всім відомо. Мирне населення часто не знає через що зазнає воно тих страшних репресій. Воно починає думати, що це свавілля німців і обурюється. Насправді ж це викликано діяльністю підпільних груп партизан» [5, с. 2]. У статті з назвою «Н.Ц.П.», де розповідається про репресії проти духовенства, автор називає: «Жахливим експериментом в історії людства панування жидівської кривавої потвори большевизму у величезній країні» [6, с. 3]. У випуску № 24 від 11.06.1944 р. у статті «Інтелігенція в СРСР» описуються наступні події: «Одночасно з розгромом Всеукраїнської Академії Наук іде хвиля репресій щодо наукових робітників Академії Наук СРСР і технічної інтелігенції. В РСФСР наукову і технічну інтелігенцію знищували, головним чином, під гаслом викорінення шкідництва, у відміну від винищення цієї ж інтелігенції в Україні під гаслом викриття «буржуазних націоналістів». Але методи нищення були скрізь однакові. Спочатку проробка і систематичне цькування у пресі, на зборах, потім «постановка» показових судових процесів, де на лаві підсудних декілька десятків людей, а «заарештованих в справі» декілька тисяч, а іноді й десятків тисяч. Потім вироки «особливої наради» ГПУ – НКВД, без судового слідства, допиту свідків і часто без пояснень самого обвинуваченого [7, с. 2].

Отже, друкована періодика в доінформаційному суспільстві представляла основний пласт інформації. Наукова розвідка такого джерела може допомогти відтворити образ історичної дійсності щодо здійснюваних радянською державою злочинних репресивних заходів. Враховуючи те, що періодичні видання розглянуті в даній роботі були явно пропагандистського характеру, все одно можна прийти до висновку, що такі друковані джерела є вагомим та цінним емпіричним матеріалом для дослідника. За своєю суттю вони відображають тогочасний погляд однієї недемократичної країни-агресора на внутрішні справи іншої, де політичний, економічний, соціальний, трудовий, релігійний та інший терор стали невід'ємною умовою державного управління, складовою становлення, а потім і існування комуністичного тоталітарного режиму.

Список використаних джерел:

1. Радянська преса в Українській РСР на початку Другої світової війни та в роки нацистської окупації (1939 – перша половина 1943 рр.) / Т. В. Романенко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Історичні науки. – 2013. – № 1(2). – С. 133–143.
2. Червоний терор. Нове українське слово. – Київ, 1943. – 16 квітня. – № 90. – С. 4.
3. Официальные спектакли. Донецкий вестник. – Донецк, 1943. – 01 вересня. – № 89. – С. 4.
4. Подлинное лицо Иосифа Джугашвили. Донецкий вестник. – Донецк, 1943. – 27 червня. – № 70. – С. 9.
5. Майстри провокації. Голос. – Берлін, 1943. – 24 жовтня. – № 43. – С. 4.
6. Н.Ц.П. Голос. – Берлін, 1943. – 19 грудня. – № 51. – С. 4.
7. Інтелігенція в ССРСР. Голос. – Берлін, 1944. – 11 червня. – № 24. – С. 4.

Ролюк І.М.

студентка,

Ужгородський національний університет

ГУЦУЛЬСЬКА РЕСПУБЛІКА – ОДИН З ЕТАПІВ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Гуцульська Республіка – це унікальна сторінка державотворення. Ця сторінка яскраво свідчить про те, що закарпатські гуцули мали велике бажання жити разом зі своїми братами по східний бік Карпат.

Загалом в історії виникнення і правовому оформленні Гуцульської Республіки можна чітко виділити два етапи: перший етап охоплює період з листопада 1918 р. до перших днів січня 1919 р.; другий етап – зі січня 1919 р. до 10 вересня 1919 р. (підписання Сен-Жерменського договору).

Влада Гуцульської республіки поширювалася на порівняно невеликий регіон – це села Ясеня, Чорна Тиса, Лазещина, Стебний, Кервелів, Кваси, Білин, Богдан, Луга, Відричка, Розтоки та деякі інші. Селище Рахів і Трибушани стали буферною зоною між силами республіки і румунськими військами, які наступали на Закарпаття з півдня. Вищим органом влади стала Гуцульська Народна Рада, яку 18 грудня 1918 р. очолив С. Ключурак. До її складу входило 46 членів, які представляли інтереси різних груп гуцульського населення: близько 30 селян, 10 робітників, кілька осіб від

інтелігенції. На чолі Української Народної Ради в Ясині стояли досвідчені політичні діячі С. Ключурак, Д. Нямецук, три брати Климпуші (Дмитро, Іван, Василь) тощо. Як вищий законодавчий орган, Ясинська Рада організувала всі структури управління в селищі. Було обрано виконавчий орган – Головну управу в складі 12 осіб, що складалася з декількох комісій для керівництва окремими галузями діяльності.

Основним завданням Української Народної Ради в Ясені на початковому етапі її існування було налагодження зв'язків із Державним Секретаріатом ЗУНР у Станіславові. У середині листопада 1918 р. на офіційні переговори з представниками західноукраїнської влади щодо можливості приєднання до східних районів Закарпаття була направлена делегація на чолі зі С. Ключураком.

Під час зустрічі з міністром закордонних справ Сидором Голубовичем закарпатські депутати передали копію протоколу засідання Гуцульської народної ради про готовність до об'єднання з Україною. Проте прем'єр-міністр ЗУНР заявив, що через несприятливу ситуацію на українсько-польському фронті уряд не може надати українцям військово-політичну допомогу на Закарпатті і вони повинні проявити повну ініціативу.

У результаті візиту до Держсекретаріату ЗУНР був створений відділ пропаганди для угро-русинів, який очолив С. Ключурак. Не бажаючи вбити клин у відносини з сусідньою Угорщиною, через яку проходила важлива зброя, боєприпаси, сировина та українські військовополонені, західноукраїнський уряд вирішив неофіційно підтримувати гуцулів на Закарпатті. Наприкінці грудня 1918 р., намагаючись відновити контроль над північно-східними гірськими районами [1, с. 111].

У Закарпатську область влада Угорщини направила до Ясіня урядового комісара Калмана Фізешірі для розслідування «бандитизму» та «анархії» в регіоні, а також каральний батальйон із 6 чоловік. З поверненням угорських військ було роззброєно Народне ополчення, ліквідовано підпільну Українську Народну Раду в Ясині, відновлено угорську мову в школах та уряді, а колишніх угорських чиновників призначено на всі посади місцевого самоврядування краю. Було розпочато гоніння за українським національним рухом [2, с. 176].

У січні 1919 р. делегація Гуцульської Республіки на чолі з Ключураком вирушила до Станіславава, де він взяв участь у засіданні Національної ради ЗУНР, яка ухвалила рішення про об'єднання ЗУНР та УНР (УНР 1919 р.). На робочий з'їзд, який мав зібратися 26 січня 1919 р. в Києві, були обрані представники Закарпаття С. Ключурак і Ю. Брашайко.

Незважаючи на Акт злуки, Закарпаття залишилося під угорським військово-політичним контролем. Через складну ситуацію на українсько-польському фронті та зусилля уряду ЗУНР, щоб не зашкодити відносинам з Угорською Народною Республікою, Українській Народній Раді в Ясіні було відмовлено у військовій допомозі.

Державний секретар у військових справах ЗУНР Д. Вітовський лише погодився неофіційно направити групу офіцерів і вояків Української Галицької Армії як добровольців для допомоги в організації майбутніх збройних сил на Закарпатті. За попередньо узгодженим планом, під час традиційної щедрівки на православне Різдво в ніч з 6 на 7 січня 1919 року в селі Ясіня Степан Ключурак разом із братами-однодумцями Климпешем, Дмитром Німчуком та Михайлом Сабадюком таємно зібрали 86 осіб. озброєні гуцули з угорців роззброїли Гуцульську Народну Оборону разом із 23 добровольцями УГА та вояками-добровольцями. Тієї ж ночі святковим настроєм скористався озброєний загін у складі 109 чоловік під командою Степана Ключурака: захопив залізничну станцію, пошту та сільський уряд та обірвав телефонне сполучення з Раховом [3, с. 238].

8 січня 1919 р. на загальних зборах жителів Ясини та навколишніх сіл було відновлено Українську Народну Раду, яка проголосила незалежну Гуцульську Республіку і в спеціальному закликі закликала населення Закарпаття до збройного опору Угорське панування. Законодавчим органом створеного державного утворення була Українська Народна Рада (Сойму) у складі 42 осіб, а виконавчою – спеціальні відділи Ради (Уряду) у складі 12 членів, які щотижня звітували про свою роботу. Рішення ради мали силу закону, за дотриманням якого контролював районний суд. Також було створено військовий суд. С. Ключурак очолював законодавчу та виконавчу гілки влади, був командувачем збройними силами, виконуючи фактично президентські функції [4, с. 130].

Проголошена республіка прийняла українські державні символи (мову, герб і гімн) і була неофіційно визнана частиною Західноукраїнської Народної Республіки, що було відкладено через несприятливі міжнародні обставини.

Під впливом подій у Ясіні, населення багатьох сіл краю утворило власні муніципальні управи та вигнало угорських ставлеників. Добровольці масово вступали до збройних сил Гуцульської республіки і присягали їй на вірність. Ця міні-державна з самого початку вважалася центром української влади в краї, яка в міру розвитку загального національного повстання мала розповсюдитися на все Закарпаття і приєднатися до Західної України. Однак

після вдалого старту війська Гуцульської республіки 13 січня 1919 р. раптово зазнали катастрофічної поразки. Три укомплектовані гуцульські сотні, доповнені новоприбулими стрільцями та старшинами УГА, під командою С. Ключурака пройшли до Марамоша-Сигіта, щоб приєднатися до місцевої ради. Українські війська порівняно легко оволоділи Квасами, Білином і Рахівом і роззброїли там угорські війська та жандармерію [4, с. 131].

15 січня гуцульські війська зайняли Трибушани й Вишау, а того ж вечора, після невдалих переговорів з румунською владою в Сиготі, зайняли залізничний вузол Сигітська Комора й саме місто. У планах командуючого армією сотника Дениса Маєр-Михальського був подальший наступ на Тячів і Хуст. Та стрімке просування двотисячної румунської армії завадило цим планам. У ніч на 17 січня 1919 р. румуни нав'язали бій українській армії, унаслідок якого полягла велика кількість гуцульських вояків, частина потрапила в полон. В. Піпаш-Косівський зазначав, що з 1000 українських бійців в Ясіні повернулося не більше 170 [5, с. 110].

С. Забачинський стверджував, що в румунський полон потрапило 20 старшин і близько 400 стрільців. Відступ проводився надзвичайно хаотично, і армія залишилася практично без вищого командування [6, с. 2–3].

В. Гренджа-Донський усю відповідальність за Сигітську катастрофу покладає на командування, яке не підготувало план відступу. На нашу думку, винити в цьому провалі немає кого, адже війська діяли згідно з настановами Української Народної Ради в Ясіні, і намагалися вести переговори з румунським командуванням навіть на умовах здачі міста Сигот іноземній військовій команді [7, с. 67]. У свою чергу, усі очевидці тих далеких подій, зокрема С. Забачинський, поручик С. Глушко, зазначають, що румуни здійснили несподіваний наступ під прикриттям ночі, обстрілюючи всі можливі шляхи евакуації, і, таким чином, встигнути відступити стало неможливим [8, с. 2].

Залишки гуцульського війська відступили до Квасів, де зайняли оборону, та румунські війська припинили наступ. Попри загальний наступ румунських військ, юрисдикція Української Народної Ради в Ясіні поширювалась аж до Устерік (неподалік м. Рахів. – А.К., Я.П.) і села Богдан. Уряд Гуцульської Республіки продовжував плідно займатися громадськими й державними справами. Найскладнішою була праця в харчовій секції, головне завдання якої полягало в забезпеченні продуктами харчування жителів 20-тисячної республіки. Відтак було взято під контроль усі хлібні запаси, розроблено план поповнення їх продовольчими товарами. Але оскільки республіка не могла нічим торгувати, окрім дерева, яке до цього часу вважалося власністю

місцевих угорців, то деякі члени Ради були проти вирубування лісів, «бо як вернуться мадяри, то буде зле» [9, с. 7–9].

Після невдалих переговорів з румунським командуванням українське командування під командою капітана Масра-Міхальського наказало власним військам без бою відступити до Великого Бичківа. Під час відступу біля Сигіти Коморен через необережність українських старшин два гуцульські загони були оточені румунськими військами. 18 людей загинули, 39 отримали поранення, більшість потрапили в полон. Після цієї поразки окружна команда ЗУНР у Коломиї, побоюючись збройного конфлікту з Румунією та Угорщиною, наказала вивести всіх галичан із Закарпаття, залишивши Гуцульську Республіку наодинці зі своїми ворогами.

21 січня 1919 р., через кілька днів після невдалого нападу Гуцульської республіки на Сигіт, у Хусті відбувся з'їзд делегатів Рад Угорської Росії, який ухвалив резолюцію, яка закликала українську армію зайняти ці території. Проте уряд Ради УНР, проголошений 22 січня на Софійській площі в Києві, не мав тоді військових засобів для досягнення цієї мети. У першій половині 1919 р. східну частину від Закарпаття до Берегово окупували румунські війська, центральну частину, включно з Мукачево, окупували угорці, а західну разом з долиною Ужани окупувала чехословацька армія [10, с. 193].

Гуцульська республіка залишалася єдиним островом незалежності в області. Після трагічних подій у Сиготі гуцульські війська відійшли до передмістя Ясіня і контролювали місцевість до початку червня 1919 р. На початку квітня 1919 р. С. Ключурак отримав економічну допомогу від Західного секретаря ЗУНР С. Голубовича для господарської допомоги Гуцульщині [11, с. 39].

Будучи представником Закарпаття при уряді ЗУНР у Станіславі, С. Ключурак забезпечував поставки продовольства та нафти з Галичини в обмін на деревину, що дало змогу реалізувати соціальні та продовольчі програми для населення. Було відновлено залізничне сполучення з Раховом, Коломиєю та Станіславівом, відновлено зруйновані війною будівлі села, відкрито школи.

Після придушення революції в Угорщині Закарпаття було зайнято чехословацькими та румунськими військами, які діяли за мандатом Антанти. Делегація Української Народної Республіки від 5 березня 1919 р. протестувала проти наміру Чехословаччини і Румунії окупувати Закарпаття. Чехословацький уряд на чолі з Президентом Томашем Масариком через представників закарпатських українців в Америці

підписали угоду в Скрентоні (США) про приєднання майже усіх українських етнічних земель Закарпаття до складу Чехословаччини на правах широкої автономії. Використовуючи дану угоду на мирних конференціях у Парижі (ст. 81) та Сан-Жермені (ст. 53) чехословацький уряд приєднав Закарпаття до свого складу. Після захоплення військами країн Антанти території Гуцульської республіки вона припинила своє існування. Представники Гуцульської Народної Ради ще деякий час здійснювала управління в окремих населених пунктах. Тільки влітку 1920 р. чехословацька адміністрація повністю взяла під свій контроль територію, що входила до складу Гуцульської Республіки.

Отже, Гуцульська республіка – українське державне утворення, що виникло з народної ініціативи. І хоча поставлена тоді мета не була досягнута, однак існування республіки має велике історичне значення. Населення закарпатської Гуцульщини отримало досвід національно-визвольної боротьби, остаточно усвідомило себе українцями.

Список використаних джерел:

1. Масляник О. Гуцульська Республіка і Карпатська Україна в контексті національно-визвольних загань українського народу. Гуцульщина в плині віків: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції у Львові, 30 січня 2016 р. Львів : Ліга-прес, 2016. С. 111.
2. Кушинський А. Закарпаття в боротьбі: спогад. Буенос-Айрес : Вид-во Юліяна Середяка, 1981. С. 176.
3. Нариси історії Закарпаття / П. Грінчак, Е. Балагурі, Е. Грицак та ін. Ужгород, 1995. Т. II, 1918–1945. С. 238.
4. Ринажевський Б. Гуцульська республіка 1918–1919 рр. та її правовий статус. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2003. Вип. 38. С. 130–131.
5. Вегеш М., Токар М. Карпатська Україна на шляху державотворення. Ужгород : Карпати, 2009. С. 110.
6. Забачинський С. Випад галицьких військ на Закарпаття. *Літопис Червоної Калини*. 1932. Ч. 7–8. С. 2–3.
7. Гренджа-Донський В. Назустріч волі: зб. оповідань з часів революції 1918–19 рр. та ін. Ужгород : Унію, 1930. С. 67.
8. Забачинський С. Випад галицьких військ на Закарпаття. *Літопис Червоної Калини*. 1932. Ч. 7–8. С. 2.
9. Зимомря Т. Всупереч правді. Карпатська Україна. 1994. С. 7–9.
10. Кобилецький М. М. Гуцульська Республіка. *Вісник Львівського національного університету ім. І. Франка*. Львів, 2017. № 56. С. 193.
11. Кобилецький М. Утворення та структура державного апарату ЗУНР. Львів, 1998. С. 39.

Стьопін О.О.

студент,

Бердянський державний педагогічний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕРКОВНО-ПАРАФІЯЛЬНИХ ШКІЛ ТАВРІЙСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В К. XIX – ПОЧ. XX СТ.

Актуальність. Характеристика стратегії реалізації освітньої політики Російської імперії у функціонуванні церковно-парафіяльних шкіл на теренах Таврійської губернії у кінці XIX – початку XX ст. становить історико-педагогічну новизну для прикладного дослідження умов упровадження та розвитку системи освіти під керівництвом РПЦ.

Ступінь досліджуваності проблеми. Дослідження змісту навчально-виховної діяльності церковно-парафіяльних шкіл на території Таврійської губернії є можливим завдяки матеріалам церковної преси («Таврійські єпархіальні відомості», «Церковний вісник»), статистичним та історіографічним джерелам (державні звіти про стан освітніх закладів Таврійської губернії за 1886–1892 рр., звіти та постанови повітової адміністрації за 1866–1908 рр.). Серед широкої історіографії теми яка побіжно висвітлює розвиток церковно-парафіяльних шкіл в Російській імперії та в межах Північного Приазов'я, варто відзначити як дослідження монографічного характеру (І. Смоліч, Г. Фріз, І. Лиман, Н. Чехов та ін.), так і науково-популярні публікації (Ю. Войцехівський, А. Бучна тощо).

Мета і методи дослідження. Метою дослідження є аналіз навчально-виховних засад діяльності церковно-парафіяльних шкіл Таврійської губернії в 1884–1905 рр. Під час роботи над цією проблемою були використані порівняльно-історичний та світоглядний методи дослідження.

Сутність дослідження. Церковно-парафіяльні школи – це заснований за ініціативою православної церковної громади унікальний тип освітніх закладів, який набув особливого поширення на території Російської імперії у кінці XIX – поч. XX ст. Цей період характеризувався остаточним зрощенням держави та Православної церкви, що призвело до використання релігійної освіти в якості засобу формування вірнопідданчих настроїв та русифікації населення. Церковно-парафіяльні школи як частина системи православного виховання парафіян відігравали

в цей час важливу роль у запобіганні потенційних революцій та пропаганди антиімперських настроїв серед населення.

Важливе значення для стимулювання розвитку мережі цих закладів в імперії відіграв указ Олександра III від 13 червня 1884 року «Правила щодо церковно-парафіяльних шкіл», який ознаменував офіційний перехід означених установ під нормативний контроль влади, а також визначав їх пріоритетні цілі та завдання [1, с. 3–4].

За тривалістю навчання церковно-парафіяльні школи в Таврійській губернії, як й у всій імперії поділялися на дворічні та чотирирічні. Освітня програма була загальною для кожного типу та передбачала викладання таких шкільних дисциплін: «Закон Божий» (включно з процесом богослужіння, молитвами та катехізисом); «Церковний спів»; «Церковна та проста грамота»; «Початкова арифметика»; «Історія церкви та держави» тощо. Вибір предметів для курсу свідчить про те, що цільовим орієнтиром роботи закладу визначався саме виховний аспект. У результаті навчання учні не лише склали іспит на оцінювання рівня здобутих знань, але й демонстрували засвоєння релігійно-моральних норм у власній поведінці [2, с. 81–85].

Педагогічна робота у церковно-парафіяльних школах Таврійської губернії, як і цілої імперії забезпечувалася священниками, дияконами, виконавцями псалтирів і літургії, а також вчителями православного віросповідання. Усі працівники відвідували короткотермінові літні курси з підвищення педагогічної кваліфікації за чергою, встановленою єпархіальною училищною радою. Керівництво мережею церковно-парафіяльних шкіл у губернії здійснювалося єпархіальним архієреєм, який подавав оцінювальну та статистичну звітності на розгляд Святішому Синоду [3, с. 234–236].

Окремим структурним підрозділом церковно-парафіяльної школи з 1890-х років вважалася школа грамоти, де метою освіти визначалося оволодіння елементарними знаннями і навичками з читання та арифметики за відсутності спеціалізованих предметів.

Існування густої мережі подібних шкіл на території Таврійської губернії дозволило залучити до навчання дітей іншого віросповідання (мусульман, іудеїв, католиків, караїмів тощо). Як свідчать статистичні дані, якщо станом на 1884 р. в Таврійській губ знаходилося 37 церковно-парафіяльних шкіл та 8 шкіл грамот, то в 1916 р. ця кількість збільшилася до 387 та 85 відповідно [2, с. 82].

В умовах полірелігійного та поліетнічного характеру Північного Приазов'я густа мережа цих, доступних шкіл для дітей селян відіграла важливе значення для місіонерської діяльності Православної церкви серед іновірців, а також русифікації етнічних меншин Таврійської губернії.

Слід також зазначити, що незважаючи на релігійний характер церковно-парафіяльних шкіл, вони відіграли вагому роль у підвищенні рівня грамотності серед дітей селян, оскільки для багатьох з них це був єдино доступний тип шкіл. В умовах майже абсолютної неписьменності, церковно-парафіяльні школи закладали освітні традиції серед традиційного суспільства, яке раніше з недовірою ставилося до освіти.

Висновки. Отже, за результатами проведеного дослідження було визначено, що освітня діяльність церковно-парафіяльних шкіл на теренах Таврійської губернії в к. XIX – поч. XX ст. підлягала аналогічним засадам, що й у всій імперії, виконуючи важливу виховну, ідеологічну та місіонерську функцію. Цей період позначився динамічним розвитком церковно-парафіяльних шкіл, кількість яких в губернії збільшилася більше ніж вдасятеро. Цей розвиток стимулювався адміністративним впливом держави на Церкву, та виданням в 1884 р. імператорського указу «Правила щодо церковно-парафіяльних шкіл».

Особливістю функціонування шкіл такого типу в Таврійській губернії було їх активне використання для місійної діяльності серед дітей іновірців, кількість яких серед учнів була більшою, ніж в школах на територіях, які раніше перебували у складі Російської імперії (Лівобережна Україна та Слобожанщина).

В цілому, незважаючи на релігійний характер церковно-парафіяльних шкіл, вони відіграли вагому роль у підвищенні рівня грамотності серед дітей селян та вихованні у них основ православної віри.

Список використаних джерел:

1. Акишева М.С. О состоянии церковно-приходских школ Таврической губернии в к. XIX – нач. XX вв. *Научный вестник Крыма*. 2018. № 2(13). С. 1–7.
2. Громова Н.Ф. Сельские школы Таврической губернии в последней четверти XIX – начале XX веков. *Гуманитарная парадигма*. 2020. № 1(2). С. 69–87.
3. Чернецкий В.Н. Кратковременные педагогические курсы для учителей церковно-приходских школ Таврической епархии: конец XIX – начало XX веков. *Преподаватель XXI века*. 2021. № 1. Часть 2. С. 231–244.

Шкабура Я.І.

*кандидат історичних наук, старший викладач,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

ВЗАЄМОДІЯ Х.Г. РАКОВСЬКОГО З УКРАЇНСЬКОЮ ЕМІГРАЦІЄЮ У ФРАНЦІЇ (1920-ТІ РР.)

Кінець 1910-х – початок 1920-х рр. стали дуже важливим, але в той же момент – і драматичним періодом в історії України на її шляху до боротьби за незалежність. Кривавий та складний, цей час призвів до виникнення значного потоку біженців, які попрямували у різні країни Європи. Одна з найбільш потужних українських міграцій з'явилась у Франції. Третя Республіка, маючи міцну, розвинуту економіку, значний потенціал вільних державних і приватних інвестицій та найбільшу сухопутну армію в Європі, відігравала значну роль на міжнародній політичній арені. Тож і не дивно, що голова Директорії УНР в екзилі Симон Петлюра з 1924 р. осідає в Парижі.

Українська еміграція у Франції з кінця 1910-х рр. мала великий потенціал перерости у щось більше. У те, що могло б почати схиляти французький політикум та громадську думку до надання підтримки молодій самостійній державі зі столицею у Києві. Проте історія пішла іншим шляхом. В тому числі і завдяки діям відомого соціаліста, радянського діяча Х. Г. Раковського. Ще на Генуезькій конференції 1922 р. Раковський познайомився з С. К. Маркотуном, головою Українського Національного Комітету (УНК) в Парижі. В подальшому Маркотун запевняв у своїй лояльності до радянських України та Росії, критикував діяльність «реакційних груп Петлюри, Тютюнника та інших» (див.: [7; 9]. Радянський уряд через Раковського встановив тісніші зв'язки з головою УНК, та використати його як для розвитку контактів у Парижі (політичних та фінансових), а також – для внесення розколу в ряди і без того не монолітної української еміграції. Для досягнення зазначених цілей Маркотун почав лобювати ідею, що франко-радянське зближення є важливим і взаємовигідним. Збіг чи ні, але у тому ж таки 1922 р. між Харковом та Парижем почалися переговори щодо економічних проєктів. Наприклад, щодо створення «Французько-польсько-української компанії», основною метою якої була «реорганізація експлуатації донецьких рудників» [1, р. 455]. У грудні 1922 р. навіть була узгоджена

більшість робочих питань, і у формі конкретних пропозицій були передані урядам трьох країн. Проте через фінансові труднощі, які переживали учасники – цей проект так і не був реалізований.

Також голова УНК проводив агітацію серед українських мігрантів на підтримку створення федерації України з Радянською Росією [8]. В подальшому Маркотун планував стати посередником між Харковом та Парижем щодо переговорів про визнання УСРР, а також радянського режиму – як єдиної влади в Україні. За це УНК мав би отримати дозвіл стати «легальною партією і союзником Рад» [2, р. 325]. Раковський отримував від Маркотуна і аналітику щодо ситуації у Франції в цілому (політичної, економічної), яку, разом з інформацією з інших джерел, він використовував при підготовці звітів для радянського керівництва [10].

Точно визначити, на скільки дії Маркотуна посприяли збільшенню роздробленості української еміграції – майже неможливо. Але паралельно його діяльність мала й інший вплив. Численні документи засвідчують: французька розвідка знала і про зв'язки Раковського та Маркотуна, і про зміст переписок між ними (напр., [5]). І немає жодних сумнівів, що під час прийняття рішень, як сприймати українську еміграцію, як з нею взаємодіяти – на столі у керівництва Франції лежав і аналіз суті цих переписок. Що український рух є слабким, роздробленим, що є течії з різними поглядами, і така структура як УНК вже намагається вибудувати відносини з радянською владою, визнаючи її владу. Більше того, переписка мала б стати черговим аргументом для офіційного Парижу (а Раковський, судячи з документів, прекрасно знав, що вона потрапить до рук французької поліції), що міжнародний антибільшовицький емігрантський рух є фрагментованим та не здатним хоч якось ефективно протидіяти СРСР, а отже – його не потрібно підтримувати ні фінансово, ні політично.

Проте паралельно з тим, як Раковський намагався використати Маркотуна і УНК в своїх цілях, голова Українського Національного Комітету і сам прикладав зусиль щоб по-максимуму скористатися цією ситуацією. У листах Маркотуна (напр., [8]) ми бачимо, як він неодноразово підіймав питання «організації економічної сторони діяльності Комітету». Також він пробував, в т.ч. і через Раковського, розширити своє коло корисних та впливових знайомств. Проте Маркотуну не вдалося розвинути свій успіх – вже 29 березня 1923 р. Ліквідаційне Бюро УНК постановило відсторонити Маркотуна з посади голови УНК, а сам комітет – ліквідувати.

Фактично до осені 1925 р., коли Раковського призначили повноважним представником СРСР у Парижі, він ніяк особливо не взаємодіяв з українською еміграцією у Франції. Після призначення, як пріоритетних «ворогів» Раковський визначив грузинську та білу еміграції. Української рух на той момент такої особливої уваги не потребував, так як проявляв все меншу активність і продовжував слабшати. Не змогли кардинально змінити ситуацію ні переїзд в Париж такої знакової постаті як Петлюра, ні видання власної преси (напр., щотижневика «Тризуб»).

Багато дослідників справедливо відзначали, що по-суті Раковський був ледь не єдиним представником СРСР, з яким погоджувались спілкуватись у Європі. Давались в знаки його освіта (він, зокрема, навчався у Німеччині та Франції), участь у міжнародному соціалістичному русі та багато знайомств серед європейських політиків. Тож «на заході» він сприймався не так різко вороже, як всі інші більшовики. Це стало однією з причин того, що, аналізуючи українську емігрантську пресу, ми бачимо доволі низьку активність щодо нового радянського повпреда. Інша причина – Раковський публічно майже не висловлювався негативно про українців. Більше того – «виглядав дипломатом, вів справи, говорив про договори та зближення між радами та Францією» [11]. Тож Раковський не став головним об'єктом критики українців, основні «удари» якої були спрямовані проти СРСР та її очільників.

Проте окрім публічної діяльності, Раковський постійно намагався діяти й не публічно. Так, після ліквідації УНК за ініціативою уряду УСРР, очолюваного Раковським, був створений Союз українських громадян у Франції (СУГФ), який отримував фінансування з Харкова [3, р. 2]. Генеральна розвідка охарактеризувала її членів Галіпа, Борщака і Дзіковського як «агентів та шпигунів Рад» [4, f. 201]. Французький дослідник С. Гаске вказав на ряд фактів, які опосередковано можуть вказувати на зв'язок цих людей з вбивством Петлюри. Проте замість затримки і допиту – вони 9 вересня 1927 р. були вислані з Франції «за комуністичну пропаганду» [3, р. 2–3]. Згодом, у жовтні 1927 р. територію Третьої Республіки назавжди залишив і Раковський, якого французька розвідка вважала одним із кураторів радянських агентів у Парижі [6]. Навряд чи він не знав про заплановане вбивство Петлюри. Але якою була роль Раковського у цьому політичному замовленні – поки що залишається не розкритим.

Тож, як ми бачимо, діяльність Х. Г. Раковського по відношенню до української еміграції у Франції у 1920-х рр. мала чітко виражені напрями: взаємодія заради посилення радянських позицій та неpubлічна, прихована діяльність, направлена на збільшення розбрату, послаблення та демонстрацію роздробленості українського руху і, відповідно, вкорінювання ідеї щодо безперспективності надання їм підтримки зі сторони Парижу.

Список використаних джерел:

1. Conte F. Christian Rakovski, Commissaire aux affaire étrangères de l'Ukraine [Janvier 1919 – août 1923] // Cahiers du monde russe et soviétique, 1971. Vol. 12. № 4. – P. 439–467.
2. Conte F. Christian Rakovsky (1873–1941): Essai de biographie politique. T. 1–2. – Lille–Paris, 1975. – 898 p.
3. Gasquet S. de. L'affaire Petlura et la France // Bulletin de l'AFEU. – 1999. – № 1(11). – P. 2–4.
4. Note du service de sécurité sur l'Union des citoyens ukrainiens en France. Juin 1927 // Archives Diplomatiques. Correspondance politique et commerciale (1918–1940). Série U.R.S.S. (1918–1929). Carton 686. F. 200–201.
5. Rapport de la police française. 12 juin 1922 // Archives nationales (AN). F/7/15999/2.
6. Rapport de la police française. 13 juillet 1927 // AN. F/7/13498.
7. Лист С. Маркотуна до Х. Раковського. 11 травня 1922 р. // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО). Ф. Р–4сч. Оп. 1с. Од. зб. 87. Арк. 10.
8. Лист С. Маркотуна до Х. Раковського. 15 червня 1922 р. // ЦДАВО. Ф. Р–4сч. Оп. 1с. Од. зб. 87. Арк. 19–20.
9. Лист С. Маркотуна до Х. Раковського. 3 травня 1922 р. // ЦДАВО. Ф. Р–4сч. Оп. 1с. Од. зб. 87. Арк. 3–4.
10. Лист Х. Раковського до Г. Чичеріна. 8 березня 1923 р. // ЦДАВО. Ф. Р–4сч. Оп. 1с. Од. зб. 87. Арк. 81.
11. Париж, неділя, 18 вересня 1927 року. Тризуб. 1927. 18 вер.

МЕДИЧНІ НАУКИ

Мельник А.О.

кандидат медичних наук, доцент,

*Національний медичний університет імені О.О. Богомольця;
студентка,*

Інститут післядипломної освіти

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НАБІР ПЕРСОНАЛУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ВНУТРІШНЯ ТА ЗОВНІШНЯ МОДЕЛІ НАЙМУ

Для організацій охорони здоров'я відбір і набір персоналу має особливе значення, адже це царина посиленої відповідальності за людські життя, й відповідно, ці процеси мають бути максимально обґрунтованими та виваженими.

При цьому важливо забезпечити належний організаційно-методичний фундамент.

Успішна робота з підбору персоналу створює достатню кількість кандидатів, щоб роботодавець мав вибір у процесі визначення найбільш підходящого з претендентів. Удалий підбір також залежить від інших ключових функцій управління персоналом. Перед розробкою плану найму на посаду абсолютно необхідною є точна, актуальна та вичерпна посадова інструкція, а також чітке визначення вимог до роботи та бажаної кваліфікації претендентів. Ретельна перевірка роботи є необхідним кроком у процесі найму та відбору. Без чіткого розуміння роботи процес відбору може стати хаотичним і може викликати конфлікти та непорозуміння між зацікавленими сторонами та особами, які приймають рішення.

Розробляючи критерії відбору, менеджери можуть опинитися в ситуації, коли варто зосередитися виключно на технічних і нормативних (наприклад, повноваження, ліцензії) аспектах роботи. Бажані знання та навички, а також володіння необхідними документами, безумовно, є важливими для успішного кандидата. Однак, ключ до успішного співробітника може лежати за межами технічних компетенцій. Залежно від специфіки роботи, такі фактори, як мотивація, відданість, кар'єрні

цілі, адаптивність і здатність працювати в команді, можуть мати вирішальне значення для успіху. Хоча ці менш відчутні якості оцінити складніше, ніж технічну готовність до роботи та повноваження, методи оцінки багатьох з них доступні. Як і всі функції з управління персоналом, процеси набору та відбору мають здійснюватися в межах правового та нормативного середовища.

Керівники кадрів (HR) постійно повідомляють, що їх найбільша проблема з робочою силою полягає в створенні або підтримці потенціалу своєї організації для залучення талановитих співробітників. Мета підбору персоналу – створити пул кваліфікованих претендентів на роботу. Зокрема, підбір персоналу відноситься до діапазону процесів, які організація використовує для залучення кваліфікованих людей своєчасно та в достатній кількості. Коли розглядаються стратегії найму, одним з ключових питань є наступне: чи повинна організація набирати та просувати зсередини, чи вона повинна зосередитися на залученні зовнішніх претендентів?

Організації можуть віддавати переваги внутрішньому чи зовнішньому найму, але, як правило, використовують комбінацію стратегій залежно від конкретних обставин. Кожна стратегія має переваги та потенційні ризики.

Позитивною стороною внутрішнього найму є те, що кандидати, як правило, вже відомі організації: організація знайома з їхніми минулими результатами та майбутнім потенціалом і усвідомлює їх очікування. Внутрішні кандидати також, як правило, добре обізнані з конкретними організаційними процесами та процедурами і можуть не потребувати стільки часу на соціалізацію та запуск. Внутрішнє наймання також може використовуватися як мотиватор, моральний дух і стратегія утримання, оскільки надаються можливості для висхідної мобільності в організації.

Набір зсередини може захопити високо цінних і продуктивних співробітників залишатися в організації. Зазвичай, працівники, які просуваються всередині організації, демонструють значно вищий рівень продуктивності протягом перших двох років, ніж ті, які найняті не в організації. Внутрішні новобранці також мають нижчі показники добровільної та примусової плинності кадрів.

Негативний бік внутрішнього найму, однак, є можливим через прояв принципу Пітера, поширеного явища, в якому успішні співробітники продовжують просуватися по службі, поки вони не досягнуть на одну посаду вище свого рівня компетентності [2]. Відповідно до принципу Пітера працівники можуть підвищуватися по службі незалежно від їхньої

здібності до нової посади. Це явище заслуговує на увагу в галузі охорони здоров'я, де люди з сильними клінічними навичками можуть бути просунуті на керівні посади без необхідних навичок та підготовки для виконання цих обов'язків. Наприклад, всесвітньо відомий клініцист і дослідник може бути підвищений до віце-президента з медичних питань, навіть якщо ця особа не є найкращим кандидатом. Ефективні організації прагнуть запобігти цьому явищу, забезпечуючи точність посадових інструкцій та вимагаючи від внутрішніх (і зовнішніх) кандидатів відповідати зазначеній посадовій кваліфікації. Якщо береться на роботу особа, яка не володіє всією кваліфікацією, керівник повинен усвідомлювати потребу цієї особи пройти навчання в сферах, які потребують виправлення.

Компанія GlaxoSmith Kline уникає принципу Пітера при виборі генеральних директорів шляхом ретельного аналізу та тестування в кінцевому підсумку успішних внутрішніх працівників [1]. Внутрішнє наймання також може мати недолік, який може призвести до безладу в організації. Іноді просування по службі створює ефект хвилювання – одна особа переходить на іншу посаду, залишаючи вакансію, цю вакансію, у свою чергу, заповнює хтось інший, хто створює іншу вакансію тощо.

Зовнішній набір означає використання джерел кандидатів за межами організації, часто через Інтернет та соціальні мережі, але також включає ярмарки вакансій та навчальні заклади, такі як середні школи, професійно-технічні училища та університети. Перевагою зовнішнього найму є те, що кандидати можуть вносити нові ідеї. На додачу, організація може бути в змозі більш конкретно орієнтувати кандидатів з необхідними навичками, а не задовольнятися внутрішнім кандидатом, який може бути знайомим з організацією, але може не мати специфічних навичок і знань.

Зовнішні кандидати також, як правило, не обтяжені політичними проблемами та конфліктами, і тому їх легше ввести у складне політичне середовище, ніж внутрішнього кандидата. Ця перевага часто є підставою для вибору генерального директора ззовні.

Список використаних джерел:

1. Carey D., Useem M. How Microsoft Avoided the Peter Principle with Nadella». Harvard Business Review. URL: www.hbr.org/2014/02/how-microsoft-avoided-the-peter-principle-with-nadella/

2. Peter L., Hull R. The Peter Principle. New York: William Morrow. Phillips, J. M. 1998. Effects of Realistic Job Previews on Multiple Organizational Outcomes. Academy of Management Journal, 1969. № 41(6). P. 673–90.

Свідерський Ю.М.

студент,

Науковий керівник: Корчинський В.С.

професор,

Вінницький соціально-економічний інститут

Університету «Україна»

МІОФАСЦІАЛЬНІ СИНДРОМИ У ПРАКТИЦІ ФІЗИЧНОГО ТЕРАПЕВТА

У епідеміології больових синдромів найчастіше зустрічається біль у спині та м'язах – 56 %. Біль спини трапляється у 40-80 % популяції. У віці 20-64 років біль спини турбує 24 % чоловіків і 32 % жінок. Дорсалгію відзначають серед трьох основних причин тимчасової втрати працездатності [7].

Однією з найчастіших причин болю спини є міофасціальний больовий синдром (МФБС). За інформацією Морозової О. Г., близько 84 % дорослих хоча б раз у житті відчували біль у попереку, а 40-70 % – у шиї. Скелетно-м'язовий біль серед хронічних больових синдромів становить близько 30 % [8; 9]. МФБС може виникати як самостійно, так і в структурі вертеброгенного рефлекторного м'язово-тонічного синдрому [3; 8; 11]. У цьому випадку разом із болючим м'язовим спазмом з'являються активні тригерні точки, характерні для міофасціального болю. У разі дорсалгії в складному причинно-наслідковому каскаді болючий м'язовий спазм є одним із облігатних симптомів, що спочатку має компенсаторно-приспосувальний характер, а тому формує власну аналогічну систему та утворює замкнене коло: біль – м'язовий спазм – біль.

Основні причини міофасціальних больових синдромів

Більшість причин міофасціальних больових синдромів уже визначено, оскільки основні провокуючі фактори при будь-яких болях у спині мають багато спільного. Але в таких пацієнтів існує своя специфіка етіологічних причин, і знання про неї істотно полегшує діагностику.

1. Аномалії розвитку чи структурні невідповідності. Основне значення має асиметрія тіла при різній довжині ніг або зменшених розмірах однієї половини таза. Важливими чинниками є плоскостопість, довга друга плеснова кістка при вкороченні першої, короткі плечі при подовженому тулубі.

Різниця в довжині ніг фізіологічна через те, що проявляється у 92% осіб молодого віку. Важливу роль відіграє ступінь її асиметрії. Фактором ризику вважається різниця в довжині ніг, що перевищує 1 сантиметр, тому що вона достовірно корелює з болями в спині. При такій асиметрії на стороні короткої ноги плече опущене і хребет викривлений за S-подібним типом. Здебільше від таких викривлень страждає квадратний м'яз спини з однієї чи обох сторін. Через різницю у висоті надпліччя іноді страждають трапецієподібні та грудинно-ключично-соскоподібні м'язи, а також м'язи-підіймачі лопатки. Саме тому, хворий найчастіше скаржиться на болі в нижній ділянці спини, шії, верхньому квадранті спини і в надпліччях [2; 3]. Довга друга плеснова кістка може сприяти появі больових синдромів у попереку, стегні, коліні, гоміляці, стопі. Така конфігурація стопи спричиняє виражені порушення пози. Щоб відновити її, потрібні значні м'язові зусилля багатьох м'язових груп. Саме внаслідок напруження МФБС і виникають. Короткі плечі є причиною надмірного напруження м'язів плечового пояса й активації в них ТТ. Найбільш схильні до спазмів трапецієподібний м'яз і м'яз-підіймач лопатки.

2. *Позиційне напруження в антифізіологічних положеннях.* Саме неправильне положення тіла при письмі, читанні або роботі з комп'ютером, водінні автомобіля активує ТТ. Особливе значення також мають довге вимушене перебування в одному положенні зі скороченими м'язами при стоянні або сидінні, невміння розслабляти м'язи і давати їм необхідний відпочинок.

3. *Тривала іммобілізація м'язів.* Якщо тривалий час знаходитися в одній і тій самій позі під час глибокого сну, можна активувати ТТ. Саме в цих випадках виникають тягучі, глибокі, погано локалізовані, розлиті болі в спині після підйому з ліжка. Важливе значення має тривала іммобілізація кінцівки після переломів. Після того, як зняти гіпс, м'язи болючі і напружені, спостерігаються «заморожені» суглоби. Вони потребують поступового розтягування, а суглоби – розпрацювання. Після гіпсу біль може з'являтися практично по усій спині, оскільки іммобілізація верхніх і нижніх кінцівок після переломів спричиняє грубе порушення стереотипу рухів усього тіла і виникнення виражених соматичних асиметрій [1; 4; 8].

4. *Стиснення м'язів.* Стиснення м'язів шлейками сумки або лямками рюкзака, тугим комірцем, туго застебнутим ременем, вузькими

джинсами, важким зимовим пальтом, бандажами або корсетами може спричинити активацію ТТ у відповідних м'язах.

5. *Переохолодження м'язів.* Охолодження – це один із найчастіших провокуючих факторів. Його нерідко поєднують з перевантаженням м'язів. Воно буває загальне і місцеве, і обидва відіграють важливе значення (протяг ший, поперека і т. д.).

6. *Психічні фактори.* Емоційний стрес завжди поєднується із м'язовим напруженням, що готує організм до боротьби або втечі. М'язи після припинення стресового впливу все одно часто залишаються в напруженому стані.

Особливу роль відіграють хронічні стресові ситуації, коли багато м'язів обличчя, ший, тулуба знаходяться у вкороченому стані і людина ніби не в змозі на певний час контролювати м'язове напруження і розслабляти м'язи. У цьому стані в пацієнта змінюються навіть хода і стереотип рухів. Стан психіки завжди позначається на рухах, при тому очевидно змінюється психомоторика. Зміна пози спричиняє спазми і перевантаження м'язів, з'являються болі, які ще більше порушують ходу і поставу. Утворюється порочне коло: стрес – зміна рухового стереотипу з надмірним напруженням ряду м'язових груп – біль від напружених м'язів – посилення стресу і проявів порушеного рухового стереотипу.

Тривожність, депресія чи астения тільки посилюють МФБС, наявність больових феноменів погіршують психічний стан хворого. Більше того, при будь-яких емоційно-афективних розладах може послаблюватися низхідна антиноцицептивна імпульсація на структури задніх рогів, в результаті чого спадає больовий поріг і підвищується сприйняття болю [6]. Особи з високою тривожністю сприймають невелику імпульсацію з вісцеральних органів або м'язів як біль, у відповідь на який автоматично відбувається захисне м'язове напруження, в результаті чого біль зростає. При тривожних розладах виявляються надмірно активовані клітини передніх мотонейронів, що спричиняє м'язовий спазм і активацію тригерів.

7. *Хвороби вісцеральних органів і суглобів.* Хвороби вісцеральних органів – одна з причин розвитку МФБС, що зустрічаються найчастіше. МФБС супроводжують фактично будь-яку соматичну патологію. Больова імпульсація з ураженого вісцерального органа або суглоба викликає захисне напруження відповідних м'язів для іммобілізації суглоба або створення м'язового напруження навколо хворого утвору. Так, ішемічна хвороба серця з нападами стенокардії або інфаркт міокарда, зазвичай,

асоціюються з виникненням МФБС у драбинчастих, малому і великому грудних, підключичних м'язях. Від тригерів, активованих у названих м'язях, біль іррадіює у відповідні зони відображеного болю. Наприклад, при ураженні драбинчастого м'яза біль може бути у спині, зокрема у над-, під- і міжлопаткових ділянках. Захворювання шлунково-кишкового каналу здебільшого супроводжується МФБС із залученням паравертебральних м'язів. Те саме стосується патології нирок. Часто гінекологічна патологія є наслідком таких синдромів із залученням м'язів тазового дна. При ній хронічний біль відчувається не тільки внизу живота, а й у попереку та в ділянці крижів [5; 12].

МФБС, що супроводжують вісцеральну патологію, змінюють картину больових проявів і нерідко ускладнюють діагностику. Після уривання соматичного захворювання вони здебільшого залишаються і продовжують турбувати хворого.

8. Перевантаження нетренованих м'язів. МФБС більш характерні для осіб розумової праці. Слабкий м'язовий корсет вважається одним із серйозних чинників ризику. При незвичній тривалій роботі слабких і нетренованих м'язів у них утворюється хворобливе м'язове напруження й активуються ТТ. Здебільшого такі пацієнти звертаються до лікаря після сезонних сільськогосподарських робіт або після весняно-літнього повернення до улюблених видів спорту.

9. Розтягнення м'язів. Розтягування з подальшим спазмом м'язів при раптовому, невдалому повороті, кидку, стрибку – одна з найбільш звичних причин активації тригерів. Кидки в баскетболі, подача у великому тенісі, метання списа або ядра погано позначаються на непідготовлених м'язях.

10. Забиття м'язів. Пряме забиття м'яза може активувати тригери, які лишаються в активному стані після регресу гематоми.

Діагностика МФБС

Діагностика МФБС достатньо складна. Лабораторні та інструментальні діагностичні процедури проводяться з метою виключення захворювання, що мають схожі клінічні і при ознаках компресійного (радикулярного, мієлопатичного) синдрому. З цією ж метою для уточнення діагнозу застосовують методи нейровізуалізації (комп'ютерна і магнітно-резонансна томографія), рентгенографію, електроміографію. М'язовий біль потребує перш за все виключення запальної етіології, а також вертеброгенних компресійних корінцевих і спінальних уражень. Діагностика МФБС вимагає правильної техніки

пальпації для знаходження ТТ. Рекомендують розтягувати м'язи за довжиною на межі стимулювання болю, а у процесі цього серед ослаблених м'язів пальпується сухожилля у вигляді тугого шнура, вздовж якого й знаходиться найбільш больова точка (натискання на неї викликає відображений біль) [10].

Лікування МФБС повинно бути комплексним, впливати на основні етіологічні чинники, патогенетичні механізми і, як належить, застосовуватись як симптоматичне.

Больові синдроми спини досить поширені. Як правило найчастіше причиною болю є МФБС. Характерними біомеханічними особливостями хворих з МФБС являються: виникнення великої кількості хворобливих тригерних точок в м'язах шийного, поперекового відділів хребта, що проявляються болем, спазмом і зниженням сили м'язів, обмеженням обсягу рухів. Складність будови хребта, важливість виконуваних ним функцій, різноманітність варіантів по локалізації та ступеню МФС, ступеня ушкодження міжхребцевих дисків і тісно пов'язаних з ним судинних і нервових утворень, надає багатосимптомність і велику варіабельність клінічних проявів.

Список використаних джерел:

1. Алексеев В. В. Алгоритмы диагностики и лечения пациентов с болевыми синдромами в пояснично-крестцовой области / В. В. Алексеев, Е. В. Подчуфарова, Н. И. Яхно // *Боль*. – 2006. – № 2(11). – С. 29–37.
2. Ван Роенн Дж. Х. Диагностика и лечение боли / Дж. Х. Ван Роенн, Дж. А. Пейс, М. I. Преодер. – М.: Бином, 2012. – 494 с.
3. Веселовський В. П. Вертеброневрологія / В. П. Веселовський, В. М. Шевага, С. С. Пшик. – Львів: Світ, 1992. – 192 с.
4. Воробьева О. В. Хронические болевые синдромы в клинике нервных болезней: вопросы долговременной анальгезии / О. В. Воробьева // *Consilium medicum*. – 2006. – Т. 8. – № 8. – С. 55–60.
5. Губенко В. П. Мануальная терапия в вертеброневрологии / В. П. Губенко. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Медицина, 2006. – 495 с.: ил.
6. Данилов А. Б. Нейропатическая боль / А. Б. Данилов, О. С. Давыдов. – М.: Боргес, 2007. – 192 с.
7. Зозуля И. С. О сенсорно-мышечно-тоническом (миофасциальном) синдроме и его лечении / И. С. Зозуля, К. О. Бредихин, О. В. Бредихин, А. И. Зозуля // *Международный неврологический журнал*. – 2009. – № 6. – С. 66–71.

8. Морозова О. Г. Патогенетический подход к терапии миофасциальной болевой дисфункции / О. Г. Морозова, А. А. Ярошевский // Международный неврологический журнал. – 2009. – № 3. – С. 1–4.

9. Морозова О. Г. Миофасциальная болевая дисфункция: принципы диагностики и терапии / О. Г. Морозова, А. А. Ярошевский // Здоров'я України. – 2008. – № 13–14. – С.1–7.

10. Хоматов В.Х. Аносов І.П. Словник анатомічних термінів: посібник. – К.: Вища шк., 1997.

11. Шевага В. М. Остеохондроз хребта: від патогенетичного обґрунтованого діагнозу характеру больового синдрому до ефективного лікування / В. М. Шевага // Международный неврологический журнал. – 2006. – № 3. – С. 40–44.

12. URL: <http://msvitu.com/archive/2017/august/article-1.php>

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Таймасханов Халід Сайд-Магомедович

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ ШВИДКІСНИХ І СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ У СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Робота Національної поліції України має відповідати вимогам нового українського суспільства, тому фізична підготовка майбутніх працівників Національної поліції України потребує постійного вдосконалення.

Це пов'язано з такими причинами, як оптимізація структури та змісту підготовки поліцейських, реформування правоохоронного органу, зміна концепції Нацполіції, застосування нових форм відбору кандидатів на службу в поліцію. Для цього ці причини потребують оновлення фізичної підготовки майбутніх поліцейських.

Сучасний поліцейський повинен забезпечувати безпеку людей, застосовуючи достатню силу та методи, вміти розрізняти небезпечні ситуації та за будь-яких обставин діяти без зволікань, керуючись етичними нормами [1, с. 145].

Функціональні обов'язки поліцейського може виконувати лише особа з високим рівнем відповідальності за наслідки та результати власної службової діяльності, яка володіє комплексом знань, практичних навичок та сформованих професійно важливих якостей, набутих під час спеціального навчання.

Саме ці складові забезпечують професійну готовність поліцейського до ефективного виконання складних, часом небезпечних завдань.

При вирішенні службових завдань працівникам Нацполіції часто доводиться вступати в протистояння з правопорушником, у тому числі в таких екстремальних ситуаціях, коли результат зіткнення значною мірою залежить насамперед від рівня його фізичної підготовленості, уміння застосовувати фізичні заходи, швидко і ефективно обеззброїти правопорушника, супроводжувати його тощо [3, с. 100].

Серед іншого зазначу, що використання швидкісних та силових якостей у службовій діяльності, насамперед, забезпечує можливість переслідування злочинця та перевагу у силовому протистоянні під час його затримання, у тому числі в подоланні природних та штучних перешкод.

Одним із проявів використання цих якостей є комплексні дії працівника Нацполіції під час примусового затримання особи будь-яким способом (болісним або задушливим утриманням, кидком тощо) з переходом до затримання, накладання наручників, зовнішнього огляду, супроводом [2, с. 8].

Особливе значення має правильний і ретельно продуманий підхід до практичного навчання, максимально наблизений і схожий на реальне виконання службових обов'язків з урахуванням усієї специфіки служби.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що успішно виконувати завдання із затримання правопорушників та доставлення їх до територіальних відділів поліції можуть лише працівники Нацполіції належної фізичної підготовки, які вільно володіють професійно важливими фізичними якостями, зокрема швидкісними та силовими, при цьому такі навички необхідно відпрацьовувати до автоматизму.

Список використаних джерел:

1. Дідковський В. А. Критерії та показники спеціальної фізичної підготовки майбутніх офіцерів національної поліції України. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : збір. наук. праць V Міжнар. наук.-практ. конф. Харків : Вид-во ХНУВС, 2020. С. 143–147.
2. Тьорло О. І. Організація фізичної підготовки з особовим складом підрозділів Національної поліції України: методичні рекомендації для самостійної роботи. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 35 с.
3. Римик В. Р., Вербовий В. П. Сутність професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх поліцейських. *Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура*. 2019. № 34. С. 93–102.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Куценко Д.А.

докторант,

Академія Фінансів і Бізнесу Vistula,

Гуманітарна Академія імені А. Гейштора в Пултуську

НЕУРЯДОВІ АКТОРИ ІСТОРИЧНОЇ ПОЛІТИКИ У ХАРКОВІ ПІСЛЯ 2010 РОКУ¹

В цих тезах під неурядовими акторами маються на увазі організації, які не є частиною органів влади як національного так і регіонального рівня, в тому числі органів місцевого самоврядування. Історична політика розглядається в розумінні Касьянова [5, с. 20–26].

Досліджуючи історичну політику і її акторів в Україні і Харкові після 2010 року, варто розглянути три її періоди:

– 2010–2014 період президентства Януковича, у цей період в міській і обласній радах домінувала Партія регіонів і голова ОДА, Михайло Маркович Добкін теж належав до цієї партії;

– 2014–2022 період після Євромайдану і початку війни з російською федерацією;

– період після 24 лютого 2022 року.

В перший період більшість в обласній і міській радах належали Партії Регіонів, а головою ОДА був Михайло Маркович Добкін, спочатку виконувачем обов'язків, а потім міським головою був Геннадій Адольфович Кернес. Законодавчу та виконавчу гілки влади так чи інакше контролювали теж представники цієї політичної сили.

Щодо владних ініціатив політики пам'яті, то тут харківські очільники проводили лінію, яку впроваджувала на загальнонаціональному рівні влада. Це було ведення рутинної радянсько-ностальгічної політики, що однак допускала певний плюралізм [5, с. 233–237].

¹ Стаття написана та видана в рамках реалізації наукового проекту «Історична політика місцевої влади у Харкові, Лодзі і Кошице в 2015–2020 рр.» («Historical Politics of local authorities in Kharkiv, Łódź and Košice in 2015–2020»), фінансованого Міжнародним Вишеградським Фондом (International Visegrad Found).

В той самий час в своїх стратегіях міська влада безкритично ставилася до ініціатив проросійських неурядових організацій, які намагалися привнести російські практики в український простір. Наприклад, в номері офіційного органу Харківської міської ради газети «Харьковские известия» від 22 березня 2012 року йдеться про те, що:

В соответствии с Программой патриотического воспитания молодежи и утверждения правды истории Великой Отечественной войны, разработанной совместно Центром защиты правды истории и Департаментом образования горсовета под общей тематикой: «Харьков – город воинской доблести и славы», в школах и гимназиях города проводятся регулярные встречи учеников с ветеранами и участниками Великой Отечественной войны» [6].

Центр захисту правди історії ВВВ був створений при Організації Ветеранів України [8]. Часто такі ініціативи пов'язують зі зміною історичної політики в Росії після 2004 року, культом Великої Вітчизняної Війни [10, с. 28–35].

Упродовж 2010–2012 років місцева і національна влада готувалася до проведення Євро-2012, Харків був одним з міст-господарів чемпіонату, тож були проведені певні косметичні зміни в центрі – знесено пам'ятник на честь проголошення радянської влади на Україні, знесено пам'ятник Незалежності (споруджений в 2001 році)¹. Проти демонтажу і, як стверджувала міськрада, перенесенню пам'ятника на честь проголошення радянської влади в Україні активно протестувала Прогресивна соціалістична партія України і харківське відділення Комуністичної партії України [2].

В 2013 році Міськрада надала Харкову звання міста воїнської слави. Само по собі це звання є калькою з російського законодавства і не передбачено українською правовою системою, харківські депутати пробували запровадити цю категорію через Верховну Раду (проект закону П. Цибенка² від 7.9.2010, проект закону І. Бережної від 14.12.2012), однак обидва законопроекти не були підтримані парламентом, тож це звання було присвоєно місту Міською радою.

¹ Перш за все, цей період запам'ятався харків'янам протестами, пов'язаним із вирубкою дерев у лісопарку (було знищено 1500 дерев) і побудовою дороги на місці цих дерев (при підготовчих роботах були знайдені поховання німецьких солдат періоду 2 світової війни). З цим пов'язана поява Харківського Зеленого Фронту

² Петро Цебенко був головою вже згаданій Організації Ветеранів України в 2009–2017 рр.

Основними недержавними акторами на місцевому рівні в другий період стали:

– Партія Прогресивні соціалісти, партія Свобода, Патріот України, Всеукраїнське Товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, Спілка радянських офіцерів, Антифашистський комітет Харківщини.

Знаковою подією 2013 року в Харкові стало знищення меморіальної дошки Юрію Шевельову, сама дошка провисіла в центрі міста не більше місяця і була знищена після прийняття рішення про демонтаж в міськраді (як зазначалося в публічних поясненнях очільників міста, які спробували це використати для мобілізації своїх виборців, на вимогу Антифашистського комітету Харківщини).

Вже під час Євромайдану в Харкові відбувся Перший Форум Євромайданів, а самі події в державі і місті сприяли консолідації як проросійської так і проукраїнських проєвропейських рухів. Так чи інакше вилалося це в набуття впізнаваності такими організаціями як Оплот, Східний корпус, Патріот України, Національний Корпус, Громадська Варта.

28 вересня 2014 року було повалено пам'ятник Леніну в місті, один з найбільших в Україні. В поваленні пам'ятника брали участь активісти «Східного корпусу», Азову, Громадської Варти.

Під час запровадження декомунізації найактивнішою організацією, яка створила альтернативний проєкт перейменувань в місті стала Харківська Топонімічна група, яка об'єднала істориків, політологів, активістів, науковців [3]. Одна з лідерок Харківської топонімічної групи кандидатка Історичних наук Марія Тахтаулова згодом очолила Північно-східний територіальний відділ Інституту Національної пам'яті в місті. Зміни запропоновані Харківською Топонімічною групою були впроваджені лише частково. Вже після 24 лютого 2022 Харківська Топонімічна Група почала опрацьовувати проєкти перейменувань урбанонімів, пов'язаних з росією і російською культурою [7].

Варто також згадати про реакцію неурядових організацій на спробу влади встановити на площі Свободи після повалення пам'ятника Леніну колони у 2016 році.

Проєкт пам'ятника передбачав встановлення 86 метрової колони, увінчаної ангелом з хрестом у руці. Біля підніжжя колони мали бути розміщені чотири фігури історичних осіб, пов'язаних з історією міста: напівлегендарний скіфський мудрець Анахарсіс, київський князь Ігор,

філософ і автор пісні «Їхав козак за Дунай» Семен Климовський, а також автор пісні «Дивлюсь я на небо та й думку гадаю» Михайло Петренко [9].

Організаціями, які подали позов до суду і оскаржили процедуру конкурсу (який врешті суд скасував) були Критичне мислення, Міські реформи та Харківський Антикорупційний Центр [1].

Крім того варто згадати такі організації, діяльність яких посутньо спричинялася до творення історичної політики в регіоні: Харківська правозахисна група, ГО Майдан Моніторинг, Харківський приватний музей міської садиби, Ніч історії Харкова, Група Харківські моняки, Видавництво Олександра Савчука

Опосередковано творенню ідентичності міста сприяли ініціативи:

- Parade fest
- Бієнале молодого мистецтва
- Єрмілов Центр
- Харківська муніципальна галерея
- Urban Forms Center
- Проект Конструктивізм Харків
- Харківська школа архітектури

Після 24 лютого 2022 року в місті знову активізувалися розмови про доцільність вже не тільки радянської, але й російської імперської спадщини в культурному ландшафті мегаполіса.

Найбільшу увагу харків'ян (принаймні тих, хто в стані брати участь в онлайн-дискусіях) зараз привертає післявоєнна відбудова міста і вектори його подальшого розвитку. Питання перейменувань, демонтажу пам'ятників як і питання залучення тих чи інших архітекторів до розробки генерального плану міста, а забудовників до реконструкції пошкоджених і створення нових будівель потребують широких громадських обговорень, що видається неможливим з огляду на воєнний стан в Україні [4].

Найімовірніше лінії поділу в питання проведення історичної політики будуть проходити тепер між локальним нарративом, національним, а також глобальним / європейським і відповідно громадські організації Харкова і Харківщини будуть концентруватися довкола цих нарративів, певні початки майбутніх дискусій вже зараз можна помітити як на національному так і на регіональному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Алина А. История «одоробла», или Как город поборол «карандашик» на площади. Накипело, 11.05.2017. URL: <https://nakipelo.ua/istoriya-odorobla-ili-kak-gorod-poborol-karandashik-na-ploshhadi/> (дата звернення: 25.05.2022).

2. В центре Харькова сносят памятник советской власти. Уніан, 19.07.2022. URL: <https://www.unian.net/politics/520497-v-tsentre-harkova-snosyat-pamyatnik-sovetskoj-vlasti.html> (дата звернення: 25.05.2022).

3. Голиков А. (Пере)именования и декоммунизация по-украински: макрополитики, историческая память и риски медиатизации (кейс Харькова). *Ідеологія і Політика*. 2020. № 1(15).

4. Знищення нашої спадщини – це також частина геноциду нашого народу – архітектор Катерина Кублицька. Харків Times, 15.04.2022. URL: <https://times.kharkiv.ua/2022/04/15/znishhennya-nashoyi-spadshhini-tse-takozh-chastina-genotsidu-nashogo-narodu-arhitektor-katerina-kublitska/> (дата звернення: 25.05.2022).

5. Касьянов Г. *Past continuous*: історична політика 1980-х – 2000-х. Україна та сусіди. Київ, 2018. 420 с.

6. Ковальчук Н. Правда истории: хранить вечно. *Харьковские известия*. 2011. 22 марта.

7. Кравченко В. Без Москвы та Белгорода: Харків почав велике перейменування. Але не всім це подобається. Espresso, 14.05.2022. URL: <https://espresso.tv/u-stolitsi-slobozhanshchini-moskovskiy-prospekt-pereyменування-na-prospekt-geroiv-kharkova> (дата звернення: 25.05.2022).

8. Петро Цибенко: ветерани не дозволять переписати історію Великої Вітчизняної війни. UNN, 9.05.2012. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/709531-petro-tsibenko-veterani-ne-dozvolyat-perepisati-istoriyu-velikoyi-vitchiznyanoi-viyni> (дата звернення: 25.05.2022).

9. Рудаченко Д., Справа «одоробла» на майдані Свободи у Харкові: нове коло судового розгляду. Суспільне, 04.10.2020. URL: <https://suspilne.media/67906-sprava-odorobla-na-majdani-svobodi-u-harkovi-nove-kolo-sudovogo-rozgladu/> (дата звернення: 25.05.2022).

10. Domańska M., Rogoża J., Forward into the past! Russia's politics of memory in the service of 'eternal' authoritarianism, OSW Report. Warsaw, 11/2021. 110 с.

Попов Є.О.

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПОЛІТИЧНЕ ПРАВО І ЗАКОН

У своєму праворозумінні Арістотель розділяє положення Сократа і Платона про збіг справедливого і законного. Право уособлює собою політичну справедливість і служить нормою політичних відносин між людьми. «Поняття справедливості, – відзначає Арістотель, – зв'язано з представленням про державу, тому що право, що служить критерієм справедливості, є регулюючою нормою політичного спілкування». У цілому право як політичне явище Арістотель називає «політичним правом». Це, зокрема, означає неможливість неполітичного права, відсутність права взагалі в неполітичних (деспотичних) формах правління. Політичне право поділяється їм на природне й умовне (волевстановлене). «Що стосується політичного права, – пише він, – те воно частиною природне, частиною умовне. Природне право – те, що скрізь має однакове значення і не залежить від чи визнання невизнання його. Умовне право те, що спочатку могло бути без істотного розходження таким чи іншої, але раз воно визначено, (цю байдужність припиняється)» [1, с. 239].

Таким чином, у навчанні Арістотеля і природне, і умовне (волевстановлене) право, хоча і розрізняються між собою, але обоє відносяться до сфери політичних явищ і носять політичний характер. У софістів, наприклад, розходження між природним правом (правом по природі) і правом умовним (полісними законами, установленими за згодою, сваволі і т.д.) означало розрізнення, а найчастіше і пряме протиставлення природного (природного) і політичного (умовного). Своєрідність позиції Арістотеля обумовлено тим принциповою обставиною, що під «природою» він і в питанні про право має на увазі саме політичну природу людини: адже людина, відповідно до Арістотеля, є по своїй природі істота політичне. Узагалі при розгляді тих чи інших природно-правових концепцій важливо установити, що, власне кажучи, мається на увазі під поняттями «природа», «природне» і т.д. у відповідних навчаннях. Даний момент має істотне значення для характеристики також і інших аспектів праворозуміння.

Під умовним (волевстановленим) правом у концепції Арістотеля мається на увазі всі те, що в наступному слововживанні стало позначатися

як позитивне (позитивне) право. До умовного права він відносить установлення закону і загальних угод. Причому він говорить про писаний і неписаний закон. Під неписаним законом, що теж відноситься до умовного (позитивному) праву, маються на увазі правові звичаї (звичайне право).

Істотним складеним моментом політичної якості закону є його відповідність політичної справедливості і праву. «Усякий закон, – відзначав Арістотель, – в основі припускає свого роду право». Отже, це право повинне знайти своє вираження, втілення і дотримання в законі. Відступ закону від права означало б, відповідно до концепції Аристотеля, відхід від політичних форм до деспотичного насильства, виродження закону в засіб деспотизму. «Не може бути справою закону, – підкреслював він, – володарювання не тільки по праву, але і всупереч праву: прагнення ж до насильницького підпорядкування, звичайно, суперечить ідеї права [2]. Політичне правління – це, по Арістотелю, правління закону, а не людей: правителі, навіть кращі, піддані почуттям і афектам, закон же – урівноважений розум».

Отже, Арістотель, здійснивши грандіозне узагальнення соціального і політичного досвіду еллінів, розробив оригінальне соціально-філософське вчення. Соціальна і політико-правова проблематика освячується Аристотелем у принципі з позицій ідеального розуміння поліса – міста держави як політичного.

Список використаних джерел:

1. Арістотель. Політика. – К.: Основи, 2000. – 239 с.
2. Основи політології: Курс лекцій / Під ред. В.П. Пугачова. – М., 1992.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Батяшова Є.І.

учениця навчально-виховного комплексу

«Лицей інформаційних технологій –

спеціалізована школа II ступеня»

Олександрійської міської ради Кіровоградської області

Наукові керівники: Ключек Л.В.

доктор психологічних наук, доцент,

Центральноукраїнський державний педагогічний університет

імені Володимира Винниченка;

Андрєва О.А.

завідувач відділу Кіровоградської Малої академії наук

учнівської молоді

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТРАХІВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Страх як одна з базових емоцій трактується як захисна реакція організму при загрозі її біологічному чи психологічному благополуччю [2]. Згідно поглядів К. Ізарда, страх є домінуючим компонентом тривожності особистості [6]. Тривога виявляється в очікуванні несприятливого розвитку подій, у неспокої та хвилюванні [9]. Соціальні страхи трактуються як переживання загроз, спричинених негативною оцінкою особистості суспільством, наслідком чого стає її соціальна пасивність і неможливість повною мірою реалізуватися [8].

Серед *причин* виникнення соціального страху вчені виділяють:

- 1) схильності, що мають вроджене підґрунтя – сором'язливість, схильність до недооцінення себе, надлишкова чутливість та образливість;
- 2) виховна стратегія батьків, що включає надлишкову суворість, негативізм в оцінюванні поведінкових виявів дитини, надмірну опіку або ж відсутність відкритих виявів любові до дитини;
- 3) імітація дїтьми поведінки батьків, у тому числі, вияви їхніх соціальних страхів;
- 4) тривале переживання стресу, що зумовлює дратівливість, неадекватну реакцію щодо інших, невпевненість у собі та неможливість тримати під контролем

внутрішній стан, негативні внутрішні вияви особистості; 5) слабкий розвиток волі [10].

В процесі індивідуального розвитку людини спочатку переважають природні страхи в дошкільному дитинстві, у молодшому шкільному віці перехресуються інстинктивні та соціальні страхи, а в підлітковому віці превалюють соціальні страхи [1; 4]. Характерними для підлітків є такі соціальні страхи як: страх отримання негативної оцінки оточення, страх публічно проявляти свої почуття, страх висловлюватися, страх конфліктів, страх перед авторитетними особистостями, страх втрати, страх провалу, страх самотності. Наявність соціальних страхів позначається на рівні самооцінки підлітків, що мінімілізує самореалізацію їх особистості у сфері соціальних взаємодій та в діяльності [3; 5; 12].

Вважаємо, що для дослідження проблеми соціальних страхів у підлітків доцільним є застосування таких методів і методик: методика «Оцінка рівня реактивної та особистісної тривожності» (автор Ч.Д. Спілберг, в адаптації Ю.Л. Ханіна, скорочений варіант, методика «Соціальна сміливість» Р. Кеттел, методика «Шкала самоповаги Розенберга», бесіду, спостереження [7; 11; 13]. Вказані методи і методики застосовувалися нами при здійсненні емпіричного дослідження, у якому взяло участь 103 учні 14-16 років.

Методика «Соціальна сміливість» дала змогу виявити у досліджуваних міри вияву у них соціальної сміливості як якості, протилежній схильності до переживання соціальних страхів, соціальної нерішучості та слабкості. Аналіз дослідних даних, отриманих у результаті застосування даної методики, показав, що найвищий показник рівня соціальної сміливості мають дівчата 16-ти років. Його наявність засвідчує схильність до соціальної активності й упевненості у своїх можливостях. Показник соціальної сміливості вище норми (28 балів) також властивий хлопцям 14-ти років, які виявляють здатність до ризикових виявів у соціальних взаємодіях. 15-річні хлопці і дівчата мають показники соціальної сміливості в межах норми. Це ж саме стосується досліджуваних – хлопців 16-ти років і дівчат 14-ти років, показники яких дещо нижчі, але також знаходяться у межах норми. Застосування методики дало можливість констатувати, що загалом вибірці досліджуваних властива якість соціальна сміливість. Менший ступінь її вияву та схильність до соціальних страхів спостерігається у підлітків 15-ти років, які пройшовши кульмінацію підліткової кризи,

відрефлексувавши негативний соціальний досвід, з пересторогою ставляться до потенційних невдач у цій сфері. Що ж стосується інших досліджуваних, яким властива схильність до соціальних страхів, то ми її пояснюємо невпевненістю в собі у дівчат 14-ти років, для яких доволі сильним аргументом є недоліки у власній зовнішності, та в хлопців 16-ти років, які часто сумніваються у своїй спроможності бути соціально активними і самостверджуватися через це.

Метою застосування методики *«Шкала оцінки рівня реактивної та особистісної тривожності»* є виявлення рівня тривожності досліджуваних, високі показники якої прямо пов'язані з виникненням соціального страху. Аналіз отриманих результатів за згаданою методикою, показав, що дівчата 14-ти років, більше ніж хлопці цього віку, мають дещо вищі показники вказаної особливості. Вони більше переймаються тим, як їх сприймає оточення, чи засуджує за якісь дії. У підлітків 15-ти років і 16-ти років показники тривожності приблизно однакові – як у хлопців, так і в дівчат. Це означає, що, незважаючи на особливості сприймання соціальної складової життя з точки зору гендеру, підлітки, які в своєму соціальному розвитку знаходяться ближче до дорослості, з більшою тривогою ставляться до соціальних процесів і своєї залученості до них. Варто зауважити, що під час спостереження та проведених бесід ми зафіксували, що тривожність досліджуваних більшою мірою пов'язана з їх реакцією на зовнішні події, характером соціальних взаємодій з іншими, аніж з виявом особистісної якості. Встановлено, що основними причинами тривоги є боязнь того, що подумують про підлітка однолітки та близькі люди і як оцінюватимуть їх з точки зору навчальної та особистісної успішності.

Використання методики *«Шкали самоповаги Розенберга»* мало на меті виявити рівень самоповаги та самооцінки досліджуваних як властивостей, низький рівень розвитку яких свідчить про ймовірність переживання підлітками соціальних страхів. Відомо, що низька самооцінка часто породжує різні соціальні страхи. Застосування вказаної методики виявило, що більшою мірою самоповага властива дівчатам 16-ти років, у яких превалує високий рівень цієї якості. Констатоване ми пов'язуємо з тим, що вони більшою мірою, ніж хлопці цього віку і більше, ніж підлітки 14-ти років і 15-ти років, довіряють своїй особистості, виявляють помірковану толерантність до критики зі сторони інших людей, не бояться помилкових кроків і готові працювати над собою як суб'єктом соціального життя. Стосовно решти досліджуваних, то їм властиві

нижчий рівень самокритичності, нестійкість самооцінки, яка значною мірою залежить від оцінки оточення, та менший ступінь довіри до власної особистості.

Результати проведеного емпіричного дослідження вказують на необхідність визначення шляхів подолання явищ, пов'язаних із соціальними страхами зростаючої особистості. Ефективними у корекційній роботі з підлітками можуть бути різні методики, техніки, тренінги, програми з урахуванням цілей: формування позитивного уявлення підлітка про себе, підвищення самоповаги, набуття ним навичок самопізнання та саморегуляції емоційних станів, проаналізувати свої думки і визначити негативні установки на життя та замінити їх позитивними, навчитися розпізнавати ознаки тривожного стану та знижувати рівень тривожності та освоїти учасниками техніки для нормалізації дихання, для зменшення рівня напруги і тривожності та актуалізації позитивних емоцій [4].

Подолання вказаних особливостей і визначення конструктивного вектору розвитку особистості підлітка можливе за рахунок застосування дієвих психологічних методів і технік арт-терапії, казкотерапії, ведення щоденника, дихальної гімнастики, аутотренінгу, психологічного супроводу, що нормалізує психоемоційний стан підлітків, збільшує самоповагу, розвиває соціальну сміливість і здатність до активності в сфері соціальних взаємодій.

Список використаних джерел:

1. Аверин В.А., Михайлова В.А. Психология детей и подростков : учеб. пособие. Санкт-Петербург, 1998. 379 с.
2. Василега О.Ю. Теоретико-методологічні аспекти вивчення проблеми страху в психології. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_7%282%29_24
3. Захаров А.В. Денні і нічні страхи у дітей. Санкт-Петербург : Союз, 2004.
4. Иванцев Л. Психологічні чинники виникнення особистісної тривожності у студентської молоді. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_filos_psihol_2019_22_13 (дата звернення: 13.12.2021.)
5. Ильин Е.П. Психология страха. Санкт-Петербург, 2017.
6. Патологічна тривога і страх. URL: <https://empendium.com/ua/chapter/B27.П.21.5>
7. Практическая психодиагностика: методики и тесты : учебное пособие / ред. Д.Я. Райгородский. Самара : Бахрах-М, 2006. 672 с.
8. Сагалакова О.А., Труевцев Д.В. Социальные страхи и социофобии. Томск : Изд-во Томского университета, 2007.

9. Сорочинська В.С. Організація роботи соціального педагога : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2005. 198 с.

10. Социальные страхи подростков. URL: <https://docplayer.com/69775211-Socialnye-strahi-podrostkov.html>

11. Спилбергер Ч.Д. Шкала оценки уровня реактивной и личностной тревожности. URL: <https://www.nekrasovspb.ru/doc/18spilberg.pd>

12. Томчук С.М., Томчук М.І. Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі. URL: http://umo.edu.ua/images/content/depozitar/monografii/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%A2%D0%BE%D0%BC%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf

13. Шкала самооцінки Розенберга. URL: <https://uk.laraform.com/the-rosenberg-self-esteem-scale-3184>

Бойчук Ю.М.

судовий експерт,

Львівський науково-дослідний

експертно-криміналістичний центр МВС

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЕМОЦІЙНИХ РЕАКЦІЙ ТА ПСИХІЧНИХ СТАНІВ

Для теорії та практики судово-психологічної експертизи емоційних реакцій та психічних станів – актуальною є розробка методики проведення діагностичного дослідження впливу будь-якого емоційного стану на свідомість підекспертного. В результаті дослідження складається експертний висновок, який за рішенням суду може бути використаний як доказ та психологічна підстава для пом'якшення кримінальної відповідальності (стан «сильного душевного хвилювання»). Нестача знань про юридично значущі емоційні стани, про механізм їх виникнення, ступінь впливу на психіку та специфіку протікання, а також можливості об'єктивної діагностики призвели до необхідності доповнити розробки та напрацювання, саме у експертній діяльності психолога.

Отже, об'єктом дослідження у судово-психологічній експертизі є психічна діяльність осіб у юридично значущих ситуаціях, зокрема

обвинувачених та потерпілих. Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку психологічної науки, виділені, крім фізіологічного афекту, й інші емоційні стани (емоційне збудження, емоційне напруження), що також суттєво впливають на свідомість і поведінку людини. У зв'язку із тимчасовим характером цього емоційного стану, його вираженою суб'єктивністю та особливою складністю протікання (типова/атипова специфіка протікання) для його діагностики має бути створена спеціальна розширена методика проведення психологічних експертиз емоційних реакцій і психічних станів, що гарантує об'єктивність та достовірність дослідження. Отримані результати, відображені у висновку експерта, мають бути науково-обґрунтованими, переконливими та зрозумілими будь-якому учаснику кримінального процесу.

Наприклад, апробована методика судово-психологічної експертизи емоційних станів стресу та фрустрації (автори Т. В. Савкіна, Т. М. Єгорова, О. А. Герасименко та ін.) видана Національним науковим центром «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», потребує введення розширеної класифікації юридично релевантних емоційних станів, зокрема включення фізіологічного та кумулятивного афекту, гострого горя та пристрасті, стану ревності та тривоги, як конфліктних станів, а також різних типів фрустрації. Деякі експерти наголошують на тому, що до юридично релевантних емоційних станів, окрім перерахованих, належить також посттравматичний стресовий стан [1, с. 25]. У правовому полі ці дефініції є важливими для зняття протиріч у психологічному тлумаченні юридичних понять, для наповнення їх адекватним психологічним змістом та критеріями, встановлення яких, також має юридичне значення. Таким чином, очевидна актуальність розробки диференційованих критеріїв діагностики емоційних станів у обвинувачених, із внесенням доповнень у кримінальне законодавство України.

Базисом, на якому розвиваються афективні стани, є особистість з усіма її особливостями, в тому числі і наявність у неї психічного розладу – тобто при діагностиці, будь-якого юридично релевантного емоційного стану, обов'язково слід попередньо провести судово-психіатричну експертизу для підтвердження або спростування психічного захворювання, який може виключати осудність [2, с. 16]. Варто зауважити, що некоректно вважати безпосередньо стрес, фрустрацію, емоційне збудження чи емоційну напругу підставою для визнання стану «сильного душевного хвилювання». Ці стани можуть бути різними варіантами (чи етапами)

перебігу першої фази накопичення афекту, внаслідок яких настає афективний спалах, і неконтрольована реакція розрядки. Тому в експертній практиці їх необхідно враховувати як передумови подальшої розрядки, що автоматично передбачають, залежно від часу накопичення, визнання кумулятивного характеру афекту [3, с. 202].

Щодо фізіологічного афекту, то обов'язковою умовою його виникнення є відповідь на разовий психотравмувальний вплив або наявність тривалої конфліктної ситуації із потерпілим, що зазвичай виникає у психічно здорових осіб і значно рідше у людей із розладами особистості [4, с. 67]. При всій різноманітності індивідуально-психологічних особливостей підекспертних можна виділити ряд загальних характеристик, що сприяють прояву афекту: висока реактивність, знижена адаптивність до середовища та імпульсивність при реалізації агресивних спонукань, які виникають в психотравмувальних умовах. Зазвичай під фізіологічним афектом розуміють емоційний стан індивіда, що являє собою короткотривалу, стрімку та бурхливу емоційну реакцію вибухового характеру, яка супроводжується різкими, але непсихотичними змінами психічної діяльності, у тому числі й свідомості, вираженими вегетативними і руховими проявами, та виникає у відповідь на виняткові для особистості обставини [5, с. 11]. Здебільшого афект є наслідком насильства чи образи, але спричинити його може й інформація про суспільно небезпечні або аморальні діяння. Подразником, що викликає афект, може слугувати також усвідомлення результатів насильства. Також, афект може виникнути і від спогаду про насильство, знущання чи образи. Але у будь-якому разі доказом наявності афекту завжди є така його психофізіологічна властивість, як раптовість та неконтрольованість [6, с. 45].

Під час проведення аналітичного дослідження емоційних реакцій і психічних станів, експерт-психолог реконструює послідовність досліджуваних подій, використовуючи всі наявні матеріали кримінальної справи (свідчення обвинуваченого, свідків, потерпілих), матеріали допитів та слідчих експериментів, а також дані судових експертиз. Істотно полегшує розуміння особливостей динаміки ситуації та поведінки підекспертного текст обвинувального листа, якщо він наявний у даній кримінальній справі. Разом з тим, розгорнутий психологічний аналіз особливостей індивідуального сприйняття, осмислення та специфіка реагування, а також стадії розрядки і виходу з афективно обумовленого стану, як і загальна психологічна кваліфікація типу афективної реакції,

повинні бути обов'язковими складовими частинами висновків експертів, оскільки являють собою доказову базу при кваліфікації злочину. Проте, встановлення афекту («сильного душевного хвилювання») або його відсутність може здійснюватися судами самостійно, без призначення судових експертиз за участю психолога, а також прийняття його висновку як доказу. Однак таке рішення здійснюється лише за наявності очевидних для нефахівця ознак зміни свідомості та порушення самоконтролю (або їх відсутності). В інших випадках суд при виникненні у процесі розгляду справи питань, що вимагають спеціальних знань у галузі психології, призначає комплексну судово-психіатричну та судово-психологічну експертизу.

Також, необхідно звернути увагу на необхідність правильного формулювання запитань поставлених на вирішення судово-психологічної експертизи. Це є вкрай важливим для чіткого дотримання меж компетенції та здійснення досліджень в рамках психологічної науки, а основне питання, яке вирішує експерт-психолог звучить наступним чином: «Чи перебувала підекспертна особа у період часу, що відноситься до протиправного діяння, у скоєнні якого вона підозрюється (обвинувачується), в стані вираженого емоційного збудження (фрустрації) або вираженого емоційного напруження (стресу) чи в іншому психічному стані (фізіологічний/кумулятивний афект), що може розглядатися як психологічна підстава стану сильного душевного хвилювання?» [7, с. 36].

Підводячи підсумок, слід наголосити, що, окремі специфічні емоційні стани, такі як, наприклад, стрес чи фрустрація, безпосередньо пов'язані з процесом тривалого накопичення афекту. Агресивна розрядка особи у неконтрольованій формі не є наслідком цих станів та повністю відповідає ознакам фази розрядки фізіологічного афекту. Тобто тривале зростання емоційної напруги чи емоційного збудження є внутрішнім тригером для подальших афективних дій. Отже, наукова обґрунтованість і стандартизація критеріїв та алгоритму експертного дослідження юридично релевантних емоційних станів у обвинуваченого, повинно відповідати вимогам сучасного кримінально-процесуального законодавства, що допоможе уникати можливих помилок при написанні висновку експерта [8, с. 43].

Список використаних джерел:

1. Власенко С. Б. Психологічна характеристика юридично релевантних емоційних станів / С. Б. Власенко // Юридична психологія. – 2019. – № 1. – С. 24–31.
2. Сафуанов Ф. С., Савина О. Ф., Морозова М. В., Исаева И. В. Критерии судебно-психологической экспертной оценки юридически релевантных эмоциональных состояний у обвиняемых: Методические рекомендации. – М.: ФГБУ «ФМИЦПН им. В. П. Сербского» Минздрава России, 2016. – 28 с.
3. Савка І. М. Феномен психологічного афекту у психологічних теоріях та юриспруденції // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ: зб. наук. праць. – Львів : ЛьвДУВС, 2010. – Вип. 1. – С. 176–219. (Серія «Психологічна»).
4. Баенская Е. Р. Ранние этапы аффективного развития в норме и патологии: учебн. пос. – М.: Узд-во УРАО, 2001. – 84 с.
5. Печерникова Т. П. Особенности экспертной оценки аффективных реакций в момент совершения правонарушения у психически здоровых и психопатических личностей: методические рекомендации / Т. П. Печерникова, В. В. Гульден, В. В. Остришко. – М., 1983. – 19 с.
6. Ткаченко В. И. Квалификация убийств и телесных повреждений в состоянии сильного душевного волнения // Вопросы криминалистики. – 1964. – № 12. – С. 42–47.
7. Методика судово-психологічної експертизи емоційних станів стресу та фрустрації / Т. В. Савкіна, Т. М. Єгорова, О. А. Герасименко та ін. – Харків: ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2021. – 39 с.
8. Судебно-психологические экспертные критерии диагностики аффекта у обвиняемого: Пособие для врачей / Под ред. Т. Б. Дмитриевой, Е. В. Макушкина. – М., 2012. – 44 с.

Іванова О.В.

аспірантка,

*Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ

Як відомо, освіта у вищому навчальному закладі є завершальним етапом загальноосвітнього навчання й основним елементом спеціалізації й професійної підготовки особистості. Від самої організації процесу навчання залежить ставлення людини до діяльності й відчуття обраної професії, також її готовність до ефективного виконання своїх функцій. В теперішній час все більше студентів їдуть за кордон для здобуття вищої освіти. Вже станом на 2020 рік близько 70-80 тисяч українських абітурієнтів виїжджають на навчання за кордон. Це становить значну частину майбутніх спеціалістів у різних сферах [1]. Під час самого навчання у ВНЗ студент розвивається й відбувається її становлення як особистості, тому, на мою думку, дослідження психологічних особливостей і знаходження відмінностей у студентів українських та зарубіжних вищих навчальних закладів для визначення можливих відмінностей в формуванні якостей важливих для людини і оптимізації навчального процесу є актуальним на сьогоднішній день.

У віковій психології наголошується, що студентський вік є періодом завершення первинної соціалізації, засвоєння нової соціальної ролі «студента», входження в нове «доросле» життя, що дозволяє говорити про психічні особливості студентського віку. Відбуваються змінні риси внутрішнього світу і самосвідомості, перебудовуються психічні процеси й властивості особистості, а також змінюється емоційно-вольовий устрій життя. Це є періодом інтенсивного інтелектуального розвитку, формування навчально-професійної діяльності,

Вища освіта робить важливий внесок психіці людини, розвиває особистісні якості та визначає спрямованість розуму людини. Таким чином формується певний стиль мислення, який характеризує майбутню професійну і особистісну спрямованість людини. Для успішного навчання у ВНЗ необхідний досить високий рівень загального інтелектуального розвитку, зокрема сприйняття, пам'яті, мислення, уваги, рівня володіння певним колом логічних операцій [2].

Розвиток особистості студента під час навчання на різних курсах має свої особливості. Специфікою першого року навчання у ВНЗ є залучення, ще вчорашнього школяра до студентства, іншої форми сприйняття інформації, нового колективу і нової форми взаємодії. Для поведінки першокурсника є характерним високий рівень конформізму.

Другий курс в студентів це найбільш напружений час навчальної діяльності, інтенсивно задіяні всі форми навчання. Отримується загальна підготовка, формуються їхні культурні й професійні запити і потреби. Процес адаптації до університетського життя вважається майже завершеним.

Третій курс є етапом професійної спеціальної підготовки. Необхідність у спеціалізації часто призводить до звуження сфери інтересів особистості. Додаткові інтереси часто відходять на другий план. Становлення особистості у ВНЗ в основних рисах визначаються чинником спеціалізації.

Четвертий курс – відбувається знайомство зі спеціальністю в період проходження навчальної практики. Для самих студентів є характерним пошук раціональних шляхів і форм спеціальної підготовки, відбувається переоцінка студентами багатьох цінностей життя і культури.

П'ятий курс є перспективою швидкого закінчення ВНЗ, формує чіткі практичні установки на майбутній рід діяльності. З'являються нові цінності, що стають все більш актуальними, пов'язані з матеріальним і сімейним становищем, місцем роботи тощо. Студенти поступово відходять від колективних форм життя ВНЗ [3].

Важливим новоутворенням цього періоду є розвиток самоосвіти і самопізнання. Сюди включаються такі елементи:

- пізнавальний елемент (відкриття свого «Я»);
- понятійний елемент (уявлення про свою індивідуальність);
- оціночно-вольовий елемент (самооцінка, самоповага).

Список використаних джерел:

1. Другов О. До проблеми освітньої еміграції українців. Освіта.ua. 2020. URL: <https://osvita.ua/vnz/75342/>
2. Ананьев Б.Г. К психофизиологии студенческого возраста. Современные психологические проблемы высшей школы. *Вестник высшей школы*. Ленинград, 1974. 79 с.
3. Яворовська Л.М., Камишнікова Р.Ф., Поліванова О.Є., Яновська С.Г., Куделко С.М. Психологічні особливості студентського віку. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. С. 7.

Камінська О.В.

студентка,

Науковий керівник: Котлова Л.О.

кандидат психологічних наук, доцент,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Складний і динамічний характер сучасної службово-бойової діяльності військ, використання новітніх інформаційних технологій, зразків озброєння та військової техніки висувають об'єктивну потребу в кардинальному якісному удосконаленні військово-професійної підготовки та підвищенні рівня підготовленості кожного військового спеціаліста до виконання службових обов'язків.

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що багато питань, що стосуються сутності, структури, умов і особливостей формування конфліктологічної компетентності курсантів як майбутніх офіцерів запасу, залишилися недостатньо вивченими. Зокрема, потребує додаткового дослідження низка питань про взаємозв'язок між конфліктологічною компетентністю курсантів як майбутніх офіцерів запасу, їх особистісними особливостями та вибором стилю поведінки у конфліктній ситуації.

Конструктивне управління конфліктною ситуацією чи конфліктом, вибір правильної стратегії та стилю поведінки у конфліктній ситуації або конфлікті дозволяють працівникові органів внутрішніх справ ефективно виконувати свої службові обов'язки. Таким чином, однією з важливих професійних якостей офіцерів є конфліктологічна компетентність. Одним із професійних обов'язків офіцерів є навчання і виховання особового складу.

Отже, майбутнім офіцерам мають бути притаманні, зокрема, педагогічна та конфліктологічна компетентності. У зв'язку із зазначеним одним із педагогічних завдань, що стоять перед кафедрою військової підготовки ХНУВС, є формування у майбутніх офіцерів запасу умінь раціонально поводитися у конфліктних ситуаціях.

Для цього кожен слухач і курсант (як майбутній офіцер запасу) повинен також знати й про власні особливості, що впливають на його

індивідуальні особистісні особливості поведінки у конфліктній ситуації та визначають її ефективність і конструктивність. Конфліктні ситуації та конфлікти – безпосередня реальність наших днів. Протягом всього свого життя кожен із нас стикається з різними конфліктами.

Від того, чи правильно поводитиметься людина у конфліктній ситуації, чи правильно обере вона стиль спілкування і поведінки, залежить її успішність. Як поведеться у ситуації, що склалася? Необхідно наполягати на своїй думці чи доцільніше поступитися, щоб завоювати більш вигідні позиції, які можна буде з успіхом використовувати надалі? У чому причини того, що відбувається?

Відповіді на означені запитання можливо тоді, коли у людини сформована конфліктологічна компетентність, коли вона знає, що таке конфлікт, причини виникнення конфліктної ситуації та конфлікту, шляхи їх запобігання, управління ними та розв’язування. В основі конфліктних ситуацій, як і конфліктів, яким би предметним змістом вони не наповнювалися, лежать різні причини. Це соціально-професійні, соціально-психологічні, соціально-демографічні, організаційні та матеріально-технічні чинники [1].

Суть соціально-психологічної причини конфліктних ситуацій полягає насамперед у психотипологічній, а також морально-духовній несумісності деяких членів колективу (включаючи керівника) як за наявності, так і за відсутності об’єктивних внутрішніх виробничих причин конфлікту. Джерелами конфліктів є протиріччя, а протиріччя виникають там, де є розбіжності: у знаннях, уміннях, здібностях, особистісних якостях; у цілях, засобах, методах діяльності; у поглядах, переконаннях; у мотивах, потребах, ціннісних орієнтаціях; в оцінках і самооцінках; у розумінні, інтерпретації інформації; у функціях управління; в емоційних, психічних, фізичних та інших станах; у технологічних, економічних та інших процесах; у чеканнях, позиціях.

Але важливо знати і бачити не тільки ті протиріччя, що сприяють виникненню конфліктів, а й розрізняти види і типи конфліктів [3]. Більшості людей притаманна більш або менш широка варіабельність особливостей поведінки залежно від конкретних соціальних ситуацій, а також залежно від того, сприймає людина ситуацію приємною чи неприємною, простою чи складною і т. ін.

Особливу увагу треба приділяти формуванню у майбутніх офіцерів уміння вірно оцінювати конфліктну ситуацію і залежно від її особливостей змінювати свою поведінку, оскільки майбутні офіцери під

час своєї майбутньої професійної діяльності матимуть справу як із правослухняними громадянами, так і з правопорушниками, і навіть із ворогами України (наприклад, під час служби в АТО).

Курсанти і студенти, які мають показник рівня суб'єктивного контролю від 22 до 32, найчастіше вибирають стиль поведінки «компроміс». Друге місце за частотою вибору посідає «співробітництво», третє місце – «суперництво», четверте – «уникання», п'яте – «приспосовання». Таким чином, вибір майбутніми офіцерами запасу того чи іншого стилю поведінки залежить від соціального середовища, у якому перебуває курсант чи студент, від впливу, що здійснює на нього опонент, від сили впливу, можливостей, значущості вирішення проблеми для цієї людини.

Тому процес формування уміння правильно вибирати стиль поведінки у конфліктній ситуації має здійснюватися з урахуванням особистісних особливостей майбутнього офіцера запасу. Психологічна, комунікативна і конфліктологічна компетентність людини, зокрема, майбутнього офіцера, визначає вміння впливати на людей шляхом спілкування з ними, є передумовою успішного вирішення конфліктних ситуацій і, як наслідок, надає можливість самій людині позбавитися негативних реакцій, що викликають нервові зриви, які завдають шкоди її здоров'ю, деформують її активну професійну діяльність.

Отже, рівень сформованості конфліктологічної компетентності як професійної якості особистості визначає спроможність майбутніх офіцерів конструктивно діяти у конфліктних ситуаціях і ефективно виконувати свої службові обов'язки. Одним із перспективних напрямів педагогічної роботи з курсантами як майбутніми офіцерами запасу, на наш погляд, є дослідження впливу рівня сформованості конфліктологічної компетентності на зняття внутрішньої напруги та відновлення і мобілізацію фізичних і духовних сил людини.

Список використаних джерел:

1. Ващенко І.В. Конфлікти: сучасний стан, проблеми та напрямки їх вирішення в органах внутрішніх справ : монографія. Харків : «ОВС», 2002. 256 с.
2. Психология личности: тесты, опросники, методики. Москва : Геликон, 1995. 236 с.
3. Тюрина В.А., Ващенко И.В. Конфликты и управленческая деятельность. Киев : Знання, 1999. 224 с.

Плескач Б.В.

*кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут психології імені Г.С. Костюка
Національної академії педагогічних наук України*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ПСИХОДІАГНОСТИКИ РАННІХ СТАДІЙ ПЕРЕЖИВАННЯ ТРАВМАТИЧНОГО ДОСВІДУ

Основне завдання цієї роботи полягає в теоретичному розгляді основних закономірностей які відображають процес відновлення після травматизації та котрі використовуються при психотерапевтичній допомозі клієнтам з психологічною травмою. Оскільки, сучасні описи процесів переживання травми здійснені на основі феноменологічного методу актуальним є розробка психодіагностичних методик, що дозволяє швидко вивчати великі вибірки.

Після 24 лютого 2022 року територія України стала місцем військового протистояння, одним із наслідків військової дій стала висока психологічна травматизація всіх груп населення.

Виникнення психологічної травматизації пояснюється дією подій, які визначаються як – загрозливі для життя та здоров'я людини чи його близьких, такі, що істотно порушують почуття безпеки особи [7, с. 52]. В сучасних підходах до проблеми психологічного травмування підкреслюється, що не лише загроза життю та фізичній цілісності має травматичний вплив, а і – події, які були оцінені індивідом як загрозливі, на основі інформаційної моделі (когнітивної, символічної, ціннісної) [3, с. 11].

Важким наслідком впливу травматичних подій є постратматичний стресовий розлад (ПТСР), який зустрічається приблизно у 20–30% серед вибірок військовослужбовців (які приймали участь у бойових діях) та серед цивільних (свідки та постраждали від бойових дій) [3, с. 142].

Однією з основних задач психотерапії ПТСР є – допомога в осмисленні травматичного досвіду, який стає можливим: 1) після визнання, що подія нанесла важкі втрати та 2) після того, як відбувається опрацювання події на афективному рівні [6, с. 43]. Означені умови одужання пов'язані з тим, що травматична подія дисоціюється (знання-спогади про подію відділяються від цілісного знання про оточуючий світ та самого себе, асоціативні процеси пригнічуються, емоції відсікаються

від сприйнятих проте не усвідомлених фактів), що і викликає патологічні симптоми.

Теоретичні моделі ПТСР пов'язують цей розлад з тим, що травматична подія активізує біологічну систему виживання, після чого відбувається ізоляція джерела травматизації в пам'яті (дисоціація) та унеможливується психічне опрацювання травми [6]. Біологічний смисл цих процесів полягає в тому, щоб дозволити індивіду, в критичний для життя ситуації, уникнути демобілізації (яка може з'явитись після осмислення травми) та забезпечити умови для протистояння загрози.

На нейробіологічному рівні ПТСР пов'язана з гальмуванням ділянок мозку відповідних за пам'ять та активізацією (хронічним збудженням) ділянок мозку відповідальних за реакцію на загрозу [2, с. 92].

Хронічною активізацією ділянок мозку відповідальних за реакцію на загрозу можна пояснити симптоми гіперреактивності при ПТСР та реакції уникнення (як свідому активність спрямовану на контроль та зменшення надмірного збудження).

Симптоми інтрузії (вторгнення) при ПТСР можна пояснити одночасно двома зазначеними вище нейробіологічними особливостями: надмірним збудженням окремих центрів нервової системи (внаслідок чого мало-загрозливі стимули сприймаються як загроза) та гальмуванням ділянок мозку відповідних за пам'ять (виникнення флеш-беку чи сновидіння про психотравмуючу подію можна зрозуміти як намагання відновити порушену пам'ять, опрацювати ці спогади на емоційному та когнітивному рівнях).

Психотерапевтичне лікування ПТСР складне та має багато важливих завдань. В межах цієї роботи ми розглянемо лише задачі, які пов'язані з проробкою травматичного досвіду.

Так, по-перше, психотерапевтичні зусилля спрямовуються на десенсебілізацію по відношенню до травматичної події, що (можна припустити) сприяє: зникненню маркера вітальної загрози із спогадів про травматичну подію; зменшенню сили психологічних захистів; розуміння психотравми як такої з якою можна жити і як таку, що можна пережити (опрацювати на емоційному рівні).

Існує багато можливостей для десенсебілізації в когнітивно-поведінковій психотерапії, нейро-лінгвістичному програмуванні, гіпно-терапії та в інших класичних підходах. Наприклад, в глибинно-зорієнтованій психотерапії десенсебілізація забезпечується тим, що

терапевт здатен витримувати та приймати травматичні переживання про які розповідає клієнт.

По-друге, зусилля спрямовуються на власне «проробку» травматичного досвіду під яким розуміються втручання спрямовані на відновлення природньої роботи скорботи [5, с. 91]. Так, допускається, що травма викликає ментальні реакції, які порушують психологічний гомеостаз та мають бути відреаговані, що відбувається під час скорботи та горювання [5, с. 62]. Негативні наслідки (ПТСР) з'являються коли процес скорботи порушується, емоційне та поведінкове відреагування не відбувається, а когнітивне переосмислення зупинилося. З цього приводу, М. М. Решетніков пише: «...терапія успішна лише у випадках реконструкції травми в безпечних умовах та при відновленні порушених психодинамічних зв'язків (мається на увазі, зв'язок спогадів із переживаннями) з подальшим вивільненням афекту» [5, с. 75].

Робота скорботи може бути представлена як ряд характерних, для більшості людей, психологічних процесів (які можуть бути згруповані у певні стадії) [6, с. 85]. При цьому підкреслюється, що різні стадії горювання можуть відбуватись одночасно, змінювати свій порядок, повторюватись. Найбільш відомі описи процесу горювання з виділенням умовних етапів належать Дж. Болбі та Е. Кюблер-Росс [1; 4].

Роль психотерапевта при супроводженні клієнта в процесі горювання полягає в тому щоб бути поряд, намагатись підтримати та зрозуміти клієнта, виступати особою якій клієнт може довіряти [5, с. 90]. Крім того, М. М. Решетніков рекомендує не порушувати природній хід горювання та залишатись у ролі приймаючого та емпатичного слухача. Так, вчений пише: «...якими би нереалістичними не були ці надії (мається на увазі сподівання клієнта, який переживає важку втрату) ми не маємо право їх руйнувати, як і підтримувати ці надії. Скорбота має самостійно виконати свою роботу...» [5, с. 91]. Також доцільно додати, що останнім часом були розроблені технології психологічної роботи з травмами, які зводять до мінімуму інтенсивність негативних емоцій, серед яких можна відмітити: десенсебілізацію за допомогою руху очей (EMDR), брейнспотинг, травмофокус.

Повертаючись до завдань цієї роботи потрібно підкреслити, що для початкових етапів переживання травми характерно:

– заперечення втрати (особа намагається ігнорувати факт втрати; зберігати надію, що травматичної події не відбулось);

– гнів по відношенню до осіб, які є відповідальні за травматичну подію (гнів на опонента, який причетний до травми; на керівництво; на втрачену особу; докори в бік самого себе);

– власне туга, скорбота та оплакування в зв'язку із втратою.

Емпіричним шляхом (на основі узагальнення досвіду психотерапії) доведено, що невиражені (не відреаговані), пригнічені та психічно неперероблені переживання в зв'язку із втратою призводять до психопатології [5, с. 94]. Як зазначалось вище, відреагування під час психотерапії, в безпечних умовах, сприяє зникненню симптомів (наприклад, ПТСР). З огляду на вказані психотерапевтичні закономірності, вченими допускається, що порушення природнього процесу горювання (збереження віри, що смерть близького не відбулась; неможливість висловити агресію та перейти від пасивної позиції жертви в активну позицію героя; відсутність умов для переживання суму та оплакування) пов'язані з симптомами ПТСР.

Проте, всі ці закономірності описані на основі методу який можна охарактеризувати як феноменологічний. Тоді як, для перевірки наукових гіпотез статистичними методами на широкій популяції потрібні психометричні інструменти. Велике наукове значення має уточнення того, як окремі аспекти процесу горювання з приводу травми впливають на подальше функціонування. В подальшому, на основі уточнених закономірностей стає можливим розробка нових технік для роботи з травмованими пацієнтами в яких використовуються особливості окремих стадій горювання. Тому, актуальним є адаптація існуючих та розробка нових психодіагностичних методик для вивчення початкових етапів переживання травми (горювання), що дозволить проводити масові виміри.

Список використаних джерел:

1. Боулби Дж. Создание и разрушение эмоциональных связей / пер. с англ. В. В. Старовойтова. Москва : Академический Проект, 2006. 232 с.
2. Вебер Т. Травмофокус (ТФ) – психотерапія для регуляції хронічного стресу і захворювань болю. *Медична психологія*. 2018. № 1. С. 91–93.
3. Кадыров Р. В. Посттравматическое стрессовое расстройство (PTSD): состояние проблемы, психодиагностика и психологическая помощь : учебное пособие. Санкт-Петербург : Речь, 2012. 448 с.
4. Кюблер-Росс Э. О смерти и умирании. Санкт-Петербург : Корвет, 2016. 294 с.
5. Решетников М. М. Психическая травма. Санкт-Петербург : Восточно-Европейский Институт Психоанализа, 2006. 322 с.
6. Тарабрина Н. В. Практикум по психологии посттравматического стресса. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 272 с.

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Вольвак О.М.

аспірант,

Інститут садівництва

Національної аграрної академії наук України

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПОШИРЕННЯ CARYA ILLINOENSIS

Із приблизно 22 видів роду Карія (*Carya*) в Україні інтродуковані 6 видів: карія овальна (*Carya ovata*), гірка (*Carya cordiformis*), гола (*Carya glabra*), біла (*Carya alba*), бахромчата (*Carya laciniosa*) та пекан (*Carya pecan*), які відрізняються за морфологічними ознаками – кількістю листочків та їх опушенням, особливостями будови пагонів та плодів. Перші два види зустрічаються по всій території України, а в окремих місцях їх почали впроваджувати і в лісове господарство, інші види трапляються переважно в парках і ботанічних садах.

Історичними місцями зростання пекана є Північна Америка. Як зазначає Щепотьев Ф.Л. горіх пекан росте в лісах східної частини території США і в Мексиці. Поширений по дилинах рік Міссісіпі, Колорадо та їх притоках на родючих алювіальних, вологих, але добре дренованих ґрунтах. У субтропіках Північної Америки дерева пекана досягають 60 м висоти і до 2 м у діаметрі стовбура, у помірному кліматі – 30-40 м і до 60-80 см [1, с. 91].

Пекан (рис. 1) росте переважно в нижній долині Міссісіпі. У цьому регіоні він поширен на захід до східного Канзасу та центрального Техасу, від сходу до західної частини Міссісіпі та західного штату Теннессі. Повідомлялося про рідкісні випадки уздовж східної межі ареалу від південно-західного Огайо до Кентуккі та Алабами Пекан також росте локально по всій північно-східній та центральній Мексиці [2, с. 205–206].

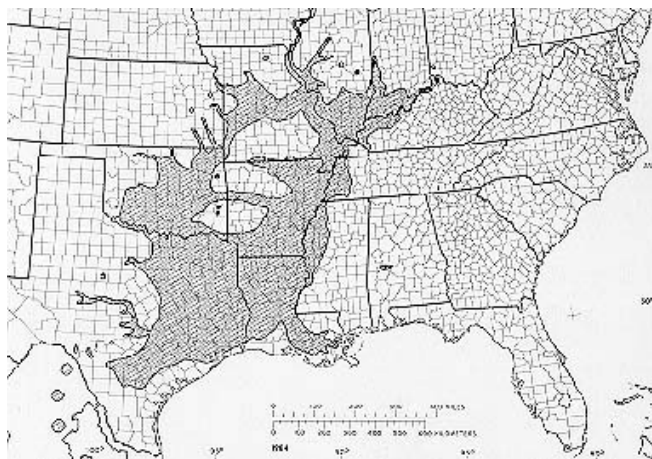

Рис. 1. Природний ареал горіху пекан

Листки пекана великі, непарноперисті до 50 см завдовжки, з 9-17 листочками. Листочки листя видовжено-ланцетні, із зігнутою до основи листка верхівкою. У однорічних рослин пекана листки прості. Квітки роздільностатеві, розміщені на одних і тих самих пагонах. Тичинкові квітки зібрані в сережки, маточкові по 3-5 квіток у китиці. Окрема тичинкова квітка являє собою трироздільний листочком з прикріпленими до нього пиляками тичинок. Маточкова квітка складається з нижньої пляшкоподібної зав'язі, оточеної зрослими п'ятьма приквітниками. Приймочки зав'язі рожеваті, неглибокобахромчасті, липкі. Довжина квітки до 0,8 см, ширина 0,5 см (рис. 2) [2, с. 92].

Рис. 2. Листок Пекана

Плід пекана – несправжня кістянка, яка називається горіхом. Він має зовнішній твердом’ястий шар – перикарпій, який твердне при досяганні, і внутрішній шар – ендокарпій (горіх) з гладкою шкарлупою коричнево-ватого кольору і ядром. Ядро складається з зародка і двох сім’ядолей, в яких містяться їстівні речовини. Ендокарпій пекана завжди довгастої або овально-довгастої форми, до 4 см завдовжки і 2 см завширшки, середня маса його 5-6 г. Шкарлупа ендокарпій тонка, до 1 мм завтовшки, ядро становить понад 50 відсотків маси ендокарпій (рис. 3) [2, с. 92].

Рис. 3. Плід пекана

Планомірна інтродукція пекана в Україні почалась у 50-х роках ХХ ст. у м. Києві. Посадки пекана були здійснені в Київській, Черкаській, Полтавській, Херсонській, Одеській, Кіровоградській, Закарпатській та Черновецькій областях та Криму, де він росте до цього часу [3, с. 128].

Список використаних джерел:

1. Горіхи / за ред. Ф.Л. Щепотьєва, Ф.А. Павленко, О.А. Рихтер. – К., 1987.
2. Russell M. Burns and Barbara H. Honkala // Agriculture Handbook, T. 2. – Washington DC, 1990.
3. Орехоплодные лесные и садовые культуры / под ред. Ф.Л. Щепотьєва, Ф.А. Павленко, О.А. Рихтера. – М., 1985.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Виговська К.В.

студент,

Науковий керівник: Парфенюк І.М.

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,

Київський національний університет культури і мистецтв

ТЕЛЕНОВИНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ГРОМАДСЬКУ ДУМКУ

Ми живемо у час, коли потрібно вміти фільтрувати інформацію, томущо її занадто багато. Кожного дня ми піддаємося телевізійному впливу, який активно формує думку громадськості. Доступність та неосяжний обсяг – головні характеристики інформаційного світу.

Актуальність теми зумовлена щоденним впливом телевізійних новин на формування свідомості. Телебачення все ще залишається одним із головних засобів задоволення інформаційних потреб людства. Звичайно, більш молоде покоління з головою поринуло в Інтернет та соціальні мережі, та старше покоління все ще довіряє телебаченню.

Новини – це важливий компонент життя для суспільства. Всі ми пам'ятаємо відому цитату: «Хто володіє інформацією, той володіє світом».

Питання впливу засобів масової інформації на громадську думку розглядали такі науковці: Л. Городенко, М. Горлач, О. Гриценко, Н. Зражевська, А. Князев, В. Корнеєв, А. Костирев, П. Лісовський, Р. Нейман, Б. Потятиник, Г. Почепцов.

Метою статті є з'ясування якими методами теленовини можуть впливати на громадську думку. Новини є однією з визначальних інституцій інформаційного суспільства. Довіра до них впливає з низки вартостей, які є структурними складниками медійної індустрії такою ж мірою, як жанр, стиль і форма.

Громадська думка – це сукупність міркувань, які містять оцінку явищ, процесів, людини та належать громадськості. Вона є важливим для кожної людини явищем, адже впродовж життя кожен неодноразово стає об'єктом її впливу або впливає на неї. Громадська думка формується внаслідок висловлювання групи людей, які не є механічним утворенням, а

характеризується певною спільністю інтересів, цілісністю. Вона є не арифметичною сумою думок окремих індивідів щодо певного питання, а інтегративним утворенням, яке має історичні, часові, територіальні особливості, складну структуру і виконує певні функції.

Суб'єктом громадської думки є соціальні групи, які формують колективні оцінні судження на соціально значимі події, явища суспільного життя. Об'єкт громадської думки – будь-яка сфера соціального життя, яка викликає соціальний інтерес різноманітних соціальних груп, спільнот суспільства.

Формування громадської думки має два аспекти:

1. Внутрішні процеси, що відбуваються у свідомості людини: осмислення фактів, подій, явищ, їх усвідомлення та розуміння, формування індивідуальних думок окремих людей;

2. Зовнішні процеси, пов'язані з соціальною взаємодією та діяльністю людей.

Громадська думка, незалежно від того, в яких умовах їй доводиться «діяти», завжди займає певну позицію щодо тих чи інших фактів і подій життя суспільства.

Теленовини – це передачі, які в зазначений час і в установленому ефірному просторі розповідають про найважливіші актуальні події з усього світу. Теленовини розпочинають вечір глядача і мають змогу спонукати його до перегляду наступної програми цього каналу. Основними властивостями новин вважають: актуальність, правдивість, доцільність, нейтралітет, об'єктивність.

Вплив – це процес і результат дій телебачення, що змінює поведінку, наміри та уявлення аудиторії. Інформаційно-психологічний вплив – це вплив на свідомість особи й населення з метою внесення змін у їх поведінку та світогляд. На телебаченні існує відкритий і прихований вплив. До психологічних засобів впливу належать вербальні та паралінгвістичні. Вербальні налічують слова, вислови, правильність або неправильність мовлення. Паралінгвістичні – це особливості вимови, пози, жестів, міміки, зовнішності. До інформаційно-психологічних засобів впливу належать, насамперед, переконання, зараження, навіювання, наслідування, маніпуляція, мода, чутки [4].

Серед найпопулярніших та найбільш уживаних є засіб переконання. Переконання – це спосіб інформаційно-психологічного впливу телебачення, що застосовують шляхом подолання своєрідних фільтрів на шляху інформації до свідомості й почуттів людини. Сприятливими

умовами для переконання в теленовинах є дискусія, полеміка, суперечка, що сприяють формуванню набагато глибшої думки порівняно з пасивним сприйманням інформації.

Для ефективного використання методу переконання залучають такі техніки: – техніка «лідер думок» (компетентна особа в тій чи іншій галузі) – використовують для впливу на ціннісні уявлення людини й формування громадської думки; – техніка «апеляція до конкретних фактів і документації» – здатна успішно впливати на свідомість людини за допомогою конкретних цифр. Такі техніки методу переконання часто використовують у телевізійних випусках новин на багатьох українських каналах. Для розгляду якогось питання чи обговорення події до студії запрошують особу, яка є експертом та досконало володіє ситуацією. Вона і є тим маніпулятивним органом, що впливає на аудиторію. «Маніпулювання громадською думкою із застосуванням різноманітних технологій інформаційно-психологічного впливу – є достатньо масовим явищем у світі. У тому числі й з метою політичного впливу та здійснення політичних завдань... Політичне маніпулювання громадською думкою – серйозна загроза як головним засадам демократичного суспільства, так і особистій інформаційно-психологічній безпеці громадян» [1].

На сьогодні, крім загальноприйнятих різновидів, виокремлюють ще два види теленовін:

1. «М'які» новини – ті, які не вимагають підвищеної оперативності відгуку. Їх перевагою є те, що вони дають змогу вигідно подати факт, який цікавий фрагментом, детально, але недостатньо важливий.

2. «Жорсткі» новини – форма, яка представляє репортерський твір як просту фіксацію, документальне відображення реальності, як «чисту інформацію, яка максимально об'єктивувалася». Ставка робиться саме на принцип «економії мислення». Під час створення «жорстких» новин важливими є такі особливості: довільний відбір фактів, вимога граничної стислості і можливість прибирати щось істотне, компактна «упаковка» матеріалу, яка також стимулює авторське бачення ситуації.

Розрізняють різні види маніпуляцій:

1. Маніпуляція соціологією.

У студіях завжди має місце опитування аудиторія. Але будь-яка мала група не відображає населення України, але все одно впливає на глядача. Та сама ж група також перебуває під тиском почутих слів і побачених подій, що розгортаються наживо перед нею, тому висновки аудиторії залежать від напряму, заданого авторами.

2. Маніпуляція темами.

Теми, винесені на розгляд аудиторії, матимуть у суспільстві розголос. Тим паче система обговорення, на відміну від лекційного монологу, переводить на свій бік значно більше людей.

3. Маніпуляція порядком.

Теми і людей можна розміщати в різні часові проміжки, коли програма має більше чи менше глядачів. Тему може бути підсилено підготовленим ілюстративним матеріалом чи питаннями. Сильний чи слабкий оратор також впливає на сприйняття теми.

4. Маніпуляція гостями.

Маючи одну лінію викладу, під неї можна підбирати навіть міжнародних експертів, оскільки ми наперед будемо знати, що саме вони скажуть.

5. Маніпуляція часом.

Ті чи інші люди можуть здобувати право на голос чи на запитання, а також можуть говорити довше, їх не будуть переривати. У результаті потрібна тема/людина здобуває комфортний для себе контекст, у якому можна розкритися.

Та варто пам'ятати, що новини мають не лише негативний, але й позитивний вплив.

Отже, питання інформаційно-психологічного впливу особливо актуальне саме в наш час, оскільки доступ до ЗМІ є необмеженим. Людина одночасно зазнає впливу з боку різних засобів масової інформації, особливо телебачення, що є найпопулярнішим видом медіа. Сховатися від інформаційних потоків нереально й неможливо. Сприймати запропоновану інформацію без аналізу та перевірки набагато легше, тому формування людського уявлення зазвичай не має нічого спільного з істинним станом речей. Тому теленовини як інформаційний продукт телебачення відіграють у житті людини досить небезпечну роль. Але якщо люди навчаться правильно фільтрувати інформацію, оберуть об'єктивний телеканал, якому можна буде довіряти, то цілком можливо виносити корисні речі з перегляду новин.

Список використаних джерел:

1. Лігачова Н. Телебачення спецоперацій. Київ : Інтерньюз-Україна, 2003. 230 с.
2. Прикидько О. М. Роль теленовостей в формуванні общественного мнения. *Держава та регіони: журнал*. Київ, 2016. 68 с.

3. Сорока В. М. Проблеми дотримання європейських стандартів у теленовинах (на прикладі випусків новин Першого національного каналу та «ICTV» у 2011–2012 рр.) *Наукові записки Інституту журналістики*. 2015. 14 с.

4. Філоненко М. М. Психологія спілкування : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2008. 82 с.

Зубковська А.М.

студентка,

Науковий керівник: Осаула В.О.

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент з/н,

Київський національний університет культури і мистецтв

ФЕНОМЕН КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ У СУЧАСНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ

Серед глобальних тенденцій розвитку світового співтовариства є зростання значення інформації та знань. Інформація є однією з основних потреб людини і основою будь-якої соціальної організації. Сьогодні це найважливіший ресурс для досягнення цілей соціально-економічного розвитку всієї країни, включаючи успішну боротьбу з екстремізмом у державному управлінні, підприємстві, охороні здоров'я, освіті, доступному житлі, розвитку сільського господарства, екології та запобіганні стихійним лихам, успішну боротьбу з екстремізмом і тероризмом.

Україна, як частина світової цивілізації, стоїть на шляху інформаційного суспільства, надаючи необхідні можливості для створення та використання інформації та знань, поширення людського спілкування, появи нової інформації, розвитку сучасної економіки у сталому розвитку – найважливіший фактор.

Водночас, процеси глобалізації інформаційних ринків, відсутність доступу до всієї необхідної інформації, особливо в мережі Інтернет, монополія на внутрішньому ринку інформаційних послуг, обмеженість, порушення прав авторів, а також проблеми інформаційної безпеки вимагають від держави більшої уваги до розробки та реалізації державної інформаційної політики. У зв'язку з перехідним характером процесів

соціально-економічного розвитку в країні ці проблеми можуть бути успішно вирішені лише за участю держави. Він повинен визначити свої пріоритети та діяльність у сфері інформації [1].

Проте в Україні відсутня офіційна державна статистика, яка містить дані про кіберзлочинність, що негативно впливає на профілактичні заходи фрагментарного характеру, що призводить до труднощів у боротьбі та протидії цим видам дій, які є небезпечними для суспільства. Серед її причин, зокрема, те, що термін «кіберзлочинність» (визначений лише в Законі України «Про основні засади кібербезпеки в Україні» 2017 року) охоплює, відповідно, широкий спектр класифікації кіберзлочинності.

В Україні розроблено стратегію з питань кібербезпеки, основною метою якої є створення умов для безпечної роботи кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства та держави.

Відповідно до цього закону основним органом, відповідальним за інформаційну безпеку, є підрозділ національної поліції – кіберполіція. Крім того, за боротьбу з кіберзлочинністю відповідають Міністерство оборони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Служба безпеки України, Національний банк України, розвідувальні органи [2]. Стратегія кібербезпеки України розглядає такі ключові сфери безпеки в українському кіберпросторі:

- побудова безпечного, стабільного та надійного кіберпростору, тобто створення єдиної законодавчої бази та зближення з масами для підвищення обізнаності населення;

- кіберзахист державних електронних інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури для обробки інформації, її захист визначений законодавством, тобто розробка ефективних засобів протидії на рівні державної влади та місцевого самоврядування;

- критичний захист критичної інфраструктури, включаючи розвиток єдиного механізму державно-приватного партнерства для запобігання кіберзагрозам;

- розвиток потенціалу сектору безпеки та оборони за всіма попередніми категоріями та їх інтеграція в один комплекс, який аналізує інформаційні дані, якими керує користувач. Він показує, як окремі частини з'єднуються та працюють у мережевому середовищі.

Питання кібербезпеки перебуває під спеціальним наглядом міжнародної спільноти, про що свідчить прийняття 23 листопада 2001 року Конвенції про кіберзлочинність, прийняту Україною 7 вересня 2005 року.

Пізніше Конвенція ввела спеціальний розділ про кіберзлочинність, який поділяє злочини на такі типи:

1. Правопорушення проти конфіденційності, цілісності та володіння комп'ютерними даними та системами. Цей тип включає несанкціонований доступ, незаконне блокування, переривання даних, переривання системи та неналежне використання пристрою.

2. Правопорушення, пов'язані з комп'ютерами. Цей тип включає комп'ютерне шахрайство та комп'ютерне шахрайство.

3. Правопорушення, пов'язані зі змістом.

4. Порушення авторського права та суміжних прав.

Важливо відзначити, що кількість кіберзлочинів в Україні зростає на кілька тисяч на рік. Серед статей КК України найпопулярнішою є ст. 190. Шахрайство, тобто заволодіння чужим майном або набуття права власності шляхом шахрайства або зловживання довірою. У даному випадку мова йде про кібершахрайство, яке полягає в продажу неіснуючої продукції чи послуги або вимаганні грошей з банківських карт. Цей вид злочину особливо популярний серед людей, які перебувають у місцях позбавлення волі, які мають певний незаконний прибуток [3].

Наступні за популярністю – злочини у сфері інтелектуальної власності, розповсюдження дитячої порнографії та шкідливих програм. Зрозуміло, що кіберзлочинність користується попитом, оскільки кіберпростір передбачає певні дії та продукти, які анонімно представляють суспільно шкідливу діяльність. Кіберзлочинці використовують старі прийоми, щоб обдурити фальшивих громадян, повідомляючи їм, що їхніх дітей / родичів доставили до лікарні / відділку поліції чи в інше місце і що їм терміново потрібні гроші.

Крім того, кіберзлочинці часто незаконно отримують доступ до особистих електронних листів, фотографій або відео, які є «небажаними» для жертви, а потім запитують доступ до грошей або електронної пошти.

Цифрове піратство також є кіберзлочином, тобто встановлення та користування неліцензійного програмного забезпечення, завантаження та перегляд фільмів і серіалів із піратських сайтів.

Список використаних джерел:

1. Гаман Т. В. Проблемні питання нормативно-правового забезпечення інформаційної діяльності органів державного управління (регіональний аспект). *Університетські наукові записки*. 2015. № 1–2 (13–14). С. 272–276.

2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19/conv>

3. Рязанцева І. М. Проблемні питання розбудови національної системи кібербезпеки. *Право і Безпека : наук. журн.* 2014. № 2(53). С. 140–144.

Польовик С.М.

*кандидат наук із соціальних комунікацій,
завідділу формування інформаційних ресурсів
Фонду Президентів України,*

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського

**ІНТЕГРАЦІЯ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В СУСПІЛЬСТВО
ЯК СТРАТЕГІЯ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА США**

У всьому світі волонтерський рух стає все більш помітним у політичних і соціальних ідеологіях та індивідуальному досвіді. Волонтерська етика та добровільна праця є центральними у глобальній гуманітарній діяльності, розвитку, філантропії та політиці активності щодо соціальної справедливості. США по праву можна вважати державою з високим рівнем популярності волонтерського руху серед населення та багатим досвідом управління волонтерською діяльністю, яка відіграє значну роль в житті різних соціальних груп, зустрічається практично у всіх сферах суспільного життя: соціального, культурного, політичного тощо. Багато в чому такий стан справ можна пояснити тим, що майже весь період становлення Америки як держави – три століття американської історії тісно пов'язані з розвитком волонтерського руху.

Першу половину ХХ ст. умовно можна вважати періодом національного становлення американського волонтерства. В першу чергу слід згадати діяльність 32-го президента США Ф. Д. Рузвельта, який у 1933 р. створив «Цивільний корпус охорони навколишнього середовища» (Civilian Conservation Corps) з метою допомогти США вийти з «великої депресії» [9]. Це перша невоєнна національна програма волонтерського руху в США, яка вирішувала проблеми, викликані високим рівнем безробіття, особливо серед молоді та міського населення, у період з

1933 по 1942 рр. Дослідники називають цей проєкт успішним експериментом, завдяки якому безробітна молодь була залучена до діяльності зі збереження природних ресурсів США, зокрема займаючись відновленням ґрунту, лісових посадок, захистом лісу від пожеж та ін. Крім того волонтери, залучені до проєкту, здійснювали широкий спектр громадських робіт та брали участь у програмах щодо збереження історичної спадщини.

Якщо політика президента Ф. Д. Рузвельта щодо волонтерського руху була спрямована на вирішення проблем усередині США, то з початку 60-х рр. ХХ ст. 35-й президент США Дж. Ф. Кеннеді продемонстрував можливості розвитку та використання волонтерства переважно в реалізації зовнішньої політики країни, створивши «Корпус миру» (Peace Corps), як урядове агентство США, покликане зміцнювати мир та дружбу між народами світу [6]. «Корпус миру» народився в результаті заклику президента Дж. Ф. Кеннеді в 1960 р. до студентів служити Сполученим Штатам, проживаючи і працюючи в країнах, що розвиваються, не питаючи, «що ваша країна може зробити для вас, а запитати, що ви можете зробити для своєї країни» [8]. Волонтером «Корпуса миру» міг стати будь-який американський громадянин, як правило, із дипломом коледжу, який у своїй волонтерській діяльності працював в урядових установах, школах, некомерційних організаціях, у сфері освіти, бізнесу, інформаційних технологій, сільського господарства та охорони навколишнього середовища. В Україні «Корпус миру» працює з 1992 р. на підставі двосторонньої угоди між Президентом України Л. М. Кравчук та президентом США Дж. Бушем-старшим про започаткування програми «Корпус миру» в Україні [1].

В контексті боротьби з бідністю в межах Америки 36-й президент США Л. Джонсон поширив ідею національного служіння у реалізації внутрішньої політики. Зокрема, в 1965 р. була запроваджена програма «Волонтери на службі Америці» (Volunteers in Service to America (VISTA)), згідно з якою волонтери служили в громадах усіх штатів, реалізуючи освітні програми та програми професійної підготовки незаможних співгромадян [1]. До кінця 1960-х рр. по всій країні було запущено сотні програм-проєктів VISTA. Однією з них була програма «Корпус професіоналів», яка залучала в якості волонтерів вчителів, адвокатів, лікарів, архітекторів для допомоги бідним. З початку 70-х рр. адміністрація Л. Джонсона розробила та запустила в дію дві програми, спрямовані на залучення до волонтерської діяльності літніх людей, –

«Прийомні бабусі та дідуся» (Foster Grandparents) та «Старші товариші» (Senior Companions). У 1993 р. VISTA був включений до «Корпуса миру», пропонуючи 1200 різноманітних проєктів, де можуть працювати волонтери.

Заклик 41-го президента США Дж. Буша-старшого в його інавгураційній промові в 1989 р. щодо бачення «тисячі точок світла» сприяв створенню у 1990 р. агенції «Точки світла» (Points of Light), як найбільшої в країні незалежної, неупередженої, некомерційної організації для заохочення та зміцнення духу волонтерства [7]. Агенція покликана залучити більше людей та ресурсів до вирішення серйозних соціальних проблем за допомогою добровільної служби – сприяти кращому розумінню американців з боку інших народів та кращому розумінню інших народів американцями [7]. «Точки світла» підтвердили бачення президента Дж. Буша-старшого того, «що може зробити лише уряд обмежене, але потенціал американського народу не знає меж» [5, с. 74].

У 1990 р. Дж. Буш-старший, вже як експрезидент США, створив «Комісію з питань національної та громадської служби» (Commission on National and Community Service), метою якої стало заохочення до громадських робіт за участі волонтерів, як засобу вирішення суспільних та державних проблем; просування та підтримка добровільної участі громадян у державних та приватних програмах; розробки комплексного бачення громадських робіт; служіння сполучною ланкою округу між національними та іншими державними організаціями [2].

42-й президент США Б. Клінтон продовжив традицію своїх попередників залучати волонтерів до вирішення насущних проблем американського суспільства, заснувавши в 1993 р. «Корпорацію національного і громадського служіння» (CNCS) – незалежне федеральне агентство, діяльність якого спрямована на залучення американців різного віку та професій до громадського волонтерства, яке об'єднало весь комплекс національних програм під егідою однієї централізованої організації «Корпус Америки» (AmeriCorps) [4]. Наразі CNCS підтримує та розвиває некомерційні організації, надаючи гранти, реалізує програми навчання для співробітників НКО, а також розробляє та розвиває ефективні підходи до використання волонтерської діяльності з метою задоволення поточних потреб населення країни.

Найбільше опікувався питаннями волонтерства, як свідчить історія, Д. Буш-старший, який крім таких успішних проєктів, як «Точки світла» та «Комісії з питань національної та громадської служби», у 2002 р. створив

«Корпус свободи США» (USA Freedom Corps) для координації національних зусиль волонтерів у відповідь на теракти 11 вересня 2001 р. «Корпус свободи США» стимулював створення кількох нових волонтерських програм, спрямованих на захист та охорону громадян, які активно долучилися до волонтерської діяльності у зв'язку з наслідками надзвичайних ситуацій у країні [10].

44-й президент США Б. Обама завжди був великим прихильником розширення можливостей звичайних людей займатися волонтерством, вважаючи, що це спосіб покращити як окремі спільноти, так і країну загалом. Б. Обама розширив AmeriCorps Л. Джонсона за рахунок таких заходів, як підписання Закону Едварда М. Кеннеді про служіння Америці у 2009 р. та створення програми FEMA Corps у 2012 р., а також запустив Serve.gov, щоб американцям було простіше знаходити та публікувати вакансії для місцевих волонтерів. Згідно із законом, було засновано Фонд соціальних інновацій (Social Innovation Fund (SIF)), який інвестуватиме в ідеї, що довели свою ефективність у покращенні результатів, та ефективні фонди у федеральних агентствах для просування ефективних та інноваційних програм.

Таким чином, інтеграції волонтерського руху в суспільство США, який наразі є національною ідеєю, багато в чому сприяв інститут президентської влади країни. Президенти США ініціювали створення ряду волонтерських організацій, програм та проектів, які й на сьогодні досить активно і ефективно функціонують в світі, виконуючи місію служіння країні та позиціонуючи її лідерів, як таких, хто зробили значущий внесок у фізичне, моральне та духовне оздоровлення суспільства.

Список використаних джерел:

1. Угода між Урядом України і Урядом Сполучених Штатів Америки про здійснення програми «Корпус миру» США в Україні. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_010#Text (дата звернення: 20.04.2022).
2. AmeriCorps VISTA. URL: <https://americorps.gov/serve/fit-finder/amicorps-vista> (дата звернення: 10.04.2022).
3. Commission for National and Community Service (Serve DC). URL: <https://www.open-dc.gov/public-bodies/commission-national-and-community-service-serve-dc> (дата звернення: 23.04.2022).

4. Corporation for national and community service (CNCS). URL: <https://www.grants.gov/learn-grants/grant-making-agencies/corporation-for-national-community-service.html> (дата звернення: 19.04.2022).
5. Rielly J. The Bush Administration's Foreign Policy Legacy. *Politique américaine*. 2008. № 3(12). P. 73–86.
6. Peace Corps. URL: <https://www.peacecorps.gov/> (дата звернення: 20.04.2022).
7. Points of Light. URL: <https://www.pointsoflight.org/> (дата звернення: 18.04.2022).
8. President Kennedy establishes the Peace Corps. URL: <https://www.history.com/this-day-in-history/peace-corps-established> (дата звернення: 15.04.2022).
9. The Civilian Conservation Corps. URL: <https://www.nps.gov/articles/the-civilian-conservation-corps.htm> (дата звернення: 01.05.2022).
10. USA Freedom Corps. URL: https://web.archive.org/web/20060114103354/http://www.usafreedomcorps.gov/content/about_usafc/overview/index.asp/ (дата звернення: 27.04.2022).

Пугач І.В.

здобувач вищої освіти,

Київський національний університет культури і мистецтв

РЕАЛІТИ-ШОУ НА УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕБАЧЕННІ: РІЗНОВИДИ, ТИПОЛОГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ, ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

В останні роки приділяється значна увага багатоплановому науковому висвітленню проблем розвитку програм формату реаліті-шоу в медійному просторі. Однак, незважаючи на значну кількість публікацій з цього приводу, й досі в науковому доробку немає цілісного дослідження різновидів, типологічних пріоритетів й особливостей функціонування проектів реального телебачення.

Загально прийнятою характеристикою реаліті прийнято вважати їх багатогранність, нестандартність, мультижанровість, гнучкість і постійну здатність до видозмін. Тому питанням розробки класифікації основних різновидів реаліті приділяли увагу С. Мюррей, А. Хілл, А. Нільсон, Л. Вейбула, Р. Набі, Д. Дзюба, О. Невмержицька, Є. Гуцал. На підставі наукових напрацювань дослідників автор запропонував свій варіант класифікації реаліті телебачення.

Вперше термін «реаліті-шоу» використали на початку 1980-х років для опису програм нового типу, в яких були розмиті межі між правдою і вигадкою. Широко термін почав вживатися з 1999-х років, коли програми цього жанру стали ретранслюватись на міжнародному рівні.

Тоді ж, з кінця 90-х років минулого століття на шпальтах газет і журналів активно обговорюється тема телепродукту.

Передісторією сучасних реаліті програм прийнято вважати радіопередачу «Прихований мікрофон», що стала виходити у Великобританії 1947 р. Її автор, Аллен Фант, поставив за мету створити програму, «яка би просто записала красу повсякденної розмови» Реалізація задумів Фанта стала можливою завдяки технічному прогресу, коли на ринку з'явився переносний мікрофон (вагою 12 кг). Цей пристрій давав можливість працювати за межами студії звукозапису [3].

Реаліті – це великий світ, в якому розважати і радувати людей можна неочікуваними поворотами. Це інструмент, форма існування характерів в запропонованих обставинах. Нічого, окрім телебачення, не дає можливості спостерігати за процесами в їх реальному розвитку в часі і в багатогранності тих поворотів, що пропонує життя. Реаліті-шоу – це квінтесенція телебачення. Тут наддостовірність і відсутні звичні міфологічні структури, авторське стороннє осмислення, контроль, який завжди є в серіалах, в кіно тощо. Тут ніхто не вчить чужих слів. Тут відсутні «реальні інсценівки», які використовуються в інших телепроектах [2].

Виробникам телеканалів варто усвідомити важливість нової парадигми сучасного телебачення, що програмам реаліті-шоу належить переглянути свої культурні і професійні вектори з метою залучення аудиторії, не тільки національної, а й глобальної. Оскільки в сучасний цифровий вік парабола поширення телевізійних програм змінилася – при дефрагментації на національному рівні вона збільшується за рахунок залучення глобальної аудиторії (просторовий і економічний вектори ТБ). Тільки тим програмам, в тому числі реаліті-шоу, буде забезпечена глобальна траєкторія поширення, основою яких стануть культурологічні теми, універсальні морально-етичні цінності.

Основний баланс сучасної телевізійної картини – квазіінформаційні і парановинні програми, інфотеймент і засилля реального телебачення. Відома дослідниця реального телебачення Лора Грінстаф вказує на те, що елементи реаліті сьогодні присутні практично на всіх видах

телепрограм – в кримінальних, юридичних, гумористичних, ток-шоу і навіть у випусках новин.

Втім, на сьогодні серед дослідників жанру реаліті-шоу немає єдиної думки щодо його типології.

Виявлення й аналіз існуючих типів, класифікацій програм реаліті дає підстави говорити про їх поширення і чисельність. Разом з тим, межі чи відмінності між типами програм не є чітко окресленими, а сама група формату реаліті не відрізняється сталістю. Переважна більшість програм реаліті за своїми ознаками впритул підходить до ознак таких розважальних телепрограм, як телеігри. Тут можна погодитися з твердженням дослідниці Н. Овсянникової, що: «телеігри і реаліті-шоу – це найбільш близькі між собою жанри, реаліті проекти своїм корінням йдуть від телевікторин» [1].

За результатами досліджень, реаліті-шоу є найпоширенішим типом програм на вітчизняному телевізійному просторі, вона займала 21% усього праймтайт контенту (станом на 2021 р.). За результатами звітів ТОП-50 популярних програм усіх українських каналів, на реаліті шоу припадає одна десята частина, майже половина з них отримує перші п'ять місць цього рейтингу.

Список використаних джерел:

1. Овсянникова Н.А. Реалити-шоу: специфика жанра, актуальность и проблемы исследования. URL: <https://docplayer.com/32130789-Sociologicheskie-nauki-udk-reality-shou-specifika-zhanra-aktualnost-i-problemy-issledovaniya.html> (дата звернення: 05.03.2022).
2. Стойков Л. Гедоническая функция медий: инфотейнмент и реалити-шоу». Виртуальный научно-культурогический журнал «Regla», № 4. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=gLoCBO0AAAAJ&hl=uk> (дата звернення: 14.03.2022).
3. Fred Nadis, Citizen Funt. Surveillance as Cold War Entertainment // Ed. Julie Anne Taddeo, Ken Dvorak, The Tube Has Spoken: Reality TV and History. Lexington. 2009. P. 14.

Сойка Ю.Ю.

студент,

Науковий керівник: Бондаренко-Зелінська Н.Л.

кандидат юридичних наук, доцент,

*Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова*

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-КОМУНІКАЦІЇ. СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ

На сьогоднішній день комунікація в онлайн просторі займає значну частину нашого повсякденного життя. Особливо гостро питання онлайн-комунікації постало протягом останніх 2-х років від початку пандемії COVID-19. Навіть зараз, під час війни, питання мережевого спілкування набуло вже іншого значення. Зараз важливо встановити чи онлайн-комунікація несе лише загрози, чи є все ж таки переваги у цьому виді комунікації.

Деякі аспекти онлайн-комунікації розкривали у своїх працях, такі вітчизняні науковці: С. М. Квіт, В. О. Климчук, Г. В. Мироненко, М. А. Остапенко, О. В. Петрунько, І. В. Піголенко, В. В. Посохова, О. В. Романенко, В. М. Щербина та ін.

В доктрині домінуючим є погляд на онлайн-комунікацію, як таку, що має суттєві недоліки порівняно з безпосереднім міжособистісним спілкуванням.

В першу чергу негативним фактором вважається виникнення додаткових ризиків під час онлайн-комунікації. Як зазначила Н.А. Уманець, до явних ризиків можна віднести: кіберризики (вірусні загрози, витік персональних даних, зломи акаунтів, несанкціоноване зняття грошей, фінансове шахрайство та ін.); контентні ризики (можливе поширення матеріалів, які мають незаконну, деструктивну інформацію); комунікаційні ризики (пов'язані з міжособистісними стосунками інтернет-користувачів, які можуть піддатися образам, нападкам зі сторони інших); психофізичні (розлади пам'яті, сну, низька фізична активність, інтернет-залежність, тощо); когнітивні (розосередження уваги, труднощі з розумінням, прочитанням текстової інформації); маніпулятивні впливи (матеріали, що приховано містять інформацію для впливу на мотивацію і поведінку користувачів) [2, с. 203–204]. І з цим

варто погодитися, проте можна доповнити ще таким ризиком, як ідентифікація співрозмовника, який можна віднести до кіберризиків. Коли ми спілкуємося з кимось, ми не знаємо хто по той бік телефону чи комп'ютеру. Навіть від імені знайомої людини, може надсилати повідомлення інша особа. Після такого спілкування, залежно з якою метою воно здійснювалося, можуть настати і негативні наслідки.

Як і в усній комунікації, в онлайн-комунікації існують певні комунікативні бар'єри, що зменшують ефективність комунікації. Як зазначила К.А. Смірнова, онлайн-комунікації притаманне виникнення семантичних бар'єрів, або як ще називають бар'єр непорозуміння. Зумовлюється вони тим, що спілкування відбувається на відстані і є розірваним. Також їх ще пов'язують із відмінностями в системах значень учасників спілкування – це проблема жаргону і сленгу. Стилiстичний бар'єр або невідповідність стилю мови ситуації спілкування, виникає у зв'язку з дискретністю і невизначеністю в часі. Притаманий також і логічний бар'єр, який існує і в офлайн-спілкуванні. Соціокультурний бар'єр зумовлюється культурними відмінностями відправника і одержувача, незнанням національних звичаїв, традицій, норм спілкування, системи життєвих цінностей. Особистісні бар'єри пов'язані з психологічною несумісністю співрозмовників і їх негативними установками [1, с. 265].

Негативний вплив на онлайн-комунікацію також мають комунікативні перешкоди. Вони виникають через технічні проблеми з інтернет зв'язком або із технічними пристроями. Засоби зв'язку постійно вдосконалюються, як стабільність інтернету, так і виникнення щораз нових гаджетів чи комп'ютерів, проте технічні перешкоди залишаються і надалі.

Проте, варто визнати, що комунікація в інтернеті має значні переваги, оскільки завдяки мережевому спілкуванню для людей відкрилися нові можливості. Онлайн-комунікація – це миттєва комунікація на відстані, з будь-якої точки світу та здійснення одночасно декількох операцій. Існує безліч додатків, програм, а також сайтів, де можна здійснювати комунікацію. Сюди можна віднести електронну пошту, месенджери, додатки із відеозв'язком тощо. Тому, комунікувати в онлайн просторі зручно.

Онлайн-комунікації притаманна, емоційна анонімність, і це в якійсь мірі недолік, а в якійсь – перевага, оскільки завдяки онлайн-комунікації можна приховувати свої емоції, у випадку небажання їх показувати співрозмовнику чи групі осіб. Також, перевагою є те, що повідомлення в

електронній пошті чи месенджерах стали підтвердженням, доказом сказаного особою. Не менш важливим є можливість взаємоопосередкованої взаємодії з будь-ким, навіть з політиком чи високопосадовцем і таким чином зникає соціальна диференціація.

Переважній більшості сучасних людей важливо щодня ділитися своїми враженнями та подіями, що відбувається у їхньому житті з кимось. В онлайн-комунікації активно поширюється візуалізація. Щоб простіше і доступно описати події, що сталися або зробити акцент над словами, співрозмовники можуть обмінюватися фотографіями, відео тощо. Також онлайн-комунікації притаманне «сенсорне переживання». Співрозмовники можуть використовувати символи, знаки або емоджі. Для того, щоб остаточно розуміти, що хотів сказати співрозмовник, що він мав на увазі і щоб підтвердити свої слова і вміст повідомлення, люди використовують саме символи або емоджі.

Враховуючи вище наведене, можна дійти висновку, що комунікація є для нас життєво необхідна, проте спілкуватися і комунікувати, протягом останніх років, звичним для нас способом, стало важко, у зв'язку з пандемією і війною. До недоліків можна віднести – бар'єри і можливе настання ризиків. Проте, їх можна частково вирішити. Проблему з комунікативними бар'єрами вирішити повністю неможливо, тому що деякі із них залежать від особистості співрозмовника, проте можна спробувати: розвивати свої індивідуальні навички; розвиватися і розширювати своє світосприйняття і вивчати особливості спілкування інших нацменшин; володіти різними мовами задля більш ефективного спілкування; навчитися володіти різними формами спілкування, від бесіди до переговорів. Щодо технічних несправностей, то, інформаційні технології розвивають і, як на мене, з часом, технічні проблеми вдається ліквідувати. Ризики можна також частково подолати, особливо кіберризиків, завдяки створенню нових систем захисту персональних даних в інтернеті, систем ідентифікації осіб, у тому числі мінімізувати інтернет-булінг, видаляючи за скаргами користувачів, ті повідомлення, які несуть негативний посыл.

Онлайн-комунікація є тим способом, який замінює «живе спілкування». Перевагами такої комунікації є: зручність; миттєвість, оскільки з будь-якої точки світу можна надіслати повідомлення; можна здійснювати одночасно декількох операцій; багато каналів комунікації, тобто безліч додатків, сайтів, програм тощо; емоційна анонімність – завдяки онлайн-комунікації можна приховувати свої емоції, у випадку

небажання їх показувати співрозмовнику; існує можливість взаємопосередкованої взаємодії з будь-ким, навіть з політиком чи високопосадовцем, що призводить до зникнення соціальної диференціації; повідомлення в електронній пошті чи месенджерах стали підтвердженням, доказом сказаного особою; можна розповідати про щоденні події у житті і підтверджувати зміст повідомлення фотографіями чи навіть надсилати емоджі. Тому, онлайн-комунікація спрощує і робить життєво необхідну комунікацію реальною у важкі часи.

Список використаних джерел:

1. Смірнова К.А. Комунікативні бар'єри в інтернет-спілкуванні та шляхи їх подолання. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені В. Стуса*. 2021. Вип. 13. № 2. С. 264–268.
2. Уманець Н.А. Онлайн-комунікація: комунікативні можливості та ризики для особистості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2021. Вип. 2(10). Ч. 2. С. 200–210.

Яковенко Х.С.

студентка,

Київський національний університет культури і мистецтв

УКРАЇНСЬКА БЛОГОСФЕРА: ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ТА ПАРАМЕТРИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

У часи коли українська блогосфера набула найвищого розквіту та піднесення, як ніколи актуальним є питання вивчення розвитку та функціонування блогосфери як мережевого інформаційного простору. У творенні інформаційного простору суспільства, реалізації свободи слова, комунікації та обговоренні різноманітних тем поміж людьми блоги виконують значну роль. По суті, Інтернет-блоги – це творчий розвиток ідеї інтернет-форумів у бік їхньої ідентифікації, підвищення прав і можливостей окремих користувачів. Очевидно, що популярність блогів викликана тим, що сучасна людина стала більше прагнути до самовираження, до самостійного формування свого кола спілкування й кола джерел інформації. Блоги надали для цього зручні технічні засоби.

Зараз кожен з нас може вести свій власний блог, висловлювати свої думки та погляди. Політичні, громадські та бізнес-організації все частіше використовують блогосферу для самопрезентації, оскільки в блогосфері можна формувати громадську думку, а відповідні експерти продовжують досліджувати та розробляти методи впливу на аудиторію блогів. Блогери, традиційні медіа та користувачі блогосфери також поширюють громадську думку за межі блогосфери. Та варто зазначити, що мало хто цікавиться історією, розвитком блогосфери.

Актуальність теми визначається необхідністю розвитку, поширення своїх думок та самопрезентації. Перше завдання, полягає в тому, щоб розкрити та дослідити історію виникнення блогосфери, описати блогосферу як форму журналістики, взаємодію блогів і ЗМІ. Також провести порівняльний аналіз блогів «ТСН» та блогів «Українська правда». Та стати рушійною силою для інших у розвитку та дослідженні подібних тем.

Дослідження історії та розвитку блогосфери вимагає глибинного аналізу та вивчення теми з різних точок зору. Для того, щоб якомога краще розкрити сучасну популярність блогу в українському інформаційному просторі та проаналізувати вплив блогів, варто ознайомитися з величезним масивом інформації. Особливість вивчення та дослідження цього матеріалу полягає у кропіткій роботі з архівними джерелами, блогами інфлюенсерів.

Зібрати всю необхідну інформацію, проаналізувати її та структурувати за часовими проміжками – основне завдання для підготовки дипломної роботи. Не менш важливим є те, в який спосіб викласти та донести її до читача. В умовах сучасності дуже легко знайти загальні дані та опрацювати все за хронологією.

Зібраний матеріал було поділено на такі підрозділи:

- історія виникнення та розвиток блогосфери;
- загальна характеристика;
- блогосфера як форма журналістики, взаємодія блогів і ЗМІ;
- питання професіоналізму та етики в блогосфері;
- аналіз сучасної блогосфери;
- аналітичний огляд блогів на прикладі «ТСН. Блоги», «Українська правда. Блоги».

Варто зазначити, що кожен розділ унікальний та ретельно аналізований.

Великою увагою, також, наділена перспектива української блогосфери, яку супроводжує кожен з поданих вище розділів. При вивченні блогосфери необхідно детально ознайомитись з її історією

виникнення, адже через неї якнайкраще можна зрозуміти взаємодію та популярність для сучасності. Адже зараз навіть є «День блогера», та вважають, що блогер – це професія.

Крім того, важливим є і мовне питання. Деякі українські блогери та дослідники вважають, що українська частина блогосфери та Інтернету має бути продиктована мовою. Блогери, які свідомо порушують правила, не мають мовної грамотності, натомість вони, як правило, академічно освічені люди. Тому порушення мовлення виконують інші функції.

В окремому розділі, проводиться аналіз блогів, для доказу того, що блогерство та ЗМІ взаємопов'язані.

Існують різні види блогів, які виділяються в залежності від певних критеріїв. Класифікація блогів відноситься до завдання присвоєння блогам однієї або кількох заздалегідь визначених категорій. Згідно дослідження науковця – Каваури (Kawaura), характерні для різних авторів особливості комунікативних і рефлексивних процесів, а також переважання одного з них над іншим лежать в основі класифікації блогів на: відкриті/закриті журнали/щоденники, тобто такі, що містять переважно повідомлення, орієнтовані на іншу людину або на самого себе і описують події (мемуарний тип) або переживання (щоденниковий).

Сучасні дослідники в галузі розуміють блогосферу – як онлайн-журнали, онлайн-щоденники, основним змістом яких є дописи які додаються систематично. Елементи можуть містити текст, фотографії, графіку та мультимедійний вміст. Дослідники вважають, що блогосфера – це комунікаційний простір, утворений блогерами. Сума всіх блогів в Інтернеті та зв'язків між ними, що складається з авторів і коментаторів.

Детально ознайомившись з історією розвитку, з проведенням аналізу можна зробити висновки. У світі блогів існують різні типи блогів і блогерів, які ведуть їх для досягнення конкретних цілей. Блоги можна описувати за допомогою функцій, отриманих з різних властивостей, таких як назва, опис, теги, дописи в блозі тощо.

Щодо професійних журналістів, то вони знайшли в блогосфері майданчик для публікації неопублікованого тексту, невідредагованого матеріалу та основних ідей тестового програмного матеріалу. У цьому сенсі блоги професійних журналістів є як більш відкритою платформою для обговорення ключових ідей їхнього матеріалу, так і можливістю для сумнівних пошуків.

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Анікєєв В.В.

студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МАНІПУЛЮВАННЯ СВІДОМІСТЮ СУСПІЛЬСТВА ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ КУЛЬТУРИ

На початку ХХІ ст. все більш важливою стає проблема маніпулятивного впливу на соціум. Культурні досягнення демонструють основні здобутки людства в ході його еволюції. Поступово відбувається формування й становлення системи цінностей і норм, співзвучної уявленням того соціуму, у якому існує людина. Однак на соціокультурні явища сучасності досить активно впливають глобалізаційні тенденції, а також процес інформатизації суспільства. Внаслідок цього виникає новітня культура, властива інформаційному суспільству. Саме в ній інформація перетворюється як на інструмент впливу, так і на засіб маніпулювання свідомістю мас.

Слід зазначити, що вплив на суспільство не завжди має позитивний характер. Відповідно до того важливим аспектом проблеми є з'ясування наслідків дії масової культури, яка призводить до падіння духовно-моральних критеріїв розвитку людини та соціуму. Таким чином, у сучасному соціокультурному просторі розуміння масової людини має негативне забарвлення й потребує пояснення. Мається на увазі людина натовпу, пасивна за своїм стилем життя, позбавлена власної точки зору, з низьким рівнем духовного розвитку через певну втрату моральних орієнтирів.

До терміна «масова людина» дотичною є дефініція «масове суспільство». Дослідник Р. Войтович розглядає масове суспільство в якості форми соціальної організації на базі порівняння показників суспільного розвитку й застосування єдиної стандартної моделі поведінки [2]. Учений досліджує масове суспільство як новітню частину соціальної структури, що постала в результаті глобалізаційних змін, і відчула впливу стандартизації, вестернізації (переходу від історично сформованої

традиційної системи цінностей до ціннісної шкали західної цивілізації), а також механізмів управління суспільним розвитком.

Політична енциклопедія пропонує варіант визначення цього поняття як суспільної моделі, що віддзеркалює процес трансформації індивіда в масу й пов'язаний з укоріненням ринкових стандартів і цінностей (життєві блага, достаток, досягнення успіху, сімейне благополуччя, власний комфорт, усталеність та ін.) як набору факторів самодостатності, створених, пропагованих і представлених індивіду маскультурою [1, с. 124].

У контексті теорії масового суспільства масова культура досліджується як та, що властива масовій спільноті, а головними факторами її становлення є процеси індустріалізації й урбанізації, які спричинили руйнівний вплив на культуру. Зокрема, поширення обсягів промислового виробництва, підвищення щільності міського населення зумовлюють девальвацію традиційних цінностей. Внаслідок того втрачається тісний зв'язок із землею, природним середовищем; відбувається стирання меж близьких селянських спільнот; розповсюджується робота на механізованих заводських виробництвах [6]. Укоріненими нормами життєдіяльності стають відчуженість, прагматизм, індивідуалізм. Вони, у свою чергу, призводять до суттєвої втрати морально-духовних орієнтирів та появи масового суспільства й масової культури.

Масову культуру як інструмент навіювання й маніпулятивного впливу вивчав знаний австрійський психоаналітик З. Фрейд. На його думку, чимало членів суспільства у процесі споживання продукції маскультури зазнавали зараження цілеспрямовано продукованою для того ідеєю [12]. Як результат, у людей спостерігалася схожість мислення та втрата власної індивідуальності. Надалі вони перетворювалися на стандартну складову масового суспільства та розчавлювалися у ньому. У ході сприймання таких форм масової культури, як поп-музика або модна кінострічка, у слухачів (глядачів) вироблявся колективний настрій, що вело до формування людської маси, деякі члени якої, незалежно один від одного, демонстрували аналогічність мислення та однотипність. Так, стандартизація членів суспільства є цілком деструктивним впливом маскультури через втрату ними власної неповторності й самовдосконалення. Отже, індивіди втрачають шанс сформувати здорове, перспективне суспільство на основі якісного розвитку.

Маніпуляція масовою свідомістю тісно пов'язана і з її контролем, який містить три основні складові – контроль поведінки, контроль думок, контроль емоцій [5]. Зацікавлена особа здатна повністю відстежувати

поведінкову реакцію, хід думок і емоційний стан об'єкта впливу задля реалізації поставлених завдань, і завдяки засобам масової комунікації корегувати та дозувати інформацію.

Маскультура використовує цілий набір маніпулятивних засобів впливу, завдяки чому пронизує усі галузі розвитку людини, формуючи її смаки, естетичні уподобання та світоглядні засади. Оскільки вона є набагато простішою, наприклад, ніж традиційна національна культура, її продукцію засвоює значно більша кількість людей, а розважально-рекреаційний характер дозволяє масштабно тиражувати продукцію, що користується величезним попитом. Це дає можливість членам суспільства розслабитися – у стані задоволення на них легше цілеспрямовано вплинути, а також нав'язати певні конкретні думки.

Провідними методами маніпулятивного впливу маскультури на суспільство виступають переконання й навіювання. Переконання апелює до сприйняття індивідом навколишніх реалій критично та передбачає урахування таких умов:

- 1) логіка самого переконання має бути інтелектуально доступною об'єкту, на який здійснюється вплив;
- 2) у процесі переконання варто спиратись на відомі об'єкту факти;
- 3) наведена переконуюча інформація обов'язково повинна включати узагальнювальні пропозиції;
- 4) переконання має враховувати логічні конструкції, що не несуть у собі протиріч;
- 5) викладені факти повинні бути емоційно забарвленими [3].

У свою чергу навіювання зорієнтовано на суб'єктів з некритичним усвідомленням інформаційних повідомлень. Притаманними йому ознаками є:

- 1) конкретна спрямованість впливу і плановість щодо його проведення;
- 2) чіткий вибір об'єкта навіювання (вибірковий вплив на окреслені групи населення, що ураховує їх головні соціально-психологічні, національні та інші відмінності);
- 3) некритичне усвідомлення інформації об'єктом, на який спрямоване навіювання (тобто трансльована інформація сприймається без її логічного аналізу та пояснення);
- 4) конкретика ініційованої поведінки (надання об'єкту інструкції щодо передбачуваних варіантів рефлексії, які співвідносяться з метою впливу) [10].

На сучасному етапі маніпулювання за посередництвом масової культури стає ефективним способом управління спільнотою й методом прихованого, непомітного впливу на соціум.

Головні напрями дії масової культури в Україні на сьогодні виявляються переважно у таких сферах:

– через ЗМІ громадяни отримують інформацію про події в суспільстві з урахуванням власних інтересів, ангажуючи конкретні канали, через що формується думка спільноти відповідно до політики замовника;

– у системі стимулювання споживацького попиту (реклама, мода тощо) створюється бум навколо речей, ідей, послуг, що перетворює процес споживання соціального на самоціль;

– в індустрії формування іміджу має місце нав'язування певного стилю життя, образу мислення, властивих публічним персонам і зіркам;

– у галузі дозвільної діяльності відбувається спрощення літературних, музичних та інших запитів з метою задоволення невибагливих інтелектуальних уподобань масового споживача (комікси в художньому жанрі, популярна література, продукти шоу-бізнесу, комп'ютерні ігри тощо) [8].

Отже, масова культура має великий маніпулятивний потенціал, шляхом використання засобів якого чинить вплив на процес розвитку як особистості, так і соціуму в сенсі становлення морально-естетичних орієнтирів. Продукти масової культури через канали комунікації формують загальнолюдську свідомість та виконують роль ефективного інструмента маніпулювання масами.

Список використаних джерел:

1. Бушанський В. Політична енциклопедія / В. Бушанський. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 380 с.
2. Войтович Р. В. Глобальне масове суспільство як нова форма соціальної організації в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Р. В. Войтович // Державне управління: теорія та практика. – 2006. – № 1. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DUTP/2006-1>
3. Ендмюллер А. Техники манипуляции: распознавание и противодействие / А. Ендмюллер, Т. Вильгельм. – М., 2006. – 144 с.
4. Заярна О. Як переконати масову аудиторію: психологічні чинники ефективності пропаганди / О. Заярна // Нова політика. – 1999. – № 1. – С. 58–63.
5. Кара-Мурза С. Краткий курс манипуляции сознанием / С. Кара-Мурза. – М.: Алгоритм, 2003. – 285 с.

6. Лозниця С. А. Маніпуляція свідомістю: історико-культурні засади / С. А. Лозниця // Філософська думка. – 2008. – № 1. – С. 142–157.

7. Мінливості культури: соціологічні проєкції [наук. моногр.] / За ред. Н. Костенко. – Київ: Інститут соціології НАН України, 2015. – 440 с.

8. Мурсамітова І. А. Деякі аспекти впливу масової культури на формування і виховання естетичних ідеалів та смаків української молоді: Текст / І. А. Мурсамітова, Т. В. Гарбузюк // Пошуки і знахідки: матеріали наукової конференції ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (квітень, 2015). – Слов'янськ, 2015. – Вип. 15. – С. 110–113.

9. Соціальні практики масової культури: ідентифікаційний дискурс: монографія / О. Б. Сінькевич; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. – 359 с.

10. Сугестивні технології маніпулятивного впливу: навч. посіб. / М. М. Присяжнюк, Л. Ф. Компанцева, Є. Д. Скулиш [та ін.] ; ред.: Є. Д. Скулиша; Нац. акад. СБУ. – Київ, 2010. – 247 с.

11. Целякова О. М. Соціально-культурна трансформація сучасного українського соціуму / О. М. Целякова // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2015. – № 62. – С. 50–64.

12. Философский энциклопедический словарь / Ред. состав Е. Ф. Губский, Г. В. Кораблева, В. А. Лутченко. – М.: ИНФРА, 1997. – 1498 с.

Тернопільська В.І.

*доктор педагогічних наук, професор,
Київський університет імені М.П. Драгоманова*

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Виклики воєнного часу вимагають перевірених ефективних стратегій надання соціальних послуг, розробки механізмів оптимальної інтеграції інноваційних технологій у розвиток соціальної сфери, формування у фахівців соціальних компетентностей, пов'язаних із оцінюванням соціальних послуг. Система надання соціальних послуг залежить від рівня сформованості законодавчої бази, інтернет-ресурсів, комунікаційних каналів Інтернету, що забезпечують здатність індивіда орієнтуватись не лише в законодавчому, інформаційному середовищі загалом, а й

оволодівати та оперувати інформацією стосовно професійної діяльності в соціальній сфері.

Теоретичні та методичні засади соціальної роботи досліджували О. Безпалько, В. Бочарова, І. Зверєва, А. Капська, Л. Сердюк, Т. Семигіна, Н. Ларіонова, О. Карпенко та ін.

Безсумнівно соціальна робота інтегрує непросту систему видів діяльності, серед яких невід’ємними складовими виступають взаємодія з клієнтами соціальної служби, комунікація з людьми, вирішення нагальних потреб в їх інтелектуальному, моральному, фізичному розвитку, створення сприятливих умов для життєвого самовизначення й самореалізації кожної особистості. Відтак соціальному працівнику важливо бути комунікабельним, володіти уміннями захищати права клієнтів, оцінювати соціальну ситуацію, допомагати клієнту вийти з кризової ситуації.

Успішна діяльність соціального працівника передбачає також уміння досліджувати та активно впливати на тенденції ринку соціальних послуг. Своєю чергою, соціальне обслуговування населення є системою соціальних заходів, яка передбачає сприяння, підтримку і послуги, що надають соціальні служби окремим особам чи групам населення для подолання або пом’якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності [2]. В Україні робота щодо соціального обслуговування здійснюється за двома ключовими напрямками: 1) посилення матеріальної підтримки (пенсійне забезпечення, соціальні виплати, пільги, компенсації); 2) розвиток і вдосконалення системи соціального обслуговування та соціальних послуг.

Так, соціологічною групою «Рейтинг» в рамках проєкту «Україна в умовах війни» [3] проведено комплексне опитування, метою якого було дослідження того, яким чином війна змінила звичне життя наших громадян. Це, перш за все, проблеми соціально-економічного становища громадян, їхньої готовності до адаптації у нових реаліях, сподівань і планів на майбутнє. Зокрема, серед українців, які мали роботу до війни, половина (53 %) сьогодні не працюють, 22 % – працюють у звичному режимі, 21 % – віддалено або частково, лише 2 % – знайшли собі нову роботу. Це показник не лише економічних проблем, але й соціально-психологічних. Відомо, що робота – це не тільки заробіток, а ще й звичний спосіб життя, комунікація й взаємодія з іншими, це впевненість, а відтак і адекватна самооцінка та нормальний психічний стан. Під час війни суттєва частина громадян втратила таку підтримку та отримала високий

рівень дезадаптації. Зрозуміло, що найбільш це торкнулося мешканців Сходу – (74 %), молоді до 35 років – (60 %) та тих, хто покинув свою домівку – (66 %).

Безсумнівно, що заробіток (дохід) задовольняє базові потреби людини, дає відчуття безпеки та знижує тривогу перед невизначеним майбутнім. Згідно опитування, економічне становище громадян внаслідок війни не змінилося лише у 18 %, натомість у 52 % – погіршилося. З врахуванням соціально-економічної та психологічної важливості зайнятості важливо наскільки це можливо відновити роботу.

Стосовно кризових ситуацій під час війни, то 44 % українцям довелося тимчасово розділитися з сім'єю. Найбільше таких на Сході (54 %), найменше – на Заході (39 %). Серед молоді таких 50 % – це за віком найбільший показник. Це психологічно важке випробування, особливо під час війни. До того ж, комунікація з родиною, перебування в сім'ї – важлива складова психологічної підтримки та емоційної адаптації до подій [3]. У такий спосіб шкода (психологічна, матеріальна, фізична), що завдана війною, базовими діями, тимчасовою окупацією є одним із чинників, які негативно впливає на життя людини, сім'ї, тому сьогодні більшість наших громадян потребують допомоги соціальних працівників.

Слід зазначити, що організовуючи допомогу з надання соціальних послуг населенню в умовах воєнного стану, Міністерство соціальної політики рекомендувало місцевим органам влади працювати за механізмом надання соціальних послуг екстрено (кризово), особливо це стосується громадян, які перебувають на територіях ведення бойових дій та внутрішньо переміщених осіб. Така організація роботи забезпечує оперативне, протягом однієї доби, прийняття рішення про надання соціальних послуг. Крім того, рекомендовано місцевим органам влади делегувати, за потреби, прийняття рішень про надання соціальних послуг безпосередньо надавачам, що також скорочує строки з надання допомоги.

Наголосимо на важливості підписання президентом України 26 квітня 2022 р. прийнятого Верховною Радою України 14 квітня 2022 р. закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях». Прийнятим законом вносяться зміни до законів України «Про соціальні послуги», «Про правовий режим воєнного стану» [1].

Актуальними, особливо у воєнний час, є використання інформаційно-комунікаційних технологій як сукупності технологічних інструментів та

ресурсів для забезпечення процесу комунікації, створення, поширення, збереження й управління інформацією щодо надання соціальними працівниками допомоги людям, які опинилися у скрутній ситуації та їх підтримки.

Отже, соціальна політика держави спрямована на досягнення гідного рівня життя населення, подолання або пом'якшення труднощів, особливо в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях : Закон України № 2193-IX від 14 квітня 2022 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2193-20#Text>

2. Соціальна робота: реалії та виклики часу: навчально-методичний посібник / С. О. Омельченко, В. І. Тернопільська, Н. М. Чернуха, Я. О. Співак, О. С. Бакуліна та ін. Слов'янськ : Вид-во Б.І. Моторіна, 2021. 229 с.

3. Україна в умовах війни: проект. Соціологічна група «Рейтинг».
URL: <https://ratinggroup.ua/research/ukraine/>

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

Коровіцька Я.В.

студентка,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

МОДУЛЬ НЕПЕРЕРВНОСТІ (ПЕРШОГО РОДУ)

Постановка проблеми. Завдяки теоремі Вейерштрасса бачимо, що для будь-якої неперервної на $[a; b]$ функції $f(x)$ має місце рівність: $\lim_{n \rightarrow \infty} E_n(f) = 0$. Чим більший степінь [2] гладкості функції, тим швидше $E_n(f)$ прямує до нуля. Неперервні функції f і g мають одну й ту саму кількість похідних або ж зовсім їх не мають, то для порівняння степенів їх гладкості будемо користуватися модулями неперервності, і вважати, що з двох функцій гладшою є та, модуль неперервності якої швидше прямує до нуля.

Мета роботи: дати означення модуля неперервності першого порядку, сформулювати його властивості та розглянути класи, які визначаються модулем неперервності.

Результати досліджень. Для неперервної на $[a; b]$ функції $f(x)$ назвемо модулем неперервності першого порядку [1] або ж просто модулем неперервності функцію $\omega(u) = \omega(f; u)$, означену на $[0, b - a]$ за допомогою наступної рівності:

$$\omega(f; u) = \sup_{\substack{a \leq x \leq b-h \\ 0 \leq h \leq u}} |f(x+h) - f(x)|, \quad (1)$$

або

$$\omega(f; u) = \sup_{\substack{|x_2 - x_1| \leq u \\ x_1, x_2 \in [a, b]}} |f(x_1) - f(x_2)|, \quad (1')$$

Користуючись поняттям модуля неперервності, введемо такі класи функцій.

Означення 1. При кожному фіксованому $\alpha \in (0; 1]$ класом Гельдера (або Ліпшиця) порядку α називається множина всіх неперервних функцій f , модуль неперервності кожної з яких задовольняє умові

$$\omega(f; u) \leq Mu^\alpha \quad (1)$$

де M – будь-яка додатна стала, яка не залежить від u і яка, взагалі кажучи, є різною для різних функцій. Цей клас позначається H^α . Через MH^α позначається підклас усіх тих функцій з класу Гельдера (Ліпшиця) порядку α , для яких умова (1) виконується при одному і тому ж фіксованому значенні сталої M . Очевидно, що якщо $f(x) \in MH^\alpha$, то тоді тим більше $f(x) \in H^\alpha$.

Означення 2. Кажуть, що неперервна функція $f(x)$ задовольняє умові Діні-Ліпшиця, якщо

$$\omega(f; u) = o\left(\frac{1}{\ln \frac{1}{u}}\right) \text{ при } u \rightarrow 0 \quad (2)$$

Означення 3. Нехай $\omega(u)$ – будь-яка функція, що є модулем неперервності, і M – стала. Тоді через MH^ω позначимо клас усіх неперервних функцій f , для кожної з яких

$$\omega(f; u) \leq M \omega(u), \quad (3)$$

а через H^ω – множину всіх функцій, кожна з яких, при будь-якому M належить класу MH^ω . У множині диференційовних функцій важливу роль відіграють класи функцій, які визначаються в такий спосіб.

Властивості модуля неперервності:

1. $\omega(0) = 0$;
2. $\omega(u)$ є функція, монотонно зростаюча;
3. $\omega(u)$ є функція неперервна;
4. $\omega(u)$ є функція напівадитивна в тому сенсі, що для будь-яких $u_1 \geq 0$ і $u_2 \geq 0$

$$\omega(u_1 + u_2) \leq \omega(u_1) + \omega(u_2), \quad (2)$$

Чотирма головними властивостями модуля неперервності модуль неперервності повністю визначається [1] в тому сенсі, що будь-яка функція, яка ними володіє, служить модулем неперервності для деякої неперервної функції, а саме, для самої себе: так що для такої функції.

Висновки. У цій роботі було розглянуто властивості і означення модуля неперервності, класи функцій, що визначаються першими модулями неперервності, які є не менш важливими в класі неперервних функцій.

Список використаних джерел:

1. Дзядык В.К. Введение в теорию равномерного приближения функций полиномами. – М.: Наука, 1977. – 512 с.
2. Степанец А.И. Методы теории приближения. – К.: Ин-т. Математики НАН України, 2002. – Ч. I. – 477 с.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Бичок О.М.

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ КУРСАНТІВ ЯК АСПЕКТ МОТИВАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Діяльність співробітника Національної поліції України (НПУ) протікає на фоні значних психічних навантажень. Вона вимагає високої професійної підготовленості і розвинутих морально-вольових якостей. Можливість виникнення екстремальних ситуацій гостро ставить питання фізичної підготовленості кожного співробітника поліції.

Наявна соціально-економічна та політична ситуація у країні значним чином впливає на традиційну систему фізичної підготовки працівників правоохоронних органів МВС України та передбачає їх високу готовність до виконання професійної діяльності. Але на сьогодні почастишали випадки травмувань та загибелі правоохоронців. Безсумнівно, що недостатній рівень загальної та спеціальної фізичної підготовки юристів правоохоронних органів заважає їм ефективно виконувати свої професійні обов'язки [1].

Серед основних проблем професійної підготовки кадрів для органів внутрішніх справ України можна виділити наступні: невизначеність цільових установок, кваліфікаційних характеристик і вимог до професійних і соціальних якостей фахівців, плінність кадрів; загибель співробітників, повна або тимчасова втрата працездатності.

Основною метою фізичного виховання курсантів освітніх установ МВС України є забезпечення такого рівня фізичної підготовленості, який необхідний для виконання службових завдань відповідно до їх майбутнього призначення.

З метою подальшого вдосконалення фізичної підготовленості постійного та змінного особового складу ЗВО пропонуємо такі організаційно-педагогічні підходи й заходи [3]:

- науково-педагогічному складу кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету активніше залучати курсантів і студентів до роботи у спортивних секціях;

- більш відповідальне ставлення атестованого складу (поліцейських) до відвідування занять із таких напрямів, як фізична підготовка й тактика самозахисту, що регулярно проводяться в системі службової підготовки правоохоронців;

- керівництву ЗВО та профільній кафедрі приділяти більшу увагу розвитку матеріально-технічної бази для занять курсантами і студентами фізичною культурою та спортом [3].

Таким чином, в результаті дослідження теоретично обґрунтовано використання в освітньому процесі майбутніх офіцерів НПУ запропонованої нами педагогічної технології, яка спрямована на удосконалення системи їх фізичної підготовки [2].

Слід зауважити, що жодна з педагогічних технологій не буде мати позитивного результату, якщо відсутня зацікавленість професійного відношення професорсько-викладацького складу до науково-педагогічної діяльності, яка спрямована на використанні в навчальному процесі інноваційних освітніх технологій, останніх досягнень науки і практики, а також відсутня сучасна навчально-матеріальна база і необхідне фінансове забезпечення [4].

Розкриваючи професійну діяльність вчителя, слід відмітити, що вона характеризується наступними ознаками: статичною робочою позою; гіподинамією та монотонною діяльністю; концентрацією уваги та напруженням зорового аналізатора; напруженням м'язів спини, шії, плечового поясу; однотипною структурою рухових дій; різносторонньою фізичною підготовкою; значними шумовими умовами.

Список використаних джерел:

1. Лаврентьев О. М. Удосконалення професійно-прикладної підготовки оперативних працівників правоохоронних органів України (на прикладі податкової міліції): автореф. дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення / О. М. Лаврентьев. – Х.: ХДАФК, 2012. – 20 с.

2. Лапшина Г. Г. Обґрунтування змісту і методики організації самостійних занять – одного із видів професійно орієнтованої фізичної підготовки студентів / Г. Г. Лапшина, Р. Л. Дмитрів // Наука і освіта: наук. – практ. журн. – Одеса: Південний науковий центр НАПН України (серія: Психологія і педагогіка). – 2013. – № 4СХІV. – С. 138–140.

3. Улановский А. Н. Інноваційні підходи до організації фізичного виховання студентів юридичних ВНЗ / А. Н. Улановский, А. П. Карпович, Л. В. Лисовская // Матеріали V Міжнародної електронної науково-практичної конференції «Психологічні, педагогічні і медико-біологічні аспекти фізичного виховання». – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2014 – С. 116–118.

4. Фарфель В. С. Управление движениями в спорте / В. С. Фарфель. – М.: Физкультура и спорт, 1975. – 208 с.

Бичок О.М.

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА ВИМОГА ДО ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ

Професійна діяльність співробітників поліції протікає в умовах цілого комплексу факторів, яких немає у повсякденному житті людини та характеризується високим нервово-емоційним навантаженням та рівнем фізичної активності. Співробітник поліції нерідко опиняється у різноманітних конфліктних ситуаціях, які також можуть бути небезпечними для життя та здоров'я не тільки них самих, але й оточуючих.

Проблема оцінки професійної компетентності вивчається фахівцями у межах контролю якості навчання та освіти. Якість професійного навчання співробітників поліції визначає необхідність адекватного методичного та технологічного інструментарію оцінки готовності працівників до дій у галузі правомірного та ефективного застосування заходів безпосереднього примусу та забезпечення особистої безпеки в екстремальних ситуаціях. Крім того, дуже актуальним залишається і методологічний аспект вказаної

проблеми. До теперішнього часу недостатньо явними видаються питання оцінювання сформованих компетенцій.

Форми та процедури оцінки компетенцій конкретизуються організаціями самостійно. Це викликає чималі труднощі через інноваційне характеру самого компетентнісного підходу до освіти та навчання.

Одним із шляхів удосконалення форм організації навчання такої дисципліни, як «Фізична підготовка», є комплексний підхід до методики викладання, що вимагає реалізації міжпредметних зв'язків, що відповідає організації навчального процесу

Про різні концепції та методи викладання цієї дисципліни писав В.П. Вдовиченко. Він зазначав, що в освітніх організаціях МВС фізична підготовка повинна здійснюватися на основі глибокої інтеграції у рамках єдиної структурно-логічної схеми навчання. При цьому процесі фізичної підготовки активно реалізуються знання, вміння, навички, отримані курсантами у міру вивчення цієї дисципліни [2].

В умовах нестачі часу процес навчання курсанта повинен мати спрямованість на професійну підготовленість курсантів та слухачів. Це означає, що однією з основних вимог підготовки спеціаліста є цілеспрямований освітній процес, орієнтований на формування у курсантів та слухачів

Навички, пов'язані з характером майбутньої професійної діяльності [4].

На сучасному етапі розвитку держави до співробітників ОВС пред'являються нові вимоги щодо організації, змісту та методу їхньої професійної підготовки.

Проблема підготовки працівників поліції є об'єктом постійної уваги спеціалістів [1]. Особливо гостро ця проблема встала в останні роки, у зв'язку зі змінами характеру злочинної діяльності країні та застосуванням правопорушниками холодної та вогнепальної зброї.

Зараз підготовці, як фізичної, так та психологічної, що надходять на службу органів внутрішніх справ курсантів приділяється велика увага.

Фізична підготовка співробітника – це одна з основних якостей, яка повинна постійно розвиватися та вдосконалюватися [3].

При проведенні заняття враховуються як індивідуальні можливості курсанта, так і вікова категорія. З кожним роком навантаження збільшується.

Під час проведення заняття враховуються як індивідуальні можливості курсанта, так та вікова категорія. З кожним роком навантаження збільшується [3].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що пріоритетним напрямком діяльності вузів системи МВС залишається розвиток фізичної підготовленості шляхом використання спеціальних методів та засобів. Підвищення професійної готовності курсантів МВС до ефективним діям в екстремальних умовах є важливим напрямком вдосконалення системи фізичної підготовки [1].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що пріоритетним напрямком діяльності вищих навчальних закладів системи МВС залишається розвиток фізичної підготовленості шляхом використання спеціальних методів і засобів. Підвищення професійної готовності курсантів МВС до ефективним діям в екстремальних умовах є важливим напрямком вдосконалення системи фізичної підготовки.

Список використаних джерел:

1. Барчуков И. С. Физическая подготовка личного состава спецподразделений. – М.: СпортАкадемПресс, 2014. – 252 с.
2. Короткова О. В., Пугачева Н. Б. Здоровьеформирующее образование: опыт, проблемы, прогнозы // Сборники конференций НИЦ Социосфера. – 2011. – № 18. – С. 109–125.
3. Бабурнич С. А. Професіограма спортивного судді з бойового хортингу / С. А. Бабурнич, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14-15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 343–353.
4. Бадьора С. М. Методи психічної саморегуляції співробітників правоохоронних органів у системі бойового хортингу / С. М. Бадьора, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тишин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14-15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 334–346.

Дерезенко А.В.

здобувач вищої освіти,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ СПОРТУ

Харчування тісно пов'язане зі здоров'ям, особливо коли йдеться про спорт, через збільшення потреби в енергії та поживних речовинах. Необхідно знати фізіологію вправи, щоб знати різні метаболічні шляхи, які співіснують під час занять спортом. Таким чином можна передбачити зміни, що відбуваються в організмі під час фізичних навантажень, щоб досягти певних дієтичних рекомендацій.

Харчові практики спортсменів багатofакторні і залежать від звичок, культури або знань про харчування спортсмена. Отже, робота спортивного дієтолога полягає в тому, щоб порадити спортсмену та його оточенню внести необхідні зміни у свій раціон харчування і тим самим підвищити спортивні результати (СП).

Харчування є визначальним у досягненні адекватного SP, який визначається трьома змінними: тренування, відпочинок та годування. Проте основною метою спортивного харчування має бути збереження здоров'я спортсмена, якого можна досягти за умови адекватного споживання, адаптованого до виду тренування. Оптимальне харчування забезпечує енергію, необхідну для виконання фізичних вправ, одночасно знижуючи частоту травм, що разом збільшує SP.

Два аспекти, які можуть обмежити SP, – це стан гідратації та енергетичний внесок. Стани гіпогідратації викликають зміни гомеостазу, зменшення об'єму крові, збільшення частоти серцевих скорочень, зниження швидкості потовиділення, підвищення температури організму та більшого сприйняття зусиль, що призводить до погіршення SP. Так само низьке споживання енергії посилює втому, імуносупресію та схильність до травм, які можуть перешкоджати розвитку СП.

Нині зареєстровано експоненційне збільшення населення, яке займається фізичними вправами. Ці зростання далеко не припиняються, продовжуючи зростати протягом останніх 5 років.

На жаль, спортивне харчування часто називають спортивними добавками або «чарівними» дивними дієтами. Насправді 40–70% спортсменів вживають спортивні добавки, навіть не аналізуючи, чи дійсно їх використання є необхідним.

Тим не менш, під час тренувань чи змагань, безумовно, варто оптимізувати своє харчування. Правильну їжу та напої на змаганнях, а також вашу шлунково-кишкову переносимість можна тренувати, щоб зменшити потенційний ризик зниження продуктивності протягом дня. У разі медичних проблем, таких як дефіцит енергії, вітамінів або мінералів, також варто перевірити свої харчові звички у фахівця зі спортивного харчування, а також провести медичну підтримку від спортивного лікаря. Крім того, ваша дієта повинна бути адаптована до особливих умов навколишнього середовища, таких як висота, спека або холод під час тренувань, змагань, а також повсякденного життя.

Іванова А.М.

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОГО БУТТЯ ОСОБИСТОСТІ

Фізичне здоров'я особистості є запорукою її гармонійного розвитку, критерієм якості її соціального буття, фактором успіху на всіх рівнях соціальності. Наповнення ціннісно-екзистенційними смислами ідеї фізичного здоров'я, акцентуація питання ставлення індивіда до себе, до власного соціального оточення, до життя загалом є умовою розбудови гуманістичної архітекτονіки сучасної наукової парадигми, збереження цілісності індивідуального світу людини та її соціокультурного прогресу. Окремо слід підкреслити, що фізичне здоров'я нації в умовах постіндустріального суспільства та стрімкого розвитку новітніх технологій є показником якості суспільного життя країни, її

життєздатності та успішного прогнозованого майбутнього, маркером рівня людиноцентризму державної політики.

Філософське осмислення феномену фізичного здоров'я зумовлене необхідністю концептуального обґрунтування інноваційної моделі розвитку суспільства, визначенням його методологічних імперативів, цивілізаційних векторів динаміки соціокультурного зростання України. Глобалізаційна технократизація цінностей, дегуманізація та комерціалізація фізичного і духовного спрямовують наукову рефлексію проблеми здоров'я людини до пошуків вищих смислів у прагматично орієнтованому соціумі, в його ментальній сфері. Фізичне здоров'я у своїй цілісності є багатоаспектним феноменом і являє собою складну систему, функціонування якої детермінується медикобіологічними, науково-технічними, екологічними, соціально-політичними, екзистенційними, духовно-моральними та іншими чинниками.

Історія розвитку філософських поглядів на здоров'я людини пов'язана зі зміною світоглядних концепцій, що домінували в конкретну культурно-історичну епоху. В контексті соціально-філософського осмислення, здоров'я є таким способом існування людини, який характеризується наявністю гармонії у взаємодії двох людських світів: внутрішнього і зовнішнього. В сфері соціального буття має місце інтеракція цінностей особистості з аксіосферою соціуму. Позбавлення від нездоров'я починається з усунення будь-яких перепон для цього у самій людині, тобто шляхом зміни ставлення людини до себе, свого здоров'я, соціального оточення та життя.

Основними векторами соціально-філософського аналізу феномену здоров'я є дослідження його у якості соціокультурної детермінанти; осмислення в контексті людського світогляду; соціально-філософська рефлексія співвідношення здоров'я і способу та стилю життя людини. Соціальне буття людини розглядається як сфера існування соціалізованої особистості, у якій індивідуальне та соціальне перебуває у екзистенційній 28 єдності, де стирається межа між матеріальним та ідеальним. В основі соціального буття людини лежить взаємодія системи цінностей особистості з аксіосферою суспільства (О. Астаф'єва, І. Доннікова, М. Каган, Р. Сірко).

Процес формування особистості невід'ємний від проблеми здоров'я людини, яка за посередництвом страждань переосмислює власний аксіологічний простір. Вади в роботі організму зумовлюють пориви нашого духу, а здоров'я – це те, в чому ми не є самі собою (Е. Сіоран).

Проблеми зі здоров'ям, від яких не може позбавити медицина (невиліковні хронічні хвороби; не пояснювані медициною тілесні та психічні недуги), стають свого роду життєвим уроком, що вчать особистість самостійно вирізняти елементи духовного її буття з того, що не підпадає під алгоритм медикоматеріалістичного мислення. В даному контексті відновлення повної персональної ідентичності з приходом недуги неможливе без активних духовних зусиль особистості.

Окремо доцільно підкреслити проблему інвалідності в контексті філософського осмислення соціальності, яка може відчужувати людину як саму від себе, так і від суспільства. Екзистенційні смисли такого відчуження лежать у площині страхів людини як сфері небуття її буття: страх бути відкинутим суспільством, нереалізованість бажання бути здоровим, страх втратити свободу пересування, страх смерті тощо. Оскільки, свободу людина усвідомлює через страхи (Ж.-П. Сартр), то звужуючи граничні межі страхів, людина стискає до потенційної нівеляції екзистенціали хвороби, розширюючи тим самим межі здоров'я і соціальної самореалізації особистості. Даний підхід зводить і проблему інвалідності до здорового оптимізму, коли соціально-правові, політико-економічні, освітньо-культурні підходи щодо людей з особливими потребами є мірою турботи держави про людину і визначає статус держави і напрям її розвитку.

В контексті філософії здоров'я підкреслюється, що духовно-моральна сфера буття суспільства, в умовах якого існує особистість, може слугувати передумовою ведення здорового способу та стилю життя, які є визначальними для збереження та формування індивідуального і соціального здоров'я. Притаманний людині суб'єктивний дух як форма її ставлення до самої себе, передбачає необхідність формування нових філософсько-світоглядних підходів на екологію людського тіла та духу, енергію людської думки, формування духовної самосвідомості, що є одним із засобів вирішення проблеми фізичного здоров'я людини.

Список використаних джерел:

1. Іванов О. О. Здоров'я людини у контексті соціальної філософії / О. О. Іванов // Перспективи: соціально-політичний журнал. – Одеса, 2012. – № 1(51). – С. 43–48.
2. Крымец Л. В. Социальное взаимодействие в контексте постиндустриального общества на современном этапе развития: монографія / Л. В. Крымец. – Saarbrücken, Germany: Lap Lambert Academic Publishing, 2012. – 163 с.

Іванова А.М.

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА СПОРТУ У ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

У сучасних умовах інтегрування України у європейську систему вищої освіти є необхідність та обов'язковість реформування системи освіти України, її удосконалення, підвищення рівня якості та конкурентоспроможності в нових економічних і соціокультурних умовах. Протягом останніх років в Україні склалася тривожна ситуація: різко погіршилося здоров'я і фізична підготовленість молоді. Причиною, на нашу думку, є те, що в загальноосвітніх школах взагалі зменшилась активність підлітків, а саме: мало хто відвідує спортивні секції; фізична активність слабка, не завжди відповідає нормі, а підготовка до вступу до ВНЗ правоохоронних органів майже не відбувається [1; 2; 4]. Фізична підготовка в ЗС України, правоохоронних органах та інших спеціальних служб є однією з ланок системи фізичного виховання в Україні. Разом з тим, вона входить до системи бойової підготовки військовослужбовців, являючись одним з її предметів, складовою і невід'ємною частиною навчання і виховання.

Головною метою ФП є забезпечення фізичної готовності та оволодіння зброєю і бойовою технікою, ефективне їх використання в бою, стійке перенесення фізичних навантажень, нервово-психічних напружень і несприятливих факторів бойової діяльності. Євроатлантична інтеграція передбачає глибокі внутрішні реформи, які, на нашу думку, мають удосконалити ФП військовослужбовців. Разом з тим, вона має включати в себе систему бойової підготовки військ.

Основними ознаками, що визначають вимоги до ФП особового складу працівників правоохоронних органів є:

– характер прийомів і дій працівників правоохоронних органів при виконанні ними службово-оперативних завдань;

- вивчення місцевості для проведення оперативно-розшукових заходів;
- характер і величина фізичних навантажень і нервово-психічних напружень в процесі нестандартних ситуацій;
- особливості впливу навчально-професійної підготовки на фізичний і психічний стан працівника;
- формування стабільної та варіативної технічної майстерності при проведенні пошукових заходів.

Значення ФП як чинника підвищення рівня розвитку працівників правоохоронних органів полягає в тому, що вона є не лише найбільш ефективним засобом забезпечення фізичної готовності до службової діяльності, але й може служити ефективним засобом удосконалення моральнопсихологічної готовності особового складу та сприяє посиленню злагодженості між працівниками оперативних підрозділів. Проте сьогодні існує тенденція до зниження вимог з ФП (здача контрольних нормативів) до кандидатів до вступу на службу. На нашу думку, найбільш доцільним у підготовці фахівців правоохоронної діяльності на шляху до євроатлантичної інтеграції є:

- 1) розробка програмно-нормативного забезпечення ФП особового складу правоохоронних органів із врахуванням специфіки їхньої діяльності;
- 2) розробка настановної програми з ФП в правоохоронних органах;
- 3) введення обов'язкових занять ФП обсягом не менше 4 годин на тиждень у всіх правоохоронних органах;
- 4) запровадження єдиної системи контролю за рівнем ФП особового складу правоохоронних органів, інших військових формувань.

Особливого значення набуває формування гармонійно розвиненої, суспільно активної, фізично досконалої, здорової особистості. Виховання здорового покоління з гармонійним розвитком фізичних і духовних якостей – одне з основних завдань сучасного суспільства. У будь-якому суспільстві, побудованому на гуманістичних і демократичних принципах, здоров'я людини є вищою цінністю, найважливішим надбанням держави, воно – безперечний пріоритет, запорука життєстійкості й прогресу суспільства. Фізичне виховання є найпоширенішою фаховою спеціальністю, оскільки фізичне виховання є важливою складовою навчально-виховного процесу в установах, навчальних та виховних закладах різних рівнів та типів.

Список використаних джерел:

1. Антоненко С. А. Формування адаптаційних процесів у курсантів першого курсу до фізичних навантажень під час навчання в вузах правоохоронних органів України / С. А. Антоненко // Науковий часопис. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – Випуск 2 (55)15. – С. 12–15.
2. Лаврентьев О. М. Аналіз спортивно-масової роботи на факультеті податкової міліції / О. М. Лаврентьев, О. В. Пристінський, О. В. Якименко, Ю. О. Лаврентьев // Науковий часопис. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – Випуск 9 (65)15. – С. 76–79.
3. Канішевський С. М. Науково-методичні та організаційні основи фізичного самовдосконалення студентства / С. М. Канішевський. – К.: ІЗМН, 1999. – 270 с.
4. Операйло С. Фізична культура і спорт – реалії і перспективи в умовах розбудови національної освіти / С. Операйло / Фіз. вих. в школі. – 2004. – № 4. – С. 8–12.

Іванова А.М.

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

НЕОБХІДНІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ У ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Фізична підготовка відіграє важливу роль у діяльності працівників органів внутрішніх справ. У першу чергу, вона необхідна для того швидко орієнтуватися в обстановці, що сталася під час виконання службових обов'язків. Також працівник ОВС повинен мати хороші фізичні здібності, щоб захистити себе у випадках, що загрожують життю та здоров'ю. Варто звернути увагу на те, що фізичну силу потрібно застосовувати відповідно до законних вимог.

Незнання своїх обов'язків під час несення служби можуть коштувати працівнику життя. Тому фізичну підготовку варто весь час

удосконалювати, як самостійно, так і в групових заняттях. Дуже важливо, щоб службовець зміг ефективно оцінити ситуацію, аналізувати усі деталі ситуації та прийняти правильне рішення, яке збереже його здоров'я та інших осіб. Виходячи з цього дана тема є досить актуальною.

Розглядаючи поняття «фізичної підготовки» зазначаємо, що воно являє собою систему заходів, що спрямовані на формування рухових умінь, вдосконалення фізичних здібностей працівників зважаючи увагу на особливості його діяльності [1].

Тож процес підвищення рівня фізичної підготовленості має за мету вдосконалити засвоєні знання та надати нові можливості для отримання успішного результату у службовій діяльності. Більшість фахівців вважають, що для того, щоб покращити фізичні здібності потрібно дотримуватися методичних рекомендацій: виконувати вправи та прийоми стимулюючи розвиток координованості, опановувати рухи самозахисту, відпрацьовувати підготовчі дії, щоб впевнено відчувати себе у різних небезпечних ситуаціях [2, с. 13].

Під час формування фізичних здібностей всебічно розвиваються і духовні якості людини, що допомагають стійко перенести фізичні навантаження та нервово-психічні напруження.

Сучасна наука у фізичній підготовці виділяє такі принципи: принцип оздоровчої спрямованості; принцип всебічного розвитку особи; принцип підбору методів фізичного виховання відповідно до індивідуальних особливостей людини; принцип формування мотивації до занять фізичною культурою; принцип поєднання спорту з іншими видами діяльності, що стосуються професії [3, с. 67].

Тому принципи фізичного виховання зводяться на досягнення позитивних результатів фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ.

Отже, можемо зробити висновок, що удосконалювати рівень фізичних здібностей працівників ОВС необхідно для того, щоб вони змогли захистити себе. Кращих результатів можна досягти, якщо приділяти достатньо уваги спортивним заняттям. Високий рівень фізичної підготовленості допоможе впевнено діяти службовцям в ситуаціях з різним ступенем ризику.

Список використаних джерел:

1. Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : Наказ від 26.01.2016 р. № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16> (дата звернення: 07.04.2021).

2. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями : монографія. В. В. Бондаренко. Київ : ФОП Кандиба Т. П., 2018. 524 с.

3. Фізичне виховання військовослужбовців : навч. посіб. М.Ф. Пічугін, Г.П. Грибан, В.М. Романчук / За ред. Г.П. Грибана. Житомир : ЖВІ НАУ, 2011. 820 с.

Кушнірук А.О.

студентка,

Науковий керівник: Янков С.В.

старший викладач,

Хмельницький університет управління та права

імені Леоніда Юзькова

АНАЛІЗ СТАВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО ДИСЦИПЛІНИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗВО

Здоров'я – найважливіша цінність не лише кожної людини, а й загалом суспільства. Саме здоров'я молоді – важливий компонент якості життя суспільства та держави, адже молодь є тим ресурсом, що буде будувати та розвивати це суспільство. Тому формування основ здорового способу життя є важливою складовою усієї освіти, починаючи від дошкільних закладів та закінчуючи вузами. Питання розвитку фізичної культури у ЗВО є надзвичайно важливим, адже у заклади вищої освіти молодь приходить уже із сформованими поглядами на фізичний розвиток, а також із певними показниками здоров'я, які часто бувають незадовільними, певним рівнем фізичної підготовленості. Сьогодні, особливо в сучасних умовах, маємо нагальну потребу формувати здорову фізично та ментально молодь, перед навчальними закладами постає потреба формування вимагають нових підходів щодо виховання та соціалізації сучасної молоді.

Бажання займатися фізичною культурою і спортом формується у молоді людини під впливом певних стимулів, бажань, залежать також від того, як у них був сформований фізичний розвиток у дитинстві. Більшість сьогоднішніх студентів у дитинстві відвідували спортивні гуртки, танцювальні заняття, тощо. Такі студенти позитивно ставляться до уроків фізичної культури, можуть ефективно виконувати спортивні

нормативи, передбачені навчальним планом, більше того, самі можуть мати та передати свій досвід спортивного життя [3, с. 68].

На жаль, існує частина молоді і вона неухильно збільшується, яка не має навичок здорового способу життя. Інформаційний прогрес, активний розвиток соціальних мереж, вдосконалення методів навчання – усе це негативно впливає на здоровий спосіб життя. Сучасна молодь веде малорухомий спосіб життя. А це негативно позначається на загальному стані здоров'я, фізичному розвитку та рівні фізичної підготовленості. Ось чому надзвичайно необхідними є заняття фізичною культурою та спортом, які дозволяють зміцнювати здоров'я, цілеспрямовано впливати на увесь організм, вдосконалювати рухову діяльність та формувати фізичні якості. Їх ставлення до уроків фізичної культури у вузі можна охарактеризувати як негативне або нейтральне. Саме, для зацікавлення таких студентів викладачу потрібно застосувати усі можливі шляхи мотивації.

Два роки пандемії коронавірусу, а зараз воєнні дії на території України негативно вплинули на систему фізичного виховання у вітчизняній освіті і у вищій школі в тому числі. Тут, звичайно, основним шляхом та виходом із проблеми виступає дистанційне навчання, яке в даних реаліях має змогу дати студентам необхідну інформацію та знання. Для ефективності такого навчання воно має бути цікавим, структурованим та змістовно насиченим.

Реалізації креативних задумів викладача фізичної культури може здійснюватися на наступних сучасних онлайн-ресурсах:

Google Classroom – на цьому сервісі можна проводити тести, вікторини, ділитися враженнями від уроку, надсилати зворотний зв'язок та спілкуватися з студентами тощо.

Viber, Telegram, Direct в Instagram, Messenger у Facebook – ці месенджери підходять для зручного спілкування з студентами. Там можна створити як індивідуальний, так і груповий чат. Проте більшість уроків проходять у програмі Zoom, де викладач подає студентам різноманітну інформацію, навчальні матеріали. Також студенти виконують нормативи, записуючи це на відео та викладаючи в програму, пишуть лабораторні, готують презентації тощо.

Таким чином важливою складовою сучасних занять фізкультури у вузах виступає саме самостійна підготовка студентів.

Основними її формами є наступні:

– виконувати домашні завдання з теоретичної підготовки, вміти виконувати рухи (рухові дії), вдосконалення рухових якостей;

- виконання щоденних фізичних вправ, гімнастики, зарядки, силових тренувань;
- можна також виконувати спеціалізовану зарядку (домашні тренування);
- здійснення занять в спортивних секціях, участь у спортивних змаганнях, фізкультурно-оздоровчих заходах;
- виконання індивідуальних тренувальних занять із різних видів спорту;
- виконання вправ протягом навчального (робочого) дня;
- виконання спеціальних розминок перед змаганнями або основною частиною тренувальних занять в спортивних секціях та ін. [1, с. 21].

Процес фізичного виховання у вищих навчальних закладах проводиться на підставі програми з фізичної культури. Ця програма визначає мету формування у студентів стійкої мотивації у студентів для збереження свого здоров'я, фізичного розвитку, ведення здорового способу життя, формування знань про свій організм, його ресурси та можливості. Також програма має на меті формувати в студентів основ фізичної підготовки, гармонійного розвитку природних здібностей та психічних якостей; використання засобів фізичного виховання в організації здорового способу життя. Також в сучасних умовах заняття фізичної культури спрямовані на формування у студентів ментального та психічного здоров'я, що напряду впливає на фізичний розвиток сучасної молоді.

Сучасні заняття фізичної культури у ЗВО реалізована комплексом навчальних, оздоровчих і виховних завдань, а саме:

- формувати загальні уявлень про фізичну культуру, її роль в житті людини та суспільства;
- розширити руховий досвід, вдосконалити навички життєво необхідних рухових дій, вміти використовувати їх у повсякденному житті.
- розширити функціональні особливості та здатності організму молодій людини завдяки цілеспрямованому розвитку основних фізичних якостей і природних здібностей;
- формувати ціннісні орієнтації щодо використання фізичних вправ, індивідуальних силових та кардіо-тренувань як важливих чинників здорового способу життя, розвитку гнучкості, витривалості, сили студента;

– формувати практичні навички щоб здійснювати самостійні заняття фізичними вправами та проводити активний відпочинок [2, с. 23].

Підсумовуючи, можна зазначити, що на ставлення здобувачів освіти ЗВО до занять фізичною культурою впливає ряд як позитивних так і негативних чинників. До позитивних можна віднести високий рівень свідомості сучасної молоді, яка дотримується основ здорового способу життя, основи фізичної підготовки, закладені у них з дитинства, бажання розвивати свої фізичні якості та здібності. До негативних можна віднести малорухомий спосіб життя, залежність від гаджетів, шкідливі звички. Негативними чинниками більш глобального масштабу виявилась епідемія коронавірусу та війна, які кардинально вплинули на можливості фізичного розвитку молоді. Однак, сподіваємося, що ця ситуація незабаром вирішиться. І вища школа має розробити ряд ефективним та потужним методів і інструментів, щоб заохотити студентську молодь більше приділяти увагу фізичній культурі та спорту. Адже здорова молодь – це здорова нація, здорове суспільство.

Список використаних джерел:

1. Матеріали Регіональної наукової інтернет-конференції «Актуальні проблеми фізичного виховання та спорту в сучасних умовах»: збірник наукових праць. ДНУ ім. О. Гончара. – Дніпро, 2020. – 199 с.
2. Носко М. О., Гаркуша С. В., Восілова О. М. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні: монографія. – К.: СПД Чалчинська Н. В., 2014. – 45 с.
3. Овчарук В. В. Педагогічні умови формування здоров'язберігаючої компетентності студентів засобами фізичного виховання / В. Овчарук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – Серія 15. – Випуск 12(106). – 2018. – С. 67–73.

Листопад І.С.

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ ШВИДКІСНИХ В СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ У СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

В сучасних умовах реформування МВС увага приділяється передусім якісній підготовці працівників Національної поліції. Однією із складових професійної підготовки є фізична підготовка. Фізичне виховання – це комплекс заходів, спрямованих на навчання та розвиток рухових навичок, розвиток фізичних особливостей і здібностей працівника міліції з урахуванням особливостей його професійної діяльності. Вправи, з іншого боку, включають такі інгредієнти, як загальна фізична підготовка, самооборона та тактика особистої безпеки.

Фізична підготовка включає навчання та розвиток рухових і поліцейських навичок, необхідних для повсякденної діяльності та надзвичайних ситуацій. Такі якості, як витривалість, швидкість і сила, які дозволяють відстежувати злочинця і дають переваги в боротьбі з насильством в одиночній камері, включаючи подолання природних і штучних перешкод. Здатність самоконтролювати фізичний стан і здоров'я під час фізичних навантажень. Практична самооборона, особиста безпека, фізичний вплив тощо.

Діяльність поліції часто пов'язана із затриманням озброєного злочинця, браком інформації та часу для прийняття відповідальних рішень, постійними змінами обстановки, несподіваними діями затриманого та іншими стресовими факторами, як правило, в екстремальних ситуаціях [1, с. 210].

Поліцейські часто змушені протистояти правопорушнику під час виконання службових обов'язків, навіть у екстремальних ситуаціях, коли результат зіткнення значною мірою залежить від їхньої фізичної підготовленості, уміння застосовувати фізичні засоби та здатності швидко й ефективно зреагувати. Затримання злочинців та передача їх до обласного управління поліції має здійснюватися лише за наявності відповідної фізичної підготовки, зброї, спеціального обладнання,

прийомів рукопашного бою тощо. Ці навички необхідно розвивати до точки автоматизації.

З огляду на це, окрім необхідності запобігання загибелі та травмування особового складу Національної поліції під час виконання оперативних та службових функцій, МВС України приділяє особливу увагу питанню навчань.

Нормативно-правовим актом начальника Управління, що регулює ці питання, є наказ про організацію навчання працівників Національної поліції України, затверджений наказом № 100. 50 МВС України від 26.01.2016 (далі – Положення).

Відповідно до розділу I п.6 цього Положення фізична підготовка – це комплекс заходів, спрямованих на розвиток рухових навичок, фізичних особливостей і здібностей працівника поліції з урахуванням особливостей його професійної діяльності.

Зміст вправи включає теоретичні знання, методику розвитку фізичних характеристик, практичні навички застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і способів транспортування злочинців до регіональних підрозділів міліції. Основним методом виконання фізичних вправ є фізичні вправи, які необхідно поєднувати з вимогами гігієни та заходами попередження травм [2, с. 132].

Положення про організацію підготовки особового складу Національної поліції України чітко не визначає завдання фізичної підготовки, хоча слід зазначити, що фізична підготовка включає підготовку та розвиток працівників поліції:

- рухові навички та вміння, необхідні для повсякденної діяльності та надзвичайних ситуацій;
- витривалість, швидкість і сила, які дозволяють притягнути до відповідальності правопорушника і отримати користь від насильницького зіткнення під час його затримання, в тому числі подолання природних і штучних перешкод;
- вміння контролювати фізичний стан і здоров'я під час виконання вправ;
- практичні знання застосування прийомів самозахисту, особистої безпеки, фізичного впливу тощо.

Хочу зазначити, що загальна фізична підготовка освоюється поліцейським самостійно. Проводяться курси тактики самооборони в навчальних групах за місцем служби та на навчальних зборах. Деякі елементи загальної практики, а саме фізичні вправи, які допомагають

швидко адаптуватися до різних навантажень, відпрацьовуються на заняттях із тактичної самооборони [3, с. 208].

Навчання має бути практичним (не менше 90% загального навчального часу для цього виду навчання).

Фізична підготовка персоналу проводиться під постійним наглядом спеціаліста відділу охорони здоров'я. Висновок про стан здоров'я працівника поліції формується Департаментом охорони здоров'я за результатами щорічного медичного огляду або окремо за хворобою, пораненням чи каліцтвом працівника.

Залежно від предмета, місця та погодних умов уроки фізкультури проходять у спортивній формі чи уніформі.

Список використаних джерел:

1. Вобленко Є. О., Цуркан О. П. Моделивання екстремальних ситуацій у процесі фізичної підготовки працівників поліції. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Харків : ХНУВС, 2018. С. 209–210.

2. Методичні рекомендації з проведення занять у формі поліцейського квесту в закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку кадрів для МВС України і Національної поліції, лист ДПООНД від 12.10.2018 № 22/2-5178.

3. Криволапчук В. О., Кримська М. С., Ряшко С. М., Бутов С. Є. Навч. посібник для слухачів і курсантів ВНЗМВС України з навчальної дисципліни Спеціальна фізична підготовка / за заг. ред. проф. Є. М. Моїсєєва та проф. О. Ф. Долженкова. Київ-Одеса, 2009. 208 с.

Листопад І.С.

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В ПРОФЕСІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Національна поліція України (НПУ) є центральним органом виконавчої влади з питань захисту прав і свобод людини, боротьби зі злочинністю, громадської безпеки та громадського порядку.

Сучасний поліцейський повинен забезпечувати безпеку людей, при необхідності відповідними засобами та методами; вміє розрізняти небезпечні ситуації; ніколи не діє без упереджень і відповідно до етичних стандартів. Аналіз поліцейської практики показує, що роль поліцейського може виконувати особа з високим ступенем відповідальності за результати своєї роботи, яка володіє важливими знаннями, практичними навичками та професійними якостями, набутими у визначений період. Ці елементи надають поліцейському професійні навички, необхідні для ефективного виконання складних, іноді небезпечних завдань [1, с. 17].

Нова концепція Національної поліції України вимагає особливої творчої активності, високого рівня культури, освіти, навичок саморозвитку та саморозвитку. У цих умовах ключовим напрямком діяльності ВНЗ МВС України та відділів професійної підготовки Державної поліції є підвищення рівня професійної підготовки поліцейських.

Комплексний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду підготовки поліцейських свідчить, що кожна країна має свій підхід до вирішення проблеми підготовки поліцейських.

Відповідно до чинного законодавства навчання призначене як система заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь і навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності.

Фізичне виховання – це комплекс заходів, спрямованих на навчання та розвиток рухових навичок, розвиток фізичних особливостей і здібностей працівника поліції з урахуванням особливостей його професійної діяльності.

Фізична підготовка носить плановий і систематичний характер.

Система фізичної підготовки включає:

- загальнофізична підготовка;
- тактика самооборони та особистої безпеки (далі: тактика самооборони);
- культурно-спортивні заходи та галузеві спортивні заходи.

Фізична підготовка включає підготовку та розвиток працівників поліції:

– рухові навички та вміння, необхідні для повсякденної діяльності та надзвичайних ситуацій;

– характеристики опору, швидкості та сили, що дають змогу притягнути винного до відповідальності та скористатися опором насильству, особливо при подоланні природних і штучних перешкод;

– здатність до самоконтролю фізичної підготовленості та здоров'я під час фізичних вправ;

– практичні знання прийомів самозахисту, особистої безпеки, фізичного втручання тощо.

Загальну фізичну підготовку поліцейські освоюють самостійно. Заняття з тактики самооборони проводяться в навчальних групах та на навчальних зборах. На заняттях з тактики самооборони відпрацьовуються деякі елементи загальної фізичної підготовки, а саме фізичні вправи, які допомагають поліцейському швидко адаптуватися до мінливих навантажень [2, с. 232].

Навчання має бути практично орієнтованим (не менше 90 відсотків загального навчального часу для цього виду навчання).

Уроки фізкультури ведуть:

– в особовому складі НПУ особовий склад міжрегіональних (територіальних) органів поліції, Управління ГУ поліції (далі – ГУНП), територіального підрозділу, навчального центру – працівники підрозділу ПТУ, інструктори;

– в закладі (установі) – навчально-науково-педагогічні працівники профільних кафедр (циклів).

У разі відсутності інструктора поліції (установи) уроки фізичної культури веде поліцейський, який:

– володіє методикою проведення уроків фізичної культури;

– має спортивне звання та/або кваліфікацію інструктора з прикладного спорту;

– має педагогічний стаж у цій сфері (за фахом).

З метою забезпечення належного стану фізичного здоров'я працівників та рівня їх фізичної підготовленості особовий склад підрозділів Національної поліції України поділяють на категорії та вікові групи, з урахуванням яких здійснюється організація занять з фізичної підготовки.

Фізична підготовка працівників поліції проводиться під постійним наглядом спеціаліста медичної частини. Звіт про стан здоров'я відділу охорони здоров'я складає медична частина за результатами щорічного або окремого медичного огляду у зв'язку з хворобою або травмою працівника [3, с. 356].

Працівники поліції, які за станом здоров'я не можуть бути допущені до занять практичної фізичної культури (поранені, хворі тощо), за рекомендацією лікаря тимчасово займаються лікувальною фізкультурою. Звільнення з обмеженням окремих видів фізичних навантажень для працівників поліції цієї групи здійснюється за довідкою, виданою медичним закладом. Крім ЛФК, вони повинні відвідувати заняття з тактики самооборони для оволодіння навчальним матеріалом (використання спеціальних засобів та вогнепальної зброї), необхідним для виконання службових обов'язків, без активної (примусової) участі в них.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко В. В., Ємчук О. І. Проблеми фізичної підготовки працівників підрозділів патрульної служби Національної поліції України. Фізичне виховання в контексті сучасної освіти : матеріали XII Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 16 черв. 2017 р.). Київ, 2017. С. 16–18.
2. Жевага С. І., Пронтенко К. В., Пронтенко В. В. Фізична підготовка викладацького складу вищих навчальних закладів МВС України : навч.-метод. посіб. Житомир, 2013. 232 с.
3. Несін О., Павлов А. Роль компонентів спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ у силовому затриманні правопорушників. *Молода спортивна наука України*. 2003. Вип. 7. Т. 2. С. 355–358.

Луцький В.Я.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ШКОЛЯРІВ

Питання, які стосувались підвищення рівня та укріплення соматичного здоров'я школярів завжди були предметом вивчення багатьох дослідників [1–3]. В цих працях зазначено, що інтенсивність навчання, використання сучасних гаджетів, низька ефективність організації процесу фізичної культури в школі, психоемоційний стрес на фоні зниженого рівня рухової активності призводять не тільки до збільшення рівня соматичних, але й інколи навіть психічних захворювань [4; 5].

Ситуація особливо загострюється і тому, що урок фізичної культури тільки на 10-15 % компенсує необхідний для школярів об'єм добової рухової активності [5; 6]. Відтак, виникає необхідність розробки інноваційних рекреаційно-оздоровчих технологій для використання в закладах середньої освіти.

Мета – розробити та експериментально перевірити ефективність рекреаційно-оздоровчої технології, спрямованої на нормалізацію психофізичного стану школярів середнього віку.

Для реалізації мети дослідження використовували наступні методи: теоретичний аналіз, психологічне тестування, антропометричні (вага і довжина тіла) й фізіометричні вимірювання (ЧСС, артеріальний тиск, ручна і станова динамометрія, життєва ємність легенів, ЧД), обсяг добової рухової активності, визначення соматичного здоров'я. Основними компонентами рекреаційно-оздоровчої технології для дітей середнього шкільного віку були: оцінка вихідного рівня показників фізичного стану школярів; вивчення мотивації школярів до рекреаційно-оздоровчої діяльності; оцінка матеріально-технічних умов навчального закладу та можливостей впровадження рекреаційно-оздоровчої програми; розробка змісту рекреаційно-оздоровчих занять з використанням, рекреаційних видів рухової діяльності (активного туризму, бадмінтону, настільного тенісу, крофболу, фрізбі, загартовуючих процедур, фітнесу, танців) [1; 4]. Такі заняття проводилися щоденно протягом першого півріччя (вересень-

грудень 2019 р.) в позаурочний час (тривалість 60 хвилин) під керівництвом студентів-волонтерів, які навчаються за спеціальністю «Середня освіта. Фізична культура»».

У результаті анкетування школярів середніх класів виявлено високий відсоток дітей, які бажають займатися рекреаційно-оздоровчими заняттями (від 65 % у 11-ти річному віці до 74,8 % у віці 14 років).

Під час констатувального педагогічного експерименту встановлено, що більшість обстежених школярів (90,45 %) мають низький рівень соматичного здоров'я.

За показниками морфологічного статусу (довжина і вага тіла) учні відповідають середнім величинам для даного віку; рівень індексу рухової активності є низький ($36,2 \pm 1,4$ балів); показник адаптаційного потенціалу знаходиться на нижній межі норми.

Після проведення формувального педагогічного експерименту відбулися вірогідні позитивні зміни в стані соматичного здоров'я, адаптаційного потенціалу, обсягу добової рухової активності, показників самопочуття, активності та настрою (САН). Так, показники САН знизилася (до 0,12 балів), порівняно з вихідним рівнем, ($0,16, p < 0,05$), а рівень активності та настрою збільшився і перейшов у діапазон норми (з $4,14 \pm 0,34$ балів до $5,1 \pm 0,23$ балів), що дозволяє констатувати про нормалізацію психоемоційного стану школярів.

Отже, запропонована рекреаційно-оздоровча технологія з використанням рекреаційних видів рухової діяльності забезпечує школярам середнього шкільного віку належний рівень добової рухової активності і психофізичного стану, що є базисом як для високого рівня соматичного здоров'я, так і для успішного навчання.

Список використаних джерел:

1. Андрейчина А., Бойчук І. Рекреаційно-оздоровча технологія у процесі фізичного виховання дітей старшого шкільного віку засобами активного туризму і фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Л. Українки. Луцьк, 2010. № 1(9). С. 68–73.
2. Андрєєва О., Головач І., Хрипко І. Формування мотивації учнів середнього шкільного віку до оздоровчої рекреаційної рухової активності. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2016. № 20. С. 11–15.
3. Бальсевич В.К. Онтокінезіологія людини. Москва : Теорія і практика фізическої культури, 2016. 275 с.
4. Бейба Л. Рекреаційно-оздоровча технологія в початкових класах школи. : метод. реком. Дрогобич : КОЛО, 2017. 22 с.

5. Бейба Л. Від руху до здоров'я. На допомогу вихователям дитячих садочків, вчителям молодших класів та батькам. Дрогобич : КОЛО, 2016. 40 с.: іл.

6. Бейба Л.Ф. Здорова дитина – щаслива родина. Дрогобич : Коло, 2015. 76 с.

7. Бондарчук Н. Інтерес молодших школярів до занять фізичною культурою як психологічний критерій диференціації у процесі фізичного виховання. Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. 2015. 2: 17–22.

8. Ботмер А. Ботмеровская гимнастика. Педагогические и терапевтические возможности применения. Москва, 2016. 135 с.

9. Бутенко Г.А. Підвищення фізичного стану дітей молодшого шкільного віку засобами оздоровчого туризму в процесі фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. : 24.00.02. Київ, 2016. 20 с.

Набивач В.В.

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

СУЧАСНІ МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАВООХОРОНЦІВ

Навчання з фізичної підготовки передбачає формування та вдосконалення в працівників Національної поліції України різноманітних рухових якостей, знань, умінь і навичок, що здатні забезпечити максимальну ефективність їх роботи як у повсякденній професійній діяльності, так і в разі виникнення екстремальних ситуацій.

При цьому якісна реалізація завдань фізичної підготовки, що передбачають формування та вдосконалення таких рухових якостей, знань, умінь і навичок потребує контролю та правильного добору способів і засобів, за допомогою яких буде забезпечене їх успішне та якісне досягнення. Однак, це не може бути повною мірою реалізоване без пошуку і вибору найефективніших методів вивчення рухових дій. Тому, одним із важливих аспектів з'ясування науково-теоретичних засад будь-якого дослідження є вибір відповідного методологічного інструментарію. Саме вибір і поєднання методів навчання, застосування яких сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу, є однією з основних

проблем педагогічної практики. Будь-які теоретичні положення, зокрема, у вигляді певних підходів, які пізніше можуть набути концептуальний вигляд, проміжних висновків, теж мають бути здатними виконувати методологічну функцію, а тому вони повинні відповідати певним вимогам.

Взагалі, метод – це сукупність прийомів і операцій практичного та теоретичного освоєння дійсності. Систему методів дослідження складає така сукупність методів пізнання об'єктивної дійсності, яка дає можливість чітко та зрозуміло вирішити поставлені завдання. Існують різні думки вчених щодо методів у теорії фізичного виховання, зокрема під «методами» розуміють способи взаємної діяльності учня і вчителя, спрямованої на вирішення навчально-виховного завдання [1, с. 90].

На різних етапах фізичної підготовки використовують різноманітні види контролю: попередній, поточний, тематичний, підсумковий. Вони під час навчання у різних їх формах прояву виконують взаємопов'язані функції: освітню, розвивальну та виховну.

Попередній контроль спрямований на виявлення наявного рівня знань, умінь, навичок, розвиненості фізичних якостей слухачів (працівників), що допомагає викладачеві визначити, на яких моментах необхідно акцентувати увагу, вирішення яких питань потребує тривалішого часу, а також допоможе реалізувати індивідуальний підхід до кожного слухача.

Поточний контроль здійснюють у повсякденній роботі з метою перевірки засвоєння попереднього матеріалу та виявлення прогалин у знаннях майбутніх працівників поліції за допомогою систематичного спостереження викладача (інструктора) за роботою навчальної групи загалом і кожного слухача зокрема.

Тематичний контроль (різновид поточного) здійснюють періодично, після вивчення нової теми чи нового розділу, він має на меті систематизацію знань працівників поліції.

Підсумковий контроль здійснюють наприкінці курсу первинної професійної підготовки поліцейських (комплексний екзамен) і в кінці навчального року в системі службової підготовки поліцейських.

Метод усного контролю полягає у з'ясуванні рівня знань працівників поліції завдяки прямому контакту з ним під час перевіркової бесіди.

Практичний контроль (практичне виконання вправ, ситуативних завдань, здача нормативів) – методи, завдяки яким здійснюють перевірку рівня сформованості практичних і рухових умінь і навичок (тактика захисту та особиста безпека, розвитку фізичних якосте тощо) [2, с. 126].

Для самостійного нагляду за змінами за станом власного здоров'я і фізичного розвитку, які відбуваються під впливом занять фізичними вправами, використовують методи самоконтролю за фізичним станом та станом здоров'я. Дані самоконтролю допомагають аналізувати зрушення, що відбуваються у стані здоров'я, функціональному стані організму. Серед недоліків такого методу – його суб'єктивність. Зазвичай метод самоконтролю використовується лише як додатковий.

У висновках варто сказати, що кожен метод контролю має свої переваги і недоліки, сферу використання. Жоден із них не може бути єдиним, здатним діагностувати усі аспекти процесу навчання. Лише комплексне поєднання методів контролю сприятиме підвищенню якості освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Ануфрієв М. І., Бутов С. Є., Гіда О. Ф., Решко С. М. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ : навч. посіб. Київ, 2003. 336 с.

2. Антоненко С. А. Формування рухових навичок рукопашного бою і психологічної стійкості майбутніх співробітників правоохоронних органів. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту*. 2005. № 6–7. С. 125–129.

Набивач В.В.

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

РОЛЬ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ КУРСАНТІВ ЗВО МВС УКРАЇНИ

На сьогодні перспективним напрямком вдосконалення організації навчання дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» – є комплексний підхід до методики викладання, який вимагає реалізації міжпредметних зв'язків, відповідної організації навчального процесу.

Концепцію, засоби та методи викладання цієї дисципліни досліджували чимало видатних науковців таких як: В. Вдовіченко, С. Баркалов, В. Хромов, Н. Алексєєв, І. Герасимов.

У своїх публікаціях вони зазначають, що в освітніх закладах МВС фізична підготовка повинна здійснюватися на основі глибокої інтеграції в рамках єдиної структурно-логічної схеми навчання. При цьому в процесі фізичної підготовки активно реалізуються знання, вміння, навички, отримані курсантами у міру вивчення цієї дисципліни. В умовах браку часу процес навчання курсанта повинно бути спрямовано на професійну підготовленість. Це означає, що одним з основних вимог підготовки фахівця є цілеспрямований освітній процес орієнтований на формування у курсантів і слухачів навичок, пов'язаних з характером майбутньої професійної діяльності [1, с. 45].

У свою чергу А. Алдошин і С. Моськин, видатні діячі педагогічних наук, вважають, що правильно спланований і розроблений комплекс фізичного навантаження курсантів по їх підготовці до виконання в майбутньому своїх безпосередніх обов'язків по здійсненню професійної діяльності, сприяє:

- отриманню корисного досвіду спеціальних рухових дій;
- вмінню працювати в стресових ситуаціях і протистояти негативним факторам;
- більш успішному процесу адаптації в відомчому навчальному закладі, до специфічних умов проживання та несення служби;
- підвищенню рівня розумової роботи на навчальних заняттях та вмінні логічно аналізувати задану ситуацію;
- підвищенню працездатності курсантів;
- профілактиці впливу несприятливих факторів професійної діяльності на фізичний і психічний стан особового складу освітньої організації;
- швидкому відновленню працездатності курсантів і слухачів після великих фізичних навантажень і психічних напруг;
- прискоренню реабілітації після травм, хвороб і різних уражень [1, с. 89].

Спеціальна фізична підготовка працівника поліції – це одне з основних якостей, яке повинно постійно розвиватися і вдосконалюватися. Вона складається з таких структурних елементів: прийоми боротьби, різні види єдиноборств, атлетичні нормативи. Все це спрямовано на певні цілі:

- формування практичних знань, умінь та навичок підготовки професійно важливих фізичних якостей;
- вдосконалення практичних умінь і навичок самозахисту та забезпечення особистої безпеки при припиненні протиправні дій, а

також умінь і навичок, що забезпечують правомірне застосування фізичної сили, спеціальних засобів для затримання осіб.

Проте методи підготовки курсантів повинні своєчасно вдосконалюватися. Виходячи з задач, які пов'язані з діяльністю співробітника поліції. Тому одним з основних завдань фізичної підготовки як складової частини професійної підготовки співробітників НПУ є зниження негативного впливу їх службової діяльності та забезпечення фізичної готовності для дій у звичайних і екстремальних умовах [2, с. 120].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що пріоритетним напрямком діяльності закладів вищої освіти системи МВС є розвиток фізичної підготовки шляхом використання спеціальних методів і засобів. Підвищення професійної готовності курсантів МВС до ефективних дій в екстремальних умовах є важливим напрямком удосконалення системи фізичної підготовки.

Список використаних джерел:

1. Барчук І. С. Фізична підготовка особового складу спецпідрозділів. М.: СпортАкадемПресс, 2014. 252 с.
2. Короткова О. В., Пугачёва Н. Б. Здоровье формирующее образование: опыт, проблемы, прогнозы. *Сборники конференций НИЦ Социосфера*. 2011. № 18. С. 109–125.

Попель С.Л.

доцент,

Прикарпатський національний університет

ВПЛИВ САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ НА ФІЗИЧНУ ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ

Важливість фізичного самовиховання у старших класах обумовлена необхідністю професійного самовизначення. Нерідко ліцеїсти надають додаткові зусилля для вирішення особистих, більш вузьких завдань із метою корекції свого здоров'я: підвищення вестибулярної стійкості; спритності; розвитку оперативного мислення; рішучості та сміливості;

підвищення резистентності до несприятливих факторів довкілля [3, с. 18]. Такий вибір пов'язаний насамперед із вимогами життєдіяльності старших ліцеїстів. Невід'ємним компонентом фізичної культури особистості є залучення ліцеїстів в активні форми занять фізичними вправами. Основна форма таких занять регулярне самостійне виконання фізичних вправ [1, с. 5]. За характером роботи самостійні заняття фізичними вправами є важливими факторами формування, зміцнення та вдосконалення здоров'я старших школярів та їх фізичної підготовленості [2, с. 25].

З метою вивчення проблеми самостійними заняттями фізичними вправами як підвищення фізичної підготовленості ліцеїстів старших класів здійснено експериментальну роботу, яка проводилася на базі ліцею № 2 м. Івано-Франківська (Україна). В експерименті взяли участь 100 ліцеїстів-десятикласників (середній вік $17,0 \pm 1,2$ років). Дослідження здійснювалось у три етапи:

1) вересень-жовтень 2019 р. констатуючий експеримент був спрямований на виявлення мотивації до ведення самостійної спортивно-оздоровчої діяльності учнів контрольної (50 чол.) та експериментальної груп (КГ та ЕГ – 50 чол.), визначення рівня теоретичних знань та фізичної підготовленості учнів старшого шкільного віку;

2) листопад 2019 березень 2020 р. формуючий експеримент полягав у проведенні з ліцеїстами ЕГ методичної роботи, спрямованої на формування теоретичних знань для проведення самостійних занять фізичними вправами, а також на підвищення рівня фізичної підготовленості ліцеїстів;

3) контрольний експеримент полягав у повторному визначенні рівня фізичної підготовленості ліцеїстів ЕГ.

З метою реалізації поставлених мети і завдань, спрямованих на виявлення мотивації до використання різних форм самостійної спортивно-оздоровчої діяльності та рівня теоретичних знань у ліцеїстів старших класів, був використаний метод анкетування.

Результати анкетування на констатуючому етапі дозволили визначити наступне:

1. Мотиваційний блок анкетних питань виявив провідні мотиви ліцеїстів старших класів до самостійних занять спортивно-оздоровчої діяльністю.

2. Теоретичний блок відповідей дозволив визначити рівень теоретичних знань, необхідних для повноцінної організації самостійних занять, безпосередньо самими ліцеїстами.

Слід відзначити, що у ліцеїстів старших класів (80% КГ і 82% ЕГ) виявляється низький (1–2 бали) рівень теоретичних знань, необхідних для організації самостійних спортивно-оздоровчих занять. Результати опитування також показали, що найбільшу популярність серед ліцеїстів старших класів мають оздоровчий біг (50%), спортивні ігри (20%), заняття в тренажерному залі (5%), ритмічна гімнастика (10%) та оздоровча аеробіка (15%). Отримані дані тестування рівня фізичної підготовленості ліцеїстів ЕГ і КГ на констатуючому етапі показали, що більшість ліцеїстів старших класів мають середній, нижче середнього і низький рівень фізичної підготовленості. Дані експерименту вказують на необхідність використання ефективних засобів, методів і прийомів фізичного виховання, в тому числі самостійних занять фізичною культурою. На формульованому етапі експерименту з ліцеїстами старшого шкільного віку в ЕГ була організована методична робота з підвищення у них теоретичних знань і впровадження в їх дозвілля самостійних занять фізичними вправами. З ліцеїстами КГ проводились тільки уроки з фізичної культури відповідно до обов'язкової навчальної програми з предмету «Фізична культура і здоров'я». Одним із використаних методів експериментальної роботи було формування теоретичних знань шляхом організації самостійних занять фізичною культурою для ліцеїстів старшого шкільного віку. Для досягнення поставленого завдання педагогами на початку уроку з ліцеїстами ЕГ проводились бесіди згідно з темами, встановленими навчальною програмою. У бесідах розкривалася сутність поняття самостійних занять фізичною культурою, методики здійснення самостійної спортивно-оздоровчої діяльності, проводився інструктаж з техніки безпеки. Для досягнення позитивного результату нами розроблені методичні рекомендації: «Організація самостійних занять фізичною культурою для старшокласника» Контроль рівня теоретичної готовності ліцеїстів старших класів був проведений за допомогою анкетування. Ліцеїстам було запропоновано повторно оцінити за 5-ти бальною шкалою рівень своєї згоди з твердженнями теоретичного блоку.

Порівняння результатів рівня теоретичних знань серед ліцеїстів двох груп дозволило нам зробити проміжний висновок, що у ліцеїстів ЕГ рівень теоретичних знань на контрольному етапі дослідження значно збільшився у порівнянні з результатами, показані ЕГ на констатуючому етапі дослідження (низький рівень не виявлявся ні в одного ліцеїста) (рис. 1).

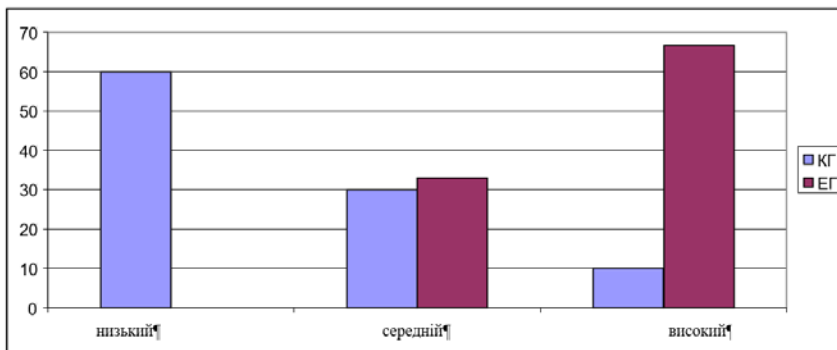

Рис. 1. Гістограма розподілу ліцеїстів за рівнем теоретичних знань в контрольній та експериментальній групі на контрольному етапі дослідження

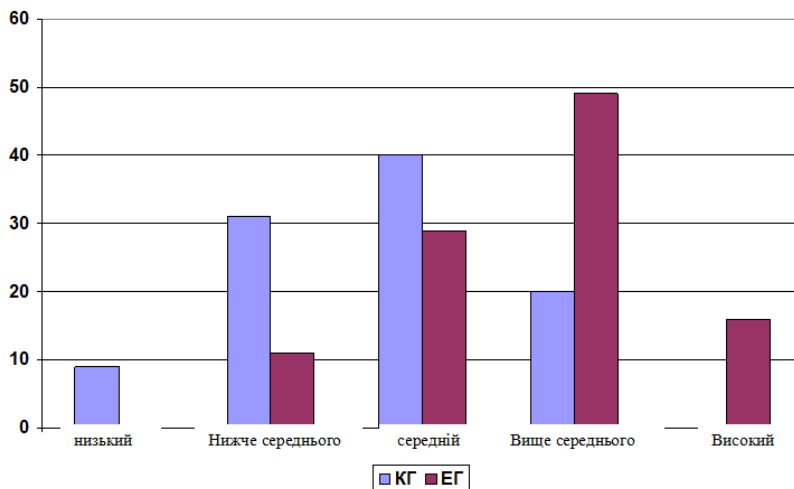

Рис. 2. Порівняльний аналіз рівня фізичної підготовленості контрольної та експериментальної групи на контрольному етапі експериментального дослідження

Стосовно ліцеїстів КГ старших класів, то динаміка спостерігається тільки в тому, що на 20% зменшилась кількість ліцеїстів, в яких виявлений низький рівень теоретичних знань, при цьому високий теоретичний рівень

спостерігався тільки у 10% (в ЕГ цей показник становить 66%). На контрольному етапі дослідження за результатами визначення рівня фізичної підготовленості кожного з учасників групи не виявлено суттєвих змін рівня фізичної підготовленості в ліцеїстів КГ. Таким чином, рівень фізичної підготовленості ліцеїстів ЕГ за статистичними даними отриманих за час формуючого етапу дослідження, говорить про ефективність застосування самостійних занять фізичною культурою. Для найбільш повного представлення про ефективність проведеної на контрольному етапі дослідження роботи з підвищення рівня фізичної підготовленості ліцеїстів загальний аналіз результатів КГ та ЕГ на контрольному етапі дослідження представлений на рис. 2.

Таким чином, результати рівня фізичної підготовленості ліцеїстів старших класів ЕГ стали значно вищими, тобто спостерігається позитивна динаміка. Не виявлено ліцеїстів з низьким рівнем фізичної підготовленості. Аналіз науково-методичної літератури та результатів експериментальної роботи з вивченої проблеми дозволив зробити наступні висновки:

1. Більшість ліцеїстів старших класів мають стійку мотивацію і потребу в участі у самостійній спортивно-оздоровчій діяльності. Важливими мотивами до самостійних занять фізичною культурою ліцеїсти старших класів вважають можливість мати гармонічно розвинену тіло будову, правильну поставу; отримувати емоційне задоволення від таких занять. Дані проведеного експерименту вказують на те, що в період навчання 66% ліцеїстів старших класів стали більш позитивно відноситися до занять спортивно-оздоровчою діяльністю, стали розуміти їх цінність і вирішувати настрої на подолання можливих перешкод на шляху до спортивно-оздоровчих занять. Це говорить про високий рівень цілеспрямованості і мотивації підлітків до самостійної спортивно-оздоровчої діяльності.

2. Важливою складовою організації самостійної спортивно-оздоровчої діяльності є формування теоретичних знань ліцеїстів старших класів за методикою проведення даних занять [4, с. 16]. Констатуючий етап експерименту вказує на те, що у ліцеїстів старших класів переважає низький рівень теоретичної готовності. Після проведення експериментального дослідження, на завершальному етапі, рівень теоретичних знань учнів старших класів помітно збільшився.

3. Результати експериментальної роботи з ліцеїстами старшого шкільного віку показали, що після експерименту спостерігається позитивна динаміка рівня фізичної підготовленості. Все це свідчить про ефективність застосування самостійних занять фізичною культурою в

старших класах з метою фізичного вдосконалення. Таким чином, процес самостійної рухової діяльності повинен носити не стихійний, а направлений характер. Для досягнення очікуваного ефекту в процесі використання самостійної спортивно-оздоровчої діяльності ліцеїст, який самостійно займається спортивно-оздоровчими заняттями в старших класах повинен мати певний рівень знань у цій області, особливо методичного характеру, мати відповідну потребу, мотивацію і також інтерес до систематичних занять фізичною культурою.

Список використаних джерел:

1. Виноградов, Ю. А. Об активности учащихся на уроках физической культуры / Ю. А. Виноградов. // Физ. культура в шк. – 1963. – № 5. – С. 4–8.
2. Гаптарь, В. М. Повышение уровня физической подготовленности подростков (16–17 лет) средствами туризма / В. М. Гаптарь // Мир спорта. – 2013. – № 4. – С. 24–27.
3. Кудрявцева, О. В. Психолого-педагогическая технология обучения двигательным действиям на занятиях физической культурой школьников 5–10-х классов / О. В. Кудрявцева, В. С. Беляев, М. В. Соловьёв // Физ. культура: воспитание, образование, тренировка. – 2014. – № 5. – С. 18–23.
4. Куцаев В. В. Организация самостоятельных занятий физической культурой школьников / В. В. Куцаев. – Екатеринбург: Урал. гос. пед. ун-т, 2010. – 281 с.

Презлята Г.В.

кандидат педагогічних наук, доцент;

Соє М.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

ВИРІШЕННЯ ОСНОВНИХ ОСВІТНІХ ЗАВДАНЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТУРИЗМУ

В системі української освіти з огляду переходу на нові освітні стандарти проводиться пошук нових засобів навчання, направлених на особисто-орієнтовану педагогіку, де пріоритетними стають здоров'язберігаючі технології. У зв'язку з цим туризм, як засіб і метод, який дозволяє поєднати процес фізичного виховання підростаючого покоління з сучасною направленістю освітнього процесу в цілому, розглядається з новим інтересом. Відомо, що в будь-якому вигляді спорту одноманітні тренування приводять до швидкого фізичного та психічного стомлення спортсменів. Туризм завдяки різноманітності місць і районів походів, і змагань, служить однією із найбільш цікавих форм фізичної культури, оскільки дозволяє вирішувати основні завдання навчання: освітні, оздоровчі та відпочинкові в безпосередній обстановці.

Освітні завдання. Виховання і навчання школярів в туристично-екологічному поході проводиться в рамках різноманітних організаційних форм. Це маршрутна екскурсія на місцевості, бесіди, самостійні дослідження школярів у природі, індивідуальні і групові консультації, природовідновні і природоохоронні роботи. Освітня функція туризму у школярів полягає в тому, що під час мандрівки закріплюються шкільні знання з географії, історії, краєзнавству, біології та астрономії, засвоюються нові шляхи дослідницької діяльності з отримання знань і практичних навичок. Заняття туризмом дають навички з орієнтування на місцевості по компасу, карті, небесних об'єктах і місцевих предметах. Школярі під час мандрівки знайомляться з культурою і звичаями свого народу, вивчають рідний край, з його і пам'ятними місцями. Вивчаючи новий природний район, школярі в поході ведуть спостереження за погодою, описують

геологічну будову місцевого рельєфу, збирають гербарій, проводять гідрологічні і фенологічне спостереження, роблять описання флори і фауни.

Виховна роль туризму. У поході особливо яскраво розкривається основний моральний аспект нової людини – поєднання особистої та колективної складових елементів психо-соціальної сутності людини. Тут проходять перевірку та загартування такі важливі морально-вольові якості, як чесність, скромність, організованість, дисципліна, сміливість, чуйність, рішучість, доброта, принциповість, товариство, акуратність, працьовитість. Хлопці знаходяться в умовах, які зобов'язують їх надавати допомогу один одному. Виконуючи громадські доручення, кожен учасник відповідає перед своїми товаришами. Мабуть, найбільшим потенціалом у формуванні ціннісних відносин школяра до навколишнього світу, до інших людей і, саме головне, до самих себе, мають ситуації, що виникають під час багатоденних походів, підвищеної фізичної, моральної, емоційної напруги, яку переживає школяр. Випробування похідного життя, перешкоди, які трапляються на шляху, несприятливі погодні умови, відсутність звичних побутових умов, постійна важка фізична праця – все це вимагає від школярів концентрації сил, волі, терпіння. Пішохідний туризм привчає дітей переносити побутову невлаштованість, різні труднощі, нівелюють їх інфантилізм, егоїзм та примхливість; вчить брати на себе відповідальність за успіх загальної справи, дбайливе ставлення до рідної природи та культури, раціонального використання свого часу, сил, майна; формує навички самообслуговування та сприяє вдосконаленню їх самостійності.

Оздоровче завдання туризму. Найбільш важливою функцією туризму, на думку багатьох вчених, є функція оздоровлення. Зміна звичної обстановки, вплив природно-середовищних факторів на організм школяра, підвищена рухова активність, розвиток можливостей адаптації у складних умовах зміни клімату, застосування активних способів пересування, найрізноманітніших рухових дій, дотримання правил особистої гігієни в умовах самоконтролю сприяють зміцненню здоров'я дитини, підвищенню функціональних можливостей його організму. У цілому, школяр вирішує під час туристських походів завдання фізичного виховання, підвищуючи рівень розвитку рухових якостей, таких як швидкість, витривалість, спритність, сила. Показники дихальної системи мають тенденцію до збільшення. Значні зміни у бік підвищення спостерігаються і з показниками серцево-судинної системи. Отже, туризм школярів насамперед із оздоровчими, виховними, пізнавальними та спортивними цілями та оцінка

його ролі і місця у вихованні підростаючого покоління є, безсумнівно, актуальним сучасним завданням освітнього процесу.

Туризм треба сприймати як наймасовіший феномен ХХ століття, як одне з найяскравіших явищ нашого часу, що реально допомагає виховувати підростаюче покоління з достатньо високими функціональними резервами організму.

Пугаченко С.О.

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАХИСТ ВІД НАНЕСЕННЯ УДАРІВ РУКАМИ ТА НОГАМИ

Володіння технікою захисту від правопорушника багато в чому визначає результат фізичного зіткнення з ним.

До кожного пострілу можуть застосовуватися всі види захисту, залежно від відстані, швидкості та тактичних намірів поліцейського, якого захищається. У будь-якому випадку застосовувати захисні заходи, які створюють найбільш сприятливу ситуацію для сприятливих і контрзаходів.

Якість захисту визначається точними розрахунками, своєчасністю та швидкістю виконання. Захист не може бути ні раннім, ні пізнім. Однак, оскільки поштовхи, як правило, застосовуються протягом короткого періоду часу поспіль, захисні заходи повинні бути скоординованими і мати невелику амплітуду [1, с. 336].

Захист використовується як єдиний техніко-тактичний підрозділ, дії здійснюються безпосередньо в обороні.

Тип і напрям атаки противника завжди повинні визначатися на основі тактичних можливостей, перш ніж виконувати будь-які оборонні дії. Рекомендується поєднувати захист від ударів з відступом, проривними дистанціями, щоб відповідними діями можна було вразити противника. При цьому контрборона використовується для різкої зупинки або уповільнення руху кінцівки противника. У цих випадках особливо важливо відчувати бій, тобто зрозуміти бойову обстановку, дії і плани противника на

основі постійного індивідуального досвіду. Особлива увага приділяється гостроті зорового сприйняття, тонкощам психологічного аналізу, точності м'язових тактильних відчуттів і сприйняттю відстані і часу.

Для успішного проведення захисних операцій важливо дотримуватись дистанції, яка дозволяє визначити напрямок удару та провести захисні дії. Якщо обрана занадто коротка дистанція – працівник не встигає адекватно відреагувати на удар, якщо занадто довга – він не зможе ефективно контратакувати.

В ефективній обороні дуже важливо візуально оцінити витривалість суперника, за яким можна визначити напрямок удару, а також положення ніг і розподіл ваги на них, щоб зрозуміти, на яку ногу атакувати.

Ні в якому разі не можна закривати очі або відвертатися під час захисту.

Удари ногами дуже сильні, тому від них потрібно захищатись особливо ретельно. Найбільш небезпечні удари ногами в нижній і середній рівні – в ноги, коліна, живіт і пах.

Щоб уникнути коротких і середніх рівнів нижньої частини тіла, використовуйте атакуючу лінію, зупиніть ударну ногу, підставку для ніг, підставку для ніг або м'язову частину стопи. Використовуйте рухи, вправи, руки, щоб захистити себе від ударів верхньої частини тіла [2, с. 53].

У єдиноборствах захист рук виконується твердими і міцними блоками з високою концентрацією сили. Інша – інтерпретація захисту від ударів у боксі, айкідо, стилі російського рукопашного бою. Частіше використовують захист при переїзді, стволах, схилах, пірнанні, м'яких блоках.

Захист від удару виконується в різних режимах руху: крок або стрибок назад, вправо або вліво; рухи тулуба: нахили, занурення, повороти; кінцівки: застосування контрфорсів або превентивів, опор, відбитків, перекриттів. Комбіновані засоби захисту поєднують різні методи.

Найчастіше використовується захист рук. Ноги набагато менш рухливі, ніж руки, а також виконують свою основну функцію – підтримують тіло. Звісно, їхня участь в оборонних діях не дуже активна.

При виконанні захисту рук м'язи повинні бути напружені і зупинити кулак, по можливості захопити руку суперника для застосування хворобливих прийомів або кидків.

Стійка стоячи – це захисна дія, що виконується однією з кінцівок або предметів у напрямку удару, яка перериває рух кінцівки супротивника, що вражає. Цей вид захисту зручний у поєднанні із захистом від руху та руху. Щоб захистити штатив, постріл зупиняється, як правило, прямо в ціль [3, с. 104].

Відбив – це захисна дія, що виконується кінцівкою або предметом, що змінює напрямок руху кінцівки, яка вдаряє супротивника.

Накладка – захисна дія, яка зупиняє удар на початку або перед його початком. Захист укриття в основному використовується на середніх і коротких дистанціях для бічних ударів ногою, рукою та ногою знизу. Захист від верхнього шару зазвичай здійснюється шляхом переміщення його вперед. Вставка виконується шляхом короткого натискання рукою на кулак, плече або передпліччя суперника, коліно, стегно або стопу, ногу, коліно, стегно, залежно від відстані та довжини кулака.

Список використаних джерел:

1. Ануфрієв М.І., Бутов С.Є., Гіда О.Ф., Решко С.М. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ : навч. посіб. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2003. 336 с.

2. Бондаренко В. В. Особливості застосування поліцейських заходів під час професійної діяльності працівників патрульної поліції. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 24 трав. 2018 р.). Харків, 2018. С. 52–57.

3. Дідковський В.А., Кузенков О.В. Силове затримання неозброєного правопорушника : навчальний посібник. Київ : УкрДГПІ, 2014. 104 с.

Сорокін Р.О.

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ЯК СКЛАДОВИЙ КОМПОНЕНТ РОЗВІДУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фізична підготовка для поліцейських – це керований процес, спрямований на вдосконалення фізичної готовності. Підвищення фізичних кондицій необхідно здійснювати з урахуванням особливостей їхньої професійної діяльності, що є найважливішою основою для підвищення бойового майстерності особового складу всіх видів Збройних сил.

За сучасної загальної модернізації необхідний пошук нових підходів до вирішення проблеми фізичної підготовки військових розвідників. При цьому статистика останнього часу показує велику кількість відмов при зарахуванні на службу у спеціальні підрозділи через недостатній фізичний розвиток.

Яким чином здійснюється фізична підготовка? Засобами спеціальної фізичної підготовки служить більш-менш сформована система спеціальних вправ, специфічних у кожному виді військової спеціальності та спрямованих на розвиток тих якостей та тих м'язових груп, які особливо необхідні для досягнення найвищих показників професійної діяльності. Практика фізичного виховання та спорту показує, що всі визначні спортсмени були або є різнобічними атлетами, що пройшли ґрунтовне тренування з використанням різноманітного комплексу загальних та спеціальних вправ. Разом з даними спортивного досвіду.

В даний час є експериментальні матеріали, що підтверджують позитивне вплив різнобічної підготовки на розвиток спеціальних якостей рухової діяльності [4]. Дослідженнями було також виявлено різний ступінь різнобічного пристосування організму при тренуванні, спрямованому на розвиток якогось одного якості [3]. Найбільш різнобічно організм адаптується при тренуванні, сприяє розвитку швидкості. Тренування, спрямоване на розвиток сили, крім прямого її впливу на цю якість створює передумови для розвитку швидкості. Найбільш одностороннє впливає тренування, спрямовану розвиток витривалості [4].

У зв'язку з цим фахівці відзначають реальну потребу у створенні та впровадженні активних технологій навчання, спрямованих на інтенсифікацію підготовки кадрів для органів внутрішніх справ; максимальне наближення навчання до практичних потреб.

На це неодноразово звертало увагу керівництво міністерства, що відповідають вимогам отримали своє відображення у рішеннях колегій МВС, у Концепції вдосконалення професійної підготовки кадрів органів внутрішніх справ, де чітко позначено пріоритетне спрямування системи професійної освіти – посилення практичної спрямованості дисциплін, що викладаються, з максимальним наближенням змісту освітнього процесу до специфіки завдань, що виконуються органи внутрішніх справ.

Реалізація цих вимог у контексті визначення основних напрямів удосконалення фізичної підготовки у системі вищої освіти МВС може виглядати так.

Удосконалення змісту та форм фізичної підготовки з урахуванням специфіки майбутньої службової діяльності випускників вузів МВС. Цей напрямок сьогодні актуалізовано проведенням у країні реформ, спрямованих на успішне провадження правоохоронної діяльності. Коригування структури та функцій органів внутрішніх справ, модернізація їх матеріально-технічного забезпечення зумовлюють зміну змісту, характеру та умов службової діяльності працівників.

Сучасна структура НП настільки складна і багатогранна, що говорити про підготовку універсальних спеціалістів просто недоречно.

Сьогодні потрібні кваліфіковані фахівці у конкретних галузях діяльності – справжні професіонали у своїй справі. Сформований для цих цілей у системі вищої освіти МВС комплекс спеціальностей, спеціалізацій та профілів підготовки (їх перелік постійно коригується, з'являються нові напрями підготовки) зумовлює необхідність диференційованого підходу у навчанні, що враховує весь спектр особливостей майбутньої службової діяльності випускників [3].

В першу чергу, це пов'язано зі специфічністю професійних знань, необхідних у різних сферах правоохоронної діяльності.

З метою досягнення вищого рівня підготовленості на заняттях з фізичної підготовки використовувати не тільки метод стандартного повторення, а й метод варіативного вправи, що формує навичку виконання рухової дії у будь-якій обстановці [4].

Щодо бойових прийомів боротьби цей метод на стадії закріплення передбачає: використовувати різні підготовчі дії щодо прийому; проводити прийом з різних вихідних положень; підвищувати швидкість атакуючих дій партнера та силу його опору; проводити прийом на партнерах різного зростання та ваги.

Список використаних джерел:

1. Антоненко С. А. Бойовий хортинг як засіб виховання всебічно розвинутої особистості / С. А. Антоненко, Е. А. Єрьоменко, В. В. Чмелюк, В. Л. Гришук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. 14-15 липня 2020 р. – Ірпінь: Університет ДФС України. С. 399–415.
2. Бойовий хортинг як система морально-етичного виховання особистості / Т. Федорченко, Е. Єрьоменко, І. Суліма, С. Полторацький // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 42–51.
3. Бутко О. В. Бойовий хортинг як засіб фізичної і психологічної підготовки та формування професійних якостей курсантів і працівників правоохоронних органів /

О. В. Буток, Е. А. Єрмоєнко, С. І. Болтівець, В. Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К.: Паливода А. В., 2019. – Вип. 11. – С. 220–231.

4. Вербовський О. І. Бойовий хортинг у програмі всебічного виховання школярів / О. І. Вербовський, Е. А. Єрмоєнко, В. М. Роханський // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. міжнар. наук.-практ. конф. 4-5 січня 2021 р. – Ірпінь: Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. Ч. 1. – С. 307–321.

Сорокін Р.О.

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ МВС

Діяльність співробітника Національної поліції України (НПУ) протікає на фоні значних психічних навантажень. Вона вимагає високої професійної підготовленості і розвинутих морально-вольових якостей. Можливість виникнення екстремальних ситуацій гостро ставить питання фізичної підготовленості кожного співробітника поліції.

Наявна соціально-економічна та політична ситуація у країні значним чином впливає на традиційну систему фізичної підготовки працівників правоохоронних органів МВС України та передбачає їх високу готовність до виконання професійної діяльності. Але на сьогодні почастишали випадки травмувань та загибелі правоохоронців. Безсумнівно, що недостатній рівень загальної та спеціальної фізичної підготовки юристів правоохоронних органів заважає їм ефективно виконувати свої професійні обов'язки [1].

Серед основних проблем професійної підготовки кадрів для органів внутрішніх справ України можна виділити наступні: невизначеність цільових установок, кваліфікаційних характеристик і вимог до професійних і соціальних якостей фахівців, плінність кадрів; загибель співробітників, повна або тимчасова втрата працездатності.

Основною метою фізичного виховання курсантів освітніх установ МВС України є забезпечення такого рівня фізичної підготовленості, який необхідний для виконання службових завдань відповідно до їх майбутнього призначення.

З метою подальшого вдосконалення фізичної підготовленості постійного та змінного особового складу ЗВО пропонуємо такі організаційно-педагогічні підходи й заходи [3]:

- науково-педагогічному складу кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету активніше залучати курсантів і студентів до роботи у спортивних секціях;

- більш відповідальне ставлення атестованого складу (поліцейських) до відвідування занять із таких напрямів, як фізична підготовка й тактика самозахисту, що регулярно проводяться в системі службової підготовки правоохоронців;

- керівництву ЗВО та профільній кафедрі приділяти більшу увагу розвитку матеріально-технічної бази для занять курсантами і студентами фізичною культурою та спортом [3].

Таким чином, в результаті дослідження теоретично обґрунтовано використання в освітньому процесі майбутніх офіцерів НПУ запропонованої нами педагогічної технології, яка спрямована на удосконалення системи їх фізичної підготовки [2].

Слід зауважити, що жодна з педагогічних технологій не буде мати позитивного результату, якщо відсутня зацікавленість професійного відношення професорсько-викладацького складу до науково-педагогічної діяльності, яка спрямована на використанні в навчальному процесі інноваційних освітніх технологій, останніх досягнень науки і практики, а також відсутня сучасна навчально-матеріальна база і необхідне фінансове забезпечення [4].

Розкриваючи професійну діяльність вчителя, слід відмітити, що вона характеризується наступними ознаками: статичною робочою позою; гіподинамією та монотонною діяльністю; концентрацією уваги та напруженням зорового аналізатора; напруженням м'язів спини, шії, плечового поясу; однотипною структурою рухових дій; різносторонньою фізичною підготовкою; значними шумовими умовами.

Список використаних джерел:

1. Лаврентьев О. М. Удосконалення професійно-прикладної підготовки оперативних працівників правоохоронних органів України (на прикладі

податкової міліції): автореф. дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення / О. М. Лаврентєв. – Х.: ХДАФК, 2012. – 20 с.

2. Лапшина Г. Г. Обґрунтування змісту і методики організації самостійних занять – одного із видів професійно орієнтованої фізичної підготовки студентів / Г. Г. Лапшина, Р. Л. Дмитрів // Наука і освіта : наук.-практ. журн. – Одеса: Південний науковий центр НАПН України (серія: Психологія і педагогіка). – 2013. – № 4СХІV. – С. 138–140.

3. Улановский А. Н. Інноваційні підходи до організації фізичного виховання студентів юридичних ВНЗ / А. Н. Улановский, А. П. Карпович, Л. В. Лисовская // Матеріали V Міжнародної електронної науково-практичної конференції «Психологічні, педагогічні і медико-біологічні аспекти фізичного виховання». – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2014. – С. 116–118.

4. Фарфель В. С. Управление движениями в спорте / В. С. Фарфель. – М.: Физкультура и спорт, 1975. – 208 с.

Таймасханов Халід Сайд-Магомедович

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

СТІЙКИ, СТРАХУВАННЯ ПРИ ПАДІННІ ВПЕРЕД, НАЗАД, НА БІК

Вивчення всіх видів єдиноборств, прийомів фізичного впливу, самооборони без зброї завжди починається з освоєння техніки самострахування та страхування партнера. Ефективне засвоєння техніки страхування та самострахування зумовлює необхідність їх удосконалення на кожному навчальному занятті. Формування стійких навичок самострахування у курсантів і слухачів дозволяє знизити ймовірність травматизму не тільки на заняттях зі спеціальної фізичної підготовки, а й у службових заходах.

«Перш ніж навчишся стояти, навчись падати», – говорить старослов'янське прислів'я. Уміння падати, не отримуючи пошкоджень, вміння перекочуватися при падінні на землю, вміння звернути проти себе

кидково силу суперника в більшості випадків є ключовою умовою ефективного протистояння [1, с. 15].

3-поміж іншого, падіння можна класифікувати за результатом досягнення кінцевої мети:

1. Падіння як спосіб «окупитися» ударом об землю.

2. Падіння і перекочування як спосіб пересування.

3. Падіння з ковзанням для посилення впливу на ноги суперника масою всього тіла.

4. Падіння, як спосіб підняти зброю чи предмет (палицю, камінь, пісок тощо).

Досконале володіння прийомами рукопашного бою як із застосуванням спеціальних засобів, так і без них – професійний обов'язок кожного працівника Національної поліції України [2, с. 87]. Але для того, щоб рукопашний бій був справжньою зброєю, необхідно правильно вивчити не тільки способи фізичного впливу та тактичні дії щодо їх застосування, а й способи самострахування.

Так, падаючи разом з супротивником, потрібно уважно стежити, щоб не спертися на кисті. Це не виправить ситуацію, але може призвести до травми. Однак при падінні грудьми вниз, щоб не вдаритися обличчям об килим, потрібно поглинати падіння руками, спираючись на руки. Щоб уникнути травм і дискомфорту, потрібно навчитися правильно падати. Ключова умова будь-якого падіння – згрупуватися і «окупити» удар [3, с. 66]. Цього можна досягти трьома способами:

– використанням рук і ніг як амортизаторів;

– зменшити силу падіння за рахунок зменшення висоти падіння і крену;

– виконати зустрічний різкий удар по килиму всією поверхнею прямих рук – таким чином, удар від падіння гаситься зустрічним ударом.

Страхування партнера використовується для запобігання травм і пошкоджень під час тренування фізичного впливу. Це також передбачає шанобливе ставлення до партнера і утримання від використання заборонених прийомів. Одним з основних принципів страхування партнера є повільне виконання технічних дій, без ривків і поступового збільшення сили і швидкості.

Отже, функціональні обов'язки поліцейського може виконувати лише особа з високим рівнем відповідальності за наслідки та результати власної службової діяльності, яка володіє комплексом знань, практичних навичок та сформованих професійно важливих якостей, набутих під час спец. навчання. При цьому вміння впасти, не травмуючись, є дуже важливим фактором у кидках, переходах з боротьби, лежачи та в деяких прийомах

боротьби лежачи. Ці навички формуються під час виконання спеціальних вправ, що входять до підготовчої частини кожного заняття.

Список використаних джерел:

1. Тьорло О.І. Організація фізичної підготовки з особовим складом підрозділів Національної поліції України: методичні рекомендації для самостійної роботи. Львів : ЛьВДУВС, 2021. 35 с.

2. Жеваго С.І., Пронтенко К.В., Безпалий С.М. та ін. Фізична підготовка викладацького складу вищих навчальних закладів МВС України : навч.-метод. посібник. Житомир : ЖВІ НАУ, 2013. 232 с.

3. Синенький В.М., Тьорло О.І., Йосипів Ю.Р., Банах С.М., Курляк М.Д., Московчук М.О., Моргун М.В., Туз Н.Д. Тактична та психологічна підготовка працівників Національної поліції в системі службової підготовки. Львів : ЛьВДУВС, 2018. 228 с.

Шинкаренко Д.О.

курсант,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

САМОКОНТРОЛЬ НА ЗАНЯТТЯХ З ОПАНУВАННЯ КИДКІВ, ПРИЙОМІВ БОРТЬБИ ЛЕЖАЧИ

Необхідною умовою ефективного виконання службових завдань працівниками Національної поліції України є належний рівень загальної фізичної підготовленості та сформованість навичок виконання кидків, прийомів лежачої боротьби при затриманні правопорушника. Формування відповідних умінь і навичок відбувається на практичних заняттях зі спеціальної фізичної підготовки і передбачає використання комплексу відповідних засобів і методів.

Самоконтроль змін стану власного здоров'я та фізичного розвитку, що відбуваються під впливом фізичних вправ, у тому числі оволодіння кидками та прийомами боротьби на землі, передбачає систематичне використання прийомів самоконтролю. Дані самоконтролю допомагають

проаналізувати зміни в самопочутті, функціональному стані організму, а також переконатися в правильності вибору методів тренування.

При організації самостійного навчання оволодінню кидками, прийомами боротьби на землі необхідно визначити чотири ключові складові: вид фізичного навантаження; періодичність занять; тривалість (обсяг) кожного уроку; інтенсивність кожного сеансу [1, с. 9].

Обговорюючи окреслені складові, будемо вважати, що метою самонавчання є не тільки вдосконалення навичок виконання кидків, прийомів боротьби на землі, а й підвищення рівня загальної витривалості, оскільки робота в цьому напрямку покращує діяльність таких важливих функціональних систем, такі як дихальна, серцево-судинна, кістково-м'язова. Це означає, що загальне здоров'я та працездатність покращуються.

Для підвищення загальної витривалості застосовуються фізичні вправи циклічного типу: ходьба, біг, плавання, веслування, їзда на велосипеді. Можна використовувати й інші види вправ, які також забезпечують підвищення загальної витривалості, зокрема спортивні ігри (баскетбол, футбол, бадмінтон тощо). Однак недоліком ігор у цьому випадку є складність дозування обсягу завантаження.

При виборі виду фізичних вправ перевагу слід віддавати заохоченню до позитивних емоцій. Результати наукових досліджень свідчать, що оптимальна частота – від трьох до п'яти сеансів на тиждень. Починати слід з трьох сеансів і поступово збільшувати до п'яти за умови, що м'язова активність викликає відчуття задоволення і добре переноситься [2, с. 18].

Самостійні фізичні вправи повинні викликати у людини відчуття задоволення, комфорту, бадьорості, підвищення працездатності. Все це стане можливим за раціональної організації таких занять, а також постійного самоконтролю за станом організму як під час окремого заняття, так і тривалих періодів навчання.

Найпростішим засобом термінового контролю за реакцією організму на ту чи іншу діяльність є розрахунок частоти серцевих скорочень. Цю процедуру проводять так: пальці кладуть на скроню або зап'ястя – місце, де відчувається імпульсний імпульс, після чого кількість імпульсів підраховується за 10 с і це значення множиться на шість. Такий розрахунок доцільно проводити відразу після закінчення вправи – отриманий показник буде характеризувати ступінь загальної фізичної активності на організм.

На початковому етапі навчання доцільно проводити такі вимірювання на уроці, припиняючи для цього вправу – це дозволить визначити інтенсивність роботи і внести необхідні корективи [3, с. 48].

Незначна втома після фізичних навантажень – це нормальна реакція організму. Це свідчить про те, що навантаження було раціональним і відповідало можливостям особистості.

Однак перевантаження в одній діяльності або комбіноване перевантаження від кількох видів діяльності може призвести до стану втоми. Слід зазначити, що перевтома може бути наслідком не тільки фізичної підготовки, а й розумового, професійного та емоційного напруження.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що необхідною умовою ефективного виконання службових завдань працівниками Національної поліції України є належний рівень загальної фізичної підготовленості та сформованість навичок виконання кидків, прийомів лежачої боротьби при затриманні правопорушника.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко В. В. Модель фізичної підготовленості працівників підрозділів патрульної поліції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 12(94) 17. С. 8–11.
2. Техніка виконання ударів руками та ногами: захисні та контратакувальні дії : метод. Рек. / [С. М. Козенко, В. В. Бондаренко, Г. В. Бикова та ін.]. Київ : Нац. Акад. Внутр. Справ, 2021. 70 с.
3. Виконання кидків під час затримання правопорушника. Прийоми боротьби лежачи [Текст] : метод. Рек. / [В. В. Бондаренко, М. Х. Хасанов, О. І. Кримець та ін.]. Київ : Нац. Акад. Внутр. Справ, 2021. 61 с.

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Калганов М.А.

магістр філософських наук,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМА ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТИ

Поява комп'ютерів абсолютно перетворила наш світ, як реальний, так і віртуальний. Стрімке зростання розвитку інформаційної індустрії в найкоротші терміни перевершило всі прогнози і очікування. Після того, як люди розкрили можливості Інтернету, стався справжній прорив у розвитку нових взаємозв'язків у суспільстві. У наші дні це визначає розвиток суспільства і всіх його складових елементів. З'явився новий світ – світ віртуальної реальності. Він не обмежується просторами Інтернету, тому що за допомогою новітніх цифрових пристроїв створюються реалії, які не могли б виникнути в природі без допомоги людського розуму.

Поняття «віртуальна реальність» з'явилося у літературі ще за часів середньовіччя. У схоластиці це поняття вже має категоріальний статус: «було зафіксовано наявність певного зв'язку (за допомогою «virtus») між реальностями, що належать до різних рівнів у власній ієрархії» [7, с. 81]. У сучасній культурі поняття «virtus» включає в себе кілька значень, які зовсім не належать до комп'ютерної сфери, наприклад: в перекладі з англійської «virtus» – чеснота [10].

Термін «реальність» досить популярний у вживанні, але він неоднозначний. У широкому сенсі – це вся існуюча дійсність. Загалом, у філософському сенсі «реальність» означає в пізнанні єдність об'єктивної і суб'єктивної реальностей» [1]. Варто сказати, що в філософії термін «реальність» пов'язаний з поглядами М. Бахтіна [3], С. Л. Франка та іншими [1]. Їхні думки перетинаються в тому, що реальність не є незалежне буття саме по собі. Вона не виникає сама по собі, а з'являється в результаті активності суб'єкта, в той час, коли він мислить і творить. Дане поняття знаходиться на кордоні між областями пізнання і іншими сферами людської діяльності. У сучасному науково-філософському пізнанні «реальністю» позначається фрагмент універсаріум, що становить предметну область, що

співвідноситься з поняттями «соціальна реальність», «фізична реальність», «віртуальна реальність» та інші види реальностей.

Поняття «віртуальна реальність» ґрунтується на концепціях інформаційного суспільства М. Кастельса [4], Д. Белла [2], Е. Тоффлера [9]. Новітні інтерактивні технології утворюють комунікаційну систему, в якій різні реальності утворюють віртуальний світ, який іманентно вміщає образи, як вигадані людиною, так і подібні реальним об'єктам світу: інтернет-кафе, інтернет-магазини і т. д. Поняття «образ» в цьому сенсі (значенні, що корелює з віртуальною реальністю) введено М. Кастельсом. Семантичне його наповнення зводиться до того, що образ – це будь-яке заміщення реальності, тобто симуляція.

Віртуалізація.

Проблема поширення віртуальних технологій і осмислення буття людини в світі, сконструйованому за допомогою цих технологій, виходить за межі спеціальних наук, стаючи проблемою філософського узагальнення. Застосування філософії як методологічного інструменту аналізу дозволяє більш глибоко розкрити зміст понять. Поняття «віртуальність», як уже зазначалося вище, широко розроблялося в схоластиці і використовувалося для вирішення ключових проблем схоластичної філософії, наприклад, можливості співіснування реаль-ностей різного рівня, утворення складних речей із простих. Ф. Аквінський за допомогою поняття «віртуальності» вирішував проблеми середньовічної філософії, наприклад: душа мисляча, душа рослинна, душа тваринна. Сучасний філософ Н. А. Носов зазначає, що «віртуальна реальність» позначає таку реальність, яка може існувати як в потенційному, можливому стані, так і в актуально існуючому, діючому стані. Він виділив унікальні властивості віртуальної реальності: породження, актуальність, автономність, інтерактивність [8]. Останнє актуалізує методологічні розробки щодо модальної онтології [5, с. 86], за допомогою якої можна досліджувати потенційні конфігурації буття, а у нашому випадку, – віртуальної реальності.

Сучасна людина більшу частину часу проводить наодинці з гаджетами, що дозволяють перебувати в віртуальному світі, наприклад, здобувати освіту, спілкуватися, грати. Люди, занурюючись в середовище віртуальності, не помічають, що вона впливає на всі органи чуття, інтуїцію, уяву і творчі здібності. Даний факт дозволяє говорити про «віртуалізацію» суспільства [8]. У сучасному світі деякі елементи припиняють своє реальне існування, тобто вони віртуалізуються, змінюючи свій статус і відповідну йому роль. Але вважати віртуалізацію суспільства новим явищем ніяк не

можна, бо, згідно з науковими дослідженнями вчених, що займаються даним питанням, можна стверджувати, що цей феномен існував і раніше, тільки в іншому своєму прояві.

З появою культури з'являється новий простір, відмінний від природного. Можна припустити, що світ культурних артефактів – це теж якийсь віртуальне буття. Розглядаючи ту чи іншу галузь культури, чи то музичні, літературні, кінематографічні твори, можна відзначити, що у всіх перерахованих формах спостерігається імітація, яка має різні цілі. Наприклад, театральні постановки, в яких відбувається імітація дій, емоцій, поведінки, занурюють глядача в якусь віртуальну реальність. Спортивні ігри, що є імітацією цілої війни, здійснюються в межах певних правил. Але практично ніколи ані виконавці, ані спостерігачі не замислюються і не беруть до уваги, що всі ці дії є лише набором імітацій, що моделюють реальність. Звісно ж, що до віртуальної реальності можна віднести і ефекти в свідомості, що виникають як наслідок вживання наркотичних засобів людиною. Першим поясненням цього є те, що на рівні підсвідомості людини народжується новий світ, в якому перебуває тільки ця людина. До цього можна віднести всі ілюзії, в лоні яких знаходиться ця людина. Вони, в більшості, зачіпають почуття, уяву і взагалі все мислення, бо люди можуть не тільки бачити світ природи, але цей ефект навіть може проявлятися аж до того, що люди потрапляють в абсолютно інші виміри.

Можливості віртуального.

Прорив людини в світ віртуальної реальності можна інтерпретувати як певний виклик існуючій природній, соціальній та технічній реальності. Але за цим зрушенням стоять як позитивні, так і негативні наслідки. Тому що світ пристроїв і різних способів, які допомагають створити людині світ віртуальної реальності, входить в кожен будинок, часом незалежно від бажання людини, як, наприклад, це сталося з появою телевізора в минулому столітті. Можливо, це буде деформувати духовний світ і культуру людини, спосіб її життя, мислення, як в гарний, так і поганий бік. Наприклад, окуляри віртуальної реальності, зараз продаються, як розвага для підлітків і навіть дорослих. Але ніхто не думає, що може ховатися за зворотною стороною цього явища. Можливо, що в кінцевому підсумку, люди перетворяться на легко маніпульованих роботів, без потреби в живих почуттях, спілкуванні, відбудеться переоцінка моральних і духовних цінностей. Тому що все більше і більше зростає панування світу пристроїв над людиною, незважаючи на те, з якою метою вона їх використовує. Тому вкрай важливо на ранніх стадіях розвитку

техніки віртуальної реальності поставити під контроль її прогрес, здійснюючи його діагностику, пов'язану з впливом на моральність. Потрібно добре розуміти, для яких цілей вона створюється, тим самим хоча б частково запобігти її негативним наслідкам.

У результаті можна дійти висновку про те, що проблема віртуальної реальності дуже важлива для людства, ініціюючи філософський підхід до її інтерпретації. Аргументацією цього є її глибинний зв'язок з витоками людського існування. Вона фактично іманентно присутня у всіх сферах життя, залишаючи як негативний, так і позитивний слід. Глибоке дослідження і всебічне вивчення її проявів надасть величезні можливості для застосування в різних областях: однією з головних є медицина. Технології віртуальної реальності, створені на її основі, вже починають приносити відчутну користь, якісно змінюючи життя, в тому числі, створюючи нові конфігурації людського буття.

Список використаних джерел:

1. Абрамов Ю.Ф. «Информационно-виртуальная реальность» как фактор развития научно-философского знания / Вестник Бурятского государственного университета. – 2010. – № 6.
2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. – М.: Academia, 1999. – 773 с.
3. Бахтин М.М. Как философ / отв. ред. Л.А. Гоготышвили, П.С. Гуревич. – М.: Наука, 1992. – 256 с.
4. Кастельс М. Становление общества сетевых структур // Новая постиндустриальная волна на Западе: Антология. – М., 1999. – 494 с.
5. Мёдова А.А. Учение Соловьева как образец модальной онтологии / А.А. Медова // Соловьёвские исследования. – Иваново: Изд-во ИГЭУ, 2011. – Вып. 2(30). – С. 86–96.
6. Носов Н.А. Фома Аквинский и категория виртуальности // Виртуальная реальность. Философские и психологические проблемы. – М.: Институт повышения квалификации государственных служащих Российской академии государственной службы при Президенте Российской Федерации, 1997. – С. 81.
7. Носов Н.А. Виртуальная реальность // Вопр. философии. – 1999. – № 10. – С. 152–164.
8. Носов Н.А. Фома Аквинский и категория виртуальности // Виртуальная реальность. Философские и психологические проблемы. – М.: Институт повышения квалификации государственных служащих Российской академии государственной службы при Президенте Российской Федерации, 1997. – С. 81.
9. Тоффлер Э. Третья волна. – М.: АСТ, 2002. – 776 с.
10. Философская энциклопедия. URL: <http://dic.academic.ru>

Лавренюк В.В.

аспірант,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

СОТЕРІОЛОГІЧНІ ДОКТРИНИ ЛЮТЕРАНСЬКОЇ ТЕОЛОГІЇ

Лютеранство вважається однією з найперших протестантських течій. Саме її засновнику Мартіну Лютеру (1483–1546) приписується початок Реформації на німецьких землях у XVI столітті. Заснування даної християнської течії науковці датують 1517 роком, коли Лютер за легендою прибив до дверей віттенберзької замкової церкви свої «95 тез» – протест проти тогочасного церковного устрою та норівів духовенства. Саме тому дослідження сотеріологічної доктрини лютеранства є важливим не тільки для розуміння явища Протестантизму та Реформації, а й взагалі самого механізму «спасіння» на початку існування протестантських течій.

Головною доктриною лютеранства є «виправдання вірою» – віра у те, що спасіння вірянина можливе лише через благодать та віру у жертвенну смерть Ісуса Христа на хресті. Сам термін «виправдання» походить від латинського слова «*justitia*» – праведність, тобто дотримання аспектів віровчення, або хороші відносини з Богом.

Формування доктрини «виправдання вірою» та закладення основ сотеріології даної протестантської течії Мартін Лютер починає вже у своїх «95 тезах». В сотеріологічному аспекті особливу увагу варто приділити тезам з 30 по 58 та з 91 по 95. В них Лютер детально аналізує спасіння через індульгенції та роль каяття в житті вірянина. Так, в тезі 32 він заявляє, що «навіки будуть засуджені зі своїми вчителями ті, хто увірували, що за допомогою відпускних грамот вони знайшли спасіння». В тезах 36 та 37 Мартін Лютер утверджує важливість каяття для спасіння та відкидає рятівну роль індульгенцій для справжніх вірян: «всякий християнин, що істинно розкаявся, отримує повне звільнення від покарання та провини, уготовані йому навіть без індульгенцій»; «кожен справжній християнин, і живий, і мертвий, бере участь у всіх благах Христа і Церкви, даровані йому Богом, навіть без відпускаючих грамот». Завершує свої «95 тез» Лютер проголошенням першочерговості віри у викупні справи Ісуса Христа, наслідуванні Його благих діянь для спасіння віруючого: «слід закликати

християн, аби вони з радістю прагнули слідувати за своїм главою Христом через покарання, смерть і пекло»; «і більше уповали через великі утиски увійти на небо, ніж безтурботним спокоєм» [1]. Таким чином Мартін Лютер своєю працею формує основні принципи своєї сотеріологічної доктрини. За реформатором, вірянин може врятуватися лише через свою віру у Бога та жертву Ісуса Христа. Віра є проявом тільки Божої милості, а не особистих дій та досягнень людини. Єдиним авторитетом у питаннях спасіння та віри для вірянина може бути тільки Священне Писання. Тобто, у питанні спасіння вирішальне значення мають лише «особистісні» відносини між Богом та вірянином.

Подальше формування своєї сотеріологічної доктрини Мартін Лютер продовжив у «Аугсбурзькому сповіданні», одному із головних віросповідальних документів лютеранства, який було ухвалено в 1530 році. В даній роботі Лютер прописує виправдання вірою як основний засіб спасіння вірянина. Так, в статті 4 під назвою «Про виправдання» реформатор наголошує на тому, що віруючий не може отримати прощення та виправдання перед Богом завдяки своїм ділам, а лише завдяки благодаті Божій, «через віру, коли віримо, що Христос страждав за нас, і що заради Його, наші гріхи прощено, і нам дано праведність, і вічне життя...». Саме першочерговість віри над діями у питанні спасіння являлася основним предметом критики віровчення Лютера її противниками. Свою позицію він аргументує у статті 20 під назвою «Про віру та добрі діла». Мартін Лютер стверджує, що віра у те, що спасіння можна досягнути благими справами, є зневагою до Христа та Євангелія. У підтвердження своєї позиції він посилається на Святе Писання, а саме на слова апостола Павла: «Бо спасенні ви благодаттю через віру, а не від діл, щоб ніхто не хвалився» (Еф. 2:8–9). Далі Мартін Лютер вказує на те, що добрі справи повинні робитися вірянами, але не варто на них покладатися як на засіб отримання Божої благодаті, адже «лише віра охоплює благодать та прощення гріхів». Реформатор наголошує на тому, що саме віра повинна бути причиною добрих справ, а не бажання майбутнього спасіння чи отримання благодаті. В підтвердження своїх ідей він приводить слова Святого Амвросія про те, що «віра є матір'ю добрих учинків» [2]. Отже, можна стверджувати, що саме в цих двох статтях Мартін Лютер заклав фундамент своєї сотеріологічної концепції, яку можна узагальнити виразом «лише однією вірою».

В подальшому більш докладний виклад вчення про виправдання вірою було здійснено сподвижником Лютера, теологом Філіппом Меланхтоном

(1497–1560) в «Апології Аугсбурзького визнання», відповіді представників лютеранства на критику постулатів «Аугсбурзького визнання» зі сторони Римо-Католицької Церкви. Меланхтон в 4 артикулі під назвою «Про виправдання» провів детальний аналіз витоків сотеріологічних принципів лютеранства та католицизму й навів аргументи на користь правильності постулатів свого віровчення. Так, теолог розділив Святе Писання на дві принципово відмінні тематики: Закон та обітниця. Закон являє собою Декалог в будь-якому вигляді, а обітниця – обіцянки Христові, а саме про Його прихід, виправдання та вічне життя. Меланхтон стверджує, що Закон, який обрали противники лютеранства, є недостатнім для спасіння. При слідуванні шляхом Закону відкидається духовна сторона віри, тому що на перше місце виходить здійснення діяння з метою отримання благодаті [3]. Тобто, такі елементи як віра в Боже милосердя, жертву Ісуса Христа та інше відходять на другий план, або взагалі відсутні.

Список використаних джерел:

1. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2017/09/11/150397> (дата звернення: 27.05.2022).
2. URL: <https://nelcu.org.ua/ausburg-confession> (дата звернення: 27.05.2022).
3. URL: <http://zlahoda.narod.ru/concordia/apology/ap-ch-02-art-04.html> (дата звернення: 27.05.2022).

Смоляр В.В.

студентка,

Науковий керівник: Куліш Н.С.

кандидат філософських наук, доцент,

*Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова*

ПОНЯТТЯ СВОБОДИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДАХ Ж.-П. САРТРА

Проблема свободи – це одна з найскладніших фундаментальних проблем всього часу існування філософської думки, особливо для українців. Представники кожного покоління переосмислюють це поняття, розширюють або звужують простір своєї свободи. Глибинне поняття свободи демонструють представники екзистенціалізму, зокрема французький філософ Жан-Поль Сартр. У своїх філософських роботах, як і більшість представників того часу, Жан-Поль, з поняттям свободи тісно пов'язував поняття відповідальності. Філософ стверджував: «Людина, засуджена на свободу, несе в собі засудження бути вільним, несе на своїх плечах тягар усього світу; вона відповідає за увесь світ. Людина несе відповідальність за весь світ і за самого себе як спосіб буття» [1].

Сартр вважає, що людина здатна робити свій вибір, але одночасно з цим приречена бути вільною [2, с. 4]. Філософ стверджує, що в свободі і відповідальності людина знаходить тривогу і стає відповідальна за все людство. Наприклад, якщо людина вирішує одружитися та завести дітей, то вона робить вибір, за яке буде відповідальна наступні покоління та цей вибір зобов'язує людство до практики моногамії. Але людина не завжди може бути проінформована про всі вибори, які їй належать. У будь-якому випадку вона робить вибір ка користь собі та людству, а отже її вибір не може бути поганим. Жан-Поль одночасно і прославляє ідею відповідальності, і допускає, що відповідальність та свобода обмежує людину та провокує її на страждання [2, с. 4]. Наприклад, військовий командир бере на себе відповідальність за бій і відправляє гупу людей на вірну смерть. Він, і тільки він, вирішує надати цей приказ. Безумовно, він підкоряється своєму керівництву, але конкретно його прикази потребують його ж рішень. Фактично, від інтерпритації того чи іншого приказу командира, залежить життя десятків солдат. Приймаючи рішення

відправити людей на смертельний бій, командир не може не відчувати страждань. Така біль знайома всім лідерам. Роблячи вибір, людина надає цінність тільки тому, що вона вибрала.

Жан-Поль Сартр відносить себе до так званих «екзистенціалістів – атеїстів», а отже, вважає, що відповідальність перекладати на Бога вже не доречно. З одного боку, Сартр заперечує існування Бога, а отже спростовує існування моралі, вічних цінностей, за якими людина може вести свій спосіб життя. Якщо немає Бога, то немає поняття «добро» та «зло». Людина не зобов'язана не брехати, вести себе відповідно норм моралі, адже зважаючи на концепцію атеїзму, люди живуть тут і зараз, серед людей. Лише інші люди можуть визначити сутність людини і оцінити її вчинки. А з іншого боку, якщо Бог не існує, люди не мають цінностей та заповідей, які могли б врегульовувати поведінку людей. Відповідно, ні в минулому, ні в майбутньому немає ніяких цінностей або засобів виправдання. Люди залишаються без виправдання, саме тому філософ стверджує: «Людина засуджена бути вільною. Засуджена, тому що вона не створила себе, але, проте, перебуває на волі, і з того моменту, як вона кинута у цей світ, вона відповідає за все, що робить» [2, с. 5]. Фактично, ця ідея свідчить про те, що якщо Бога немає, то не можна перекладати свою відповідальність за скоєне на нього, або на інші сили. Відповідальність за свої вчинки та за все людство несе тільки людина, за це вона може страждати. Спочатку існує людина, а потім вона вибирає те, якою її бути та який вибір їй робити. Навіть якщо людина питає у когось поради, то вона наперед знає свою відповідь та вибір, який вона зробить. Звертаючись до священика, християнин не може перекладати відповідальність за свій вибір на нього, адже тоді це буде вибір священика, а не особистий вибір того, хто звертається.

Отже, на думку Сартра, людина і тільки людина відповідальна за свій вибір. Людина є безумовно вільною та не може перекладати свій вибір на Бога та інших людей. В сучасному світі тема відповідальності та свободи залишається, як ніколи, актуальною, адже у вирі політико-соціальних подій людина має робити вибір, який буде вирішувати не тільки її долю, а і долю людства.

Список використаних джерел:

1. Jean Paul Sartre Being and Nothingness. 1943. P. 553.
URL: http://www.ahandfulofleaves.org/documents/BeingAndNothingness_Sartre.pdf

2. Jean Paul Sartre Man is Condemned to Be Free. From the lecture, «Existentialism is a Humanism» 1948. URL: <https://wmpeople.wm.edu/asset/index/cvance/sartre>

3. Pertseva A. Visibility of the subject between imagination and perception. Sartre and Merleau-Ponty. *Philosophy Journal*. 2016. Vol. 9. No. 3. P. 77–105. URL: <https://doi.org/10.21146/2072-0726-2016-9-3-77-105> (accessed 26.04.2022).

4. Стеценко В. Екзистенціалізм як «філософія людини» ХХ ст. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. № 4. С. 44–54.

5. Шморгун О. Драма людського буття: від відчаю до свободи. Леся Українка і Жан-Поль Сартр. *Філософська думка*. 2010. № 4. С. 86–102.

6. Флінн Томас Р. Екзистенціалізм: дуже короткий вступ. Оксфорд : Oxford University Press, 2006.

ХІМІЧНІ НАУКИ

Полюдов А.О.

магістрант,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Науковий керівник: Добридень О.В.

кандидат хімічних наук, науковий співробітник

НВП «УКРОРГСИНТЕЗ»

1,1 – ДІОКСОІЗОТІАЗОЛІДИНИ – МЕТОДИ СИНТЕЗУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ

Існує велика кількість високоефективних лікарських засобів, до складу яких входить сульфонамідна функціональна група. Це є нестероїдні протизапальні засоби (лорноксикам, цефекоксиб), сечогінні засоби (фуросемід, гідрохлортіазид), сульфаніламідні протимікробні препарати, які є похідними *n*-амінобензенсульфонамідів.

Останнім часом в якості основних методів синтезу циклічних сульфамідів – сультамів, розглядають реакції Міхаеля, Бейліс – Хіллмана, Паусона – Ханда та внутрішньомолекулярний метатезис. У даній роботі було розглянуто отримання 3,3-дизаміщених похідних 1,1-діоксоізотіазолідину. Оптимальним методом отримання даних сполук є використання реакції Міхаеля через відносно просту схему синтезу, легкість отримання вихідних речовин (наприклад, природні амінокислоти) та відносно невисоку собівартість отриманого продукту.

Синтез проводиться за нижченаведеною Схемою 1. Вихідна речовина **1** при охолодженні вступає в реакцію з 2-хлороетансульфонілхлоридом у присутності триетиламіну в середовищі дихлорометана з утворенням речовини **2**. Подальшим алкілуванням речовини **2** за допомогою алкілгалогеніду з використанням у якості основи карбонату калію у середовищі *N,N*-диметилформаміду при кімнатній температурі було отримано речовину **3**. Остання в присутності основи у системі ацетонітрил – *N,N*-диметилформамід при кімнатній температурі перетворюється на цільову сполуку **4**.

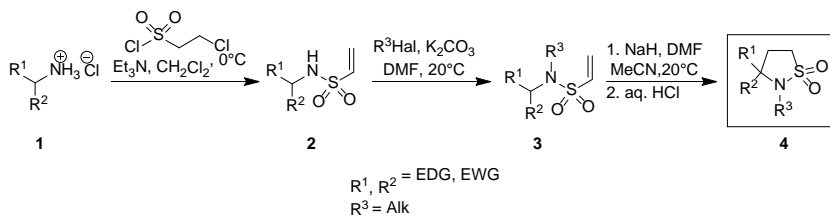

Схема 1. Отримання 3,3-дизаміщених сульфамів

Механізм проходження циклізації представлено на Схемі 2.

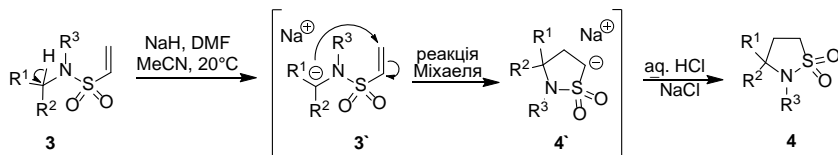

Схема 2. Механізм внутрішньо молекулярної реакції Міхаеля

Сполуки, описані вище, можуть знайти своє використання у медичній хімії як вискоєфективні біозостерні еквіваленти вже добре відомим лактамам, які входять до складу β -лактамних антибіотиків (цефтріаксон, пеніцилін тощо). Синтетично просте отримання таких сульфамів сприяє розвитку медичної хімії та відкриттю нових вискоєфективних лікарських засобів.

Наукове видання

**НАУКА, ТЕХНОЛОГІЇ, ІННОВАЦІЇ:
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ**

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Підписано до друку 31.05.2022. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 11,39. Тираж 100. Замовлення № 0622/17.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.